

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA DĚJIN UMĚNÍ

GOTICKÁ SAKRÁLNÍ ARCHITEKTURA
MĚSTA JIHLAVY

Bakalářská diplomová práce

ADRIANA POLÁCHOVÁ

Vedoucí práce: Mgr. Petr Čehovský, Ph.D.

Olomouc 2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a zdroje, které jsem při jejím zpracování použila.

Rozsah práce: 118 780 znaků (včetně mezer).

V Olomouci dne 1. 5. 2023

Podpis

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu své bakalářské práce, panu Mgr. Petru Čehovskému, Ph.D., za jeho ochotu, doporučení týkající se literatury a cenné připomínky a podněty k textu.

Mé díky patří rovněž zaměstnankyním Diecézního archivu biskupství brněnského v Rajhradu Mgr. Jitce Fričové a Mgr. Petře Koláčkové za jejich ochotu a poskytnutí příslušných materiálů, dále Mgr. Miloslavu Záškodovi z Územního odborného pracoviště Národního památkového ústavu v Telči a Mgr. Petru Dvořákovi ze Státního okresního archivu v Jihlavě za pomoc a za poskytnutí dostupné dokumentace. V neposlední řadě bych chtěla také poděkovat jednotlivým farnostem za zpřístupnění náležitých objektů.

Obsah

1. Úvod.....	5
2. Vývoj bádání.....	6
3. Dějiny města Jihlavy do velkého požáru roku 1523.....	11
3.1. Počátky města do roku 1300.....	11
3.2. Město Jihlava v letech 1300–1436.....	13
3.3. Jihlava po husitských válkách do roku 1523.....	15
4. Vývoj sakrální gotické architektury v Jihlavě v kontextu soudobého stavitelství v Čechách a na Moravě.....	16
4.1. Vývoj sakrální gotické architektury v Jihlavě.....	16
4.2. Jihlavská gotická architektura v kontextu soudobého stavitelství Čech a Moravy.....	19
5. Katalog staveb.....	24
5.1. Kostel sv. Jana Křtitele.....	24
5.2. Minoritský klášter s kostelem Nanebevzetí Panny Marie.....	26
5.3. Farní kostel sv. Jakuba Většího.....	32
5.4. Dominikánský kostel Povýšení sv. Kříže.....	37
6. Závěr.....	42
7. Resumé.....	43
8. Summary.....	43
9. Seznam literatury, pramenů a internetových zdrojů.....	44
10. Seznam obrazové přílohy.....	51
11. Obrazová příloha.....	60
12. Anotace.....	128

1. Úvod

Město Jihlava, ležící na stejnojmenné řece, se nachází na česko-moravské zemské hranici. Tu označují čtyři hraniční kameny, nazývané též hraničníky, které byly vztyčeny v 18. století na příkaz Marie Terezie. První kámen se tyčí za severním okrajem města. Druhý hraničník se nalézá v ulici Pávovská. Třetí monument najdeme na nároží ulic Jiřího z Poděbrad a Sokolovská. Čtvrtý, poslední kámen, stojí na rozhraní cest Polenské a U Skály. Přestože svým severozápadním okrajem Jihlava sahá do Čech, je považována spíše za město moravské. Samotné centrum města je položeno v Jihlavské kotlině, severovýchodní část zasahuje do Štockého stupně, Dobronínské pánve a Beranovského práhu. Klima na Jihlavsku procházelo řadou změn. Například od počátku 13. století nastal velmi příhodný vývoj vlivem zvýšení teploty a úbytku srážek. Schylovalo se tak nejen ke kolonizaci dosud neosídlených oblastí, ale i k postupnému rozvoji pěstování obilí či vinné révy. Flóra se na Jihlavsku skládá zejména z vřesovištních, lučních i lesních typů. Fauna se řadí do oblasti paleoarktické a nalezneme zde běžné druhy podhorských luk a lesů, jenž se v českých zemích obyčejně vyskytují.

První zmínka o osadě, která bývá označována jako Stará Jihlava, pochází z roku 1233. Samotné město bylo následně založeno po roce 1238, kdy došlo k objevu stříbrných rud. Následně před rok 1253 je kladena i zakládající listina, jenž se bohužel nedochovala. Významný podíl na podobě města nese Přemysl Otakar II., který pro Jihlavu vydal stavební řád. Město Jihlava, proslulé těžbou stříbra, se stalo místem mnoha událostí, jež ovlivnily chod několika oblastí, ne-li celé země. V období husitských válek se jej nikdy nepovedlo dobýt. Stalo se tak až za vlády Jiřího z Poděbrad, kterého Jihlava odmítla uznat za krále vlivem hluboce zakořeněnému katolictví.

Za událostmi, které formulovaly historii města, se postupně vynořily monumentální sakrální stavby, jež představují němé svědky vývoje města. Nejstarší z nich je bezesporu kostel sv. Jana Křtitele, jenž je zároveň jedna z nejstarších staveb na Českomoravské vrchovině. Vedle minoritského kostela Nanebevzetí Panny Marie a dominikánského kostela sv. Kříže tvoří dominantu města také mohutný farní kostel sv. Jakuba Většího. Budou to právě tyto velkolepé stavby, jež se stanou klíčovým předmětem mé práce. Hlavní zájem nebude kladen jen na historický rámec poznání jihlavských sakrálních staveb vztahující se k období středověku, ale zejména na analýzu architektury či její výzdobu.

K samotnému městu nalezneme velké množství literatury, dokonce se mnozí badatelé k tématu Jihlavy rádi vrací. Mým cílem je analýza zejména církevních objektů města Jihlavy, které zasáhly jak do vývoje, tak i do fungování městského prostředí. Stejně tak je můj zájem soustředěn na zasazení města do podobných paradigmat, především architektonických, nacházejících se na území Čech a Moravy, případně i jiných zemí. Tato práce tak slouží jako celistvý přehled o vývoji gotické sakrální architektury ve městě Jihlava a blíže přibližuje jedny z nejvýznamnějších staveb Vysočiny.

2. Vývoj bádání

O Jihlavě bylo vydáno mnoho publikací dosvědčující její bohatou historii či zmiňující jihlavské památky. Mezi nejstarší literaturu patří kronika města sepsaná Martinem Leupoldem von Löwenthalem, která mapuje tehdejší situaci města s důrazem na kostel sv. Jakuba.¹ O zmíněném kostele sepsal v 19. století knihu také Valentin Zodl, farář svatojakubského kostela.² Ten patřil k nejvýraznějším osobnostem města, farářem byl v letech 1873–1885 a od něj rovněž pochází mnoho listin uložených dnes ve Státním okresním archivu v Jihlavě. Mezi tyto listiny lze počítat například listiny o opravě porušených varhan nebo jeho žádost o vymalování interiéru kostela či renovaci některých sošek světců.

V 19. století je také publikován článek o kostelu sv. Jana Křtitele.³ Jedná se o jedno z prvních popsání této malé stavby, a to vcelku výstižně. Na začátku nového století byla sepsána Aloisem Pátkem *Vlastivěda moravská*.⁴ Autor zde uvádí historii Jihlavy, avšak se spoustou informací nelze souhlasit, a to potvrzují i práce dalších badatelů. Lze souhlasit, že město nedostalo svůj název od ježků, jak se tehdy tradovalo, ale podle řeky. Nelze však za správné považovat tvrzení, že zakladatelem jihlavského hornictví byl Přemysl Otakar I. a také s tím, že se titul *hornický mistr jihlavský* objevuje roku 1227. Hornictví se totiž ve městě rozvíjí až po roce 1238.

Další knihou psanou v německém jazyce je kniha Emanuela Schwaba, jež blíže popisuje středověkou Jihlavu s ohledem na historické události a nejranější dobu vzniku města.⁵ Publikaci přibližující jihlavské památky sepsal Bohumír Bradáč roku 1926.⁶ Jedná se o průvodce, který zavádí čtenáře do nejrůznějších částí města a jeho nejbližšího okolí s ilustracemi daných míst. Roku 1932 uveřejnil Emanuel Poche článek o kostelu sv. Kříže v Jihlavě.⁷ Poche popsal architekturu kostela, z něhož vychází spousta badatelů až dodnes a také se zabýval historií kostela s důrazem na jeho založení. Poche zavrhl, že byl kostel založen roku 1221 některým šlechticem, to je ostatně rok, který uvedl i Pátek ve své *Vlastivědě moravské*. Badatelka, která se též blíže zabývala poznáním Jihlavy, byla Eva Šamánková, jež nejprve publikovala roku 1950 článek⁸ a následně o pět let později vydala knížku.⁹ V obou případech autorka shrnula nejzákladnější fakta týkající se města a jeho nejdůležitějších památek, přičemž vývoj podala chronologicky od nejranějších dob. V závěru jsou také uvedeny například přírodní rezervace na Jihlavsku a okolní památky. Velmi poučnou prací je článek *Jihlavské privilegium a počátky města Jihlavy* od Jaroslava Mezníka z roku 1954.¹⁰ Autor velmi precizně sepsal dosavadní

---

¹ Martin Leupold von Löwenthal, *Chronik der königlichen Stadt Iglau (1402–1607)*, Brünn 1861.

² Valentin Zodl, *Denkwürdigkeiten der Stadt-Pfarrkirche Sct. Jacob in Iglau*, Iglau 1880.

³ František Augustin Slavík, Kostel sv. Jana Křtitele u Jihlavy, *Časopis Matice moravské* XVI, 1892, č. 1, s. 57–58.

⁴ Alois Josef Pátek, *Vlastivěda moravská. Mistopis Moravy. Jihlavský kraj. Jihlavský okres*, Brno 1901.

⁵ Emanuel Schwab, *Alt-Iglau*, Iglau 1924.

⁶ Bohumír Bradáč, *Jihlava. Kulturně-historický a místopisný průvodce po Jihlavě a nejbližším okolí*, Jihlava 1926.

⁷ Emanuel Poche, Bývalý dominikánský kostel sv. Kříže v Jihlavě, *Časopis Společnosti přátel starožitností* XL, 1932, č. 2, s. 54–66.

⁸ Eva Šamánková, Jihlava, *Zprávy památkové péče* X, 1950, s. 161–192.

⁹ Eva Šamánková, *Jihlava. Městská rezervace státní památkové správy*, Praha 1955.

¹⁰ Jaroslav Mezník, Jihlavské privilegium a počátky města Jihlavy, in: *Sborník archivních prací* IV/2, Praha 1954, s. 3–28.

bádání a poznatky dalších badatelů, kteří se zabývali jihlavským privilegiem. I Jaroslav Mezník je přesvědčen a dává tak za pravdu dalším badatelům, že exemplář „A“ je padělkem ze 70. let 13. století a obohacený o původní pečetě, nikoliv tedy z roku 1249. Roku 1958 byl vydán článek Antonína Bartuška o malířské výzdobě jihlavského minoritského kostela.¹¹ Jedná se snad o první větší sepsání této bohaté výzdoby. Bartušek upozornil na podobnost maleb s českou knižní malbou, a to zejména s antifonářem královny Elišky Rejčky.

Ze stejného roku pochází také kniha *Listy a obrazy z minulosti Jihlavy* od Františka Hoffmanna.¹² Autor velmi zajímavým způsobem přiblížil čtenáři historii města. Samozřejmě nechybí ani pověst o hrnčíři a založení města, kterou i Hoffmann považuje za výmysl. Roku 1960 byla vydána další kniha mapující významné jihlavské památky pocházející od Antonína Bartuška a Arnošta Káby.¹³ František Hoffmann je autorem dalších publikací věnujících se tématu Jihlavy. Roku 1961 byla vydána jeho kniha *Jihlava v husitské revoluci*,¹⁴ kde Hoffmann blíže přiblížil život středověkých obyvatel města Jihlavy, a to zvláště za husitské revoluce. Mimo jiné se zde zabývá řemeslem, hospodářstvím, obchodem či stavbou domů v dané době. Hoffmann je také autorem přepisu jihlavského stavebního řádu z roku 1270.¹⁵

Z roku 1968 pochází další Hoffmanova práce, a to článek *Co dala Jihlava našim zemím*.¹⁶ Jak název napovídá, jedná se o zpracování událostí a přínosů, které nějakým způsobem ovlivnily české země, jedná se však většinou o informace již známé z předchozích publikací. V průběhu let bylo vydáno také několik jednoduchých průvodců městem, mezi nimi lze zmínit například průvodce od Evy Poláškové z roku 1970,¹⁷ který byl zároveň vydán v němčině, francouzštině, angličtině a ruštině.

Roku 1973 sepsal František Sysel restaurátorský zápis týkající se maleb z kostela Nanebevzetí Panny Marie v Jihlavě, který je přínosný zejména svým výčtem fragmentů výmalby.¹⁸ Zdeněk Měřinský publikoval roku 1977 článek *Několik poznámek k počátkům města Jihlavy*,¹⁹ kde nastínil počáteční historii města známou již z jiných publikací, přesto však upozornil na fakt, že nové město nevznikalo na „zeleném drnu“, ale bylo pokračováním staré osady.

Mezi průvodce lze zařadit také knihu Karla Křesadla z roku 1986,²⁰ která je však výborným zdrojem informací o historii města od jeho počátků do dnešní doby se seznamem památek na konci knihy. O rok později Lubomír Konečný vydal článek o kostelu sv. Jana

---

¹¹ Antonín Bartušek, Raně gotická malířská výzdoba jihlavského minoritského kostela a její soudobý společenský význam, in: *Vlastivědný sborník Vysočiny. Oddíl věd společenských II*, 1958, s. 27–35.

¹² František Hoffmann, *Listy a obrazy z minulosti Jihlavy*, Havlíčkův Brod 1958.

¹³ Antonín Bartušek – Arnošt Kába, *Umělecké památky Jihlavy*, Havlíčkův Brod 1960.

¹⁴ František Hoffmann, *Jihlava v husitské revoluci*, Havlíčkův Brod 1961.

¹⁵ František Hoffmann, *Jihlavský městský stavební řád z roku 1270*, Jihlava 1967.

¹⁶ František Hoffmann, *Co dala Jihlava našim zemím*, in: *Vlastivědný sborník Vysočiny. Oddíl věd společenských V*, 1968, s. 7–22.

¹⁷ Eva Polášková, *Jihlava. Městská památková rezervace*, Brno 1970.

¹⁸ František Sysel, *Jihlava – gotické nástěnné malby v interiéru kostela Matky Boží*, 1973, uloženo v NPÚ ÚOP Telč, (sign. 51/5).

¹⁹ Zdeněk Měřinský, *Několik poznámek k počátkům města Jihlavy*, in: *Středověká archeologie a studium počátků měst. Sborník příspěvků přednesených na celostátní konferenci středověkých archeologů v Hradci Králové, 22.-27. září 1975*, Praha 1977, s. 122–128.

²⁰ Karel Křesadlo, *Jihlava*, Praha 1986.

Křtitele.²¹ Konečný se soustředil zejména na přiblížení nálezu z roku 1984, kdy bylo zjištěno románské kněžiště skryté pod pozdější gotickou stavbou z 15. století. Ve druhé části se autor snažil nastínit historii jihlavské fary s ohledem na kostel sv. Jana Křtitele a v neposlední řadě uvažoval nad jeho původní podobou a funkcí.

Na začátku devadesátých let uveřejnil Jiří Kroupa svůj článek *Umělecký obraz Jihlavy v době kompakrát*,²² kde jsou mimoto uvedeny i dějiny kostelů před kompakráty. V téže knize publikoval svou práci i Zdeněk Jaroš.²³ Ten se zabýval vývojem města, jeho hospodářstvím, stavebními počiny či sociálními poměry. Roku 1991 byl v souvislosti s restaurátorskými pracemi v kostele sv. Kříže proveden také Stavebně-historický průzkum, jenž je cenným a podrobným zdrojem poznání stavby před její rekonstrukcí.²⁴ V průběhu rekonstrukce kostela sv. Kříže bylo v letech 1993 až 2000 sepsáno několik restaurátorských zpráv, uložených dnes v NPÚ ÚOP Telč, týkající se postupu prováděných prací.

Gotickými památkami v Jihlavě se Zdeněk Jaroš zabýval v další knize vydané roku 1993, kde stručně popsal dané památky v gotickém období.²⁵ O dva roky později vyšla ve *Vlastivědném sborníku Vysočiny* krátká zpráva Jana Sedláka, který zde kladl důraz na tehdy probíhající rekonstrukci kláštera dominikánů, kdy především popsal tehdy provedené práce a úpravy kláštera.²⁶ Devadesátá léta představovala boom v oblasti výzkumů a průzkumů v Jihlavě, a to i díky opuštění kláštera dominikánů v roce 1990 armádou. V roce 1995 Richard Zatloukal publikoval svůj článek o výzkumu v presbytáři kostela sv. Kříže v Jihlavě,²⁷ kdy byla roku 1994 skutečně rekonstrukce kostela a byly nalezeny hroby se zlomky keramiky. K tomu mělo být zjištěno, zda měl kostel svého předchůdce nebo nějakou starší stavební etapu, což nebylo prokázáno. O rok později publikoval Zatloukal další výzkum a tentokrát se zaměřil na nalezené pece v minoritském klášteře, jež bývají označovány jako *hypocaustum*.²⁸

Zdeněk Jaroš a Karel Křesadlo se k Jihlavě vrátili, a to v knize, která má sloužit jako obsáhlejší průvodce.²⁹ Nejprve se autoři věnují historii města, která je seřazena podle let, ve druhé části provádějí čtenáře v určitých úsecích po městě i mimo něj. Roku 1998 byly publikovány další dva výzkumy. David Zimola vydal článek *Archeologické výzkumy v Jihlavě*, kde uvedl výčet dosavadních nálezů v jihlavských domech, a to zejména keramiky.³⁰ Druhý

---

²¹ Lubomír Konečný, K románské podobě a funkci kostela sv. Jana Křtitele, in: *Rodná země. Sborník k 100. výročí Muzejní a vlastivědné společnosti v Brně a k 60. narozeninám PhDr. Vladimíra Nekudy*, CSc, Brno 1988, s. 405–418.

²² Jiří Kroupa, Umělecký obraz Jihlavy v době kompakrát, in: *Sborník příspěvků k 555. výročí vyhlášení basilejských kompakrát v Jihlavě 1436–1991*, Brno 1991, 37–46.

²³ Zdeněk Jaroš, Z historie Jihlavy do počátku 15. století, in: *Sborník příspěvků k 555. výročí vyhlášení basilejských kompakrát v Jihlavě*, Brno 1991, s. 7–11.

²⁴ Jan Muk – Pavel Vlček – Olga Novosadová, *Stavebně-historický průzkum kostela Povýšení sv. Kříže a dominikánského kláštera*, Okresní archiv v Jihlavě, 1991.

²⁵ Zdeněk Jaroš, *Gotická Jihlava. Historický kalendář gotické Jihlavy*, Jihlava 1993.

²⁶ Jan Sedlák, Rekonstrukce dominikánského kláštera v Jihlavě, in: *Vlastivědný sborník Vysočiny. Oddíl věd společenských IX*, 1995, s. 285–286.

²⁷ Richard Zatloukal, Záchraný archeologický výzkum v presbytáři kostela Povýšení svatého Kříže v Jihlavě, in: *Vlastivědný sborník Vysočiny. Oddíl věd společenských IX*, 1995, s. 205–213.

²⁸ Richard Zatloukal, Nález dvou středověkých pecí typu hypocaustum v minoritském klášteře v Jihlavě, in: *Vlastivědný sborník Vysočiny. Oddíl věd společenských X*, 1996, s. 11–34.

²⁹ Zdeněk Jaroš – Karel Křesadlo, *Jihlava. Kulturně historický průvodce městem*, Jihlava 1996.

³⁰ David Zimola, Archeologické výzkumy v Jihlavě, in: *Vlastivědný sborník Vysočiny. Oddíl věd společenských XI.*, 1998, s. 3–25.

výzkum, na němž se podíleli Jaroslav Dvořák, Ladislava Horáčková, Lenka Vargová a Richard Zatloukal, byl publikován v rámci časopisu *Pravěk*.³¹ Výzkum se zabývá objevem městské hradby, jež byla nalezena pod podlahou minoritského kláštera a dále objevem pecí tzv. *hypocaustum*, čímž je navazováno na předešlý publikovaný výzkum v roce 1996. Také je tu velký prostor věnován již dříve nalezeným hrobům v presbytáři kostela sv. Kříže. Podobný článek o tehdejších nálezích zahrnující pece v minoritském klášteře a rekonstrukci dominikánského kláštera pochází opět od Richarda Zatloukala a Davida Zimoly.³²

Zdeněk Jaroš v roce 1999 publikoval další knihu, v níž se zabýval podrobnou historií Jihlavy, jež podal chronologicky od počátků do dnešní doby.³³ V témže roce se rozsáhlému tématu Jihlavy zabýval i Bohumil Samek v publikaci *Umělecké památky Moravy a Slezska*, který přehledně shrnul dosavadní informace o jihlavských kostelech a měšťanských domech.³⁴ Opět David Zimola sepsal další výzkum z roku 1999, kde uveřejňuje nálezy z měšťanských domů a z kostela Panny Marie, a to zejména keramiky.³⁵ O jihlavských sakrálních objektech je též psáno v knize Dobroslava Líbala *Katalog gotické architektury v České republice do husitských válek*.³⁶ Líbal podal čtenáři podrobný popis všech církevních objektů, které se v Jihlavě nacházely před vypuknutím husitských válek.

Jihlavský historik Zdeněk Jaroš roku 2002 vydal další vydařenou knihu, která představuje nejvýznamnější památky Jihlavy a okolí.³⁷ Co se týče barokní fresky Přepadení Jihlavy v roce 1402 je nutno zmínit článek Iva Hlobila a Františka Hoffmanna,³⁸ dle kterých veduta vcelku věrně zachycuje město v 15. století a na základě pohledu na město, které je zobrazeno z ptačí perspektivy, předpokládají vlivy ze Zaalpí z konce 14. a počátku 15. století jako v Mandevillově cestopisu.

Roku 2005 byla vydána kniha kolektivu autorů o moravských a slezských kláštorech,³⁹ v níž jsou jihlavské sakrální objekty v krátkých heslech také obsaženy. Roku 2009 vyšla obsáhlá kniha o Jihlavě, kde je uvedena celá historie Jihlavy podaná v přehledných kapitolách, přičemž je zde i část věnována jihlavské kultuře.⁴⁰ Velmi zajímavá je kniha *Dominikáni v Jihlavě v proměnách staletí* z roku 2012.⁴¹ Autoři se zde snažili vylíčit nejen založení kláštera dominikánů, ale soustředí se tu také na dobu reformace či josefinských reforem. Část textu je také věnována archeologickým průzkumům a stavebnímu vývoji. Sami autoři v závěru

---

³¹ Jaroslav Dvořák – Ladislava Horáčková – Lenka Vargová – Richard Zatloukal, Výzkumy v dominikánském a minoritském klášteře v Jihlavě, *Pravěk. Časopis moravských a slezských archeologů. Nová řada VIII*, 1998, č. 1, s. 303–319.

³² Richard Zatloukal – David Zimola, Výzkumy mendikantských klášterů v Jihlavě, in: *Ve stopách sv. Benedikta. Sborník příspěvků z konference Středověké kláštery v zemích Koruny české konané ve dnech 24. – 25. května 2001 v Třebíči*, Brno 2002, s. 255–274.

³³ Zdeněk Jaroš, *Jihlava v datech. Historická kalendář města Jihlavy*, Jihlava 1999.

³⁴ Bohumil Samek, *Umělecké památky Moravy a Slezska*. 2 J/N, Praha 1999, s. 67–106.

³⁵ David Zimola, Archeologické výzkumy v Jihlavě v roce 1999, in: *Vlastivědný sborník Vysočiny. Oddíl věd společenských XII*, 2000, s. 299–305.

³⁶ Dobroslav Líbal, *Katalog gotické architektury v České republice do husitských válek*, Praha 2001, s. 145–151.

³⁷ Zdeněk Jaroš, *Jihlavské nemovité památky*, Jihlava 2002.

³⁸ Ivo Hlobil – František Hoffmann, Barokní freska Přepadení Jihlavy z roku 1402. Kopie gotické veduty z doby před rokem 1436, *Umění LI*, 2003, s. 147–157.

³⁹ Dušan Foltýn et al., *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*, Praha 2005.

⁴⁰ Renata Pisková et al., *Jihlava*, Praha 2009.

⁴¹ Tomáš Černušák – Tomáš Sedlák (edd.), *Dominikáni v Jihlavě v proměnách staletí*, Jihlava 2012.

zdůrazňují, že se k dominikánskému kostelu v Jihlavě hledají analogie velmi těžce, přičemž dle jejich názoru má snad nejbližší k druhé stavební etapě kostela Vallis sanctae Mariae v Oslavanech. V neposlední řadě i kniha *Okresní hejtmanství jihlavské*⁴² blíže popisuje přírodní podmínky, náboženství či školství na Jihlavsku v 19. století. Také vyjmenovává a popisuje jednotlivé farnosti spadající pod jihlavské hejtmanství.

Také diplomové práce, jež byly v průběhu let napsány, dokazují, že o jihlavskou kulturu je stále zájem. Nejprve lze uvést diplomovou práci Daniela Nováka,⁴³ který shrnul stavební historii tří středověkých sakrálních objektů s přihlédnutím na dobovou historii města. Druhá diplomová práce pochází od Dany Vodákové, jež se zabývala kostelem sv. Jakuba se zaměřením na jeho počátky.⁴⁴ Poslední práce z roku 2019 od Ondřeje Sáckého se věnuje presbytáři kostela Matky Boží, jeho popisu a hledáním inspiračních vlivů.⁴⁵

---

⁴² Alois Josef Pátek, *Okresní hejtmanství jihlavské*, Brno 1901 (reprint 2016).

⁴³ Daniel Novák, *Středověké kostely v Jihlavě* (diplomová práce), Seminář dějin umění FF MU, Brno 2004.

⁴⁴ Dana Vodáková, *Kostel sv. Jakuba Většího v Jihlavě a jeho středověké počátky* (diplomová práce), Ústav dějin křesťanského umění KTF UK, Praha 2008.

⁴⁵ Ondřej Sácký, *Závěr kostela Nanebevzetí Panny Marie v Jihlavě* (bakalářská práce), Seminář dějin umění FF MU, Brno 2019.

3. Dějiny města Jihlavy do velkého požáru roku 1523

3.1. Počátky města do roku 1300

To, že oblast města Jihlavy byla od pradávna spjatá s přítomností člověka, dokazuje množství archeologických nálezů. Lze jmenovat například nález athénské tetradrachny v roce 1962, která byla datována do doby kolem roku 187 n. l.⁴⁶ Oblast s drsným podnebím a divokou přírodou však k trvalému lidskému osídlení nijak nelákala, spíše se jednalo o krátkodobé pobyty. Městem Jihlavou v dávných dobách vedly stezky, spojující Čechy, Moravu, alpské země i Uhry. Díky tomuto ruchu postupně vznikala slovanská vesnička s nejasnou dobou založení pojmenovaná podle řeky Jihlava. Vesnice možná pochází z 11. století, ale starší založení je také možné.⁴⁷ Před rokem 1200, při zdejším působení řádu německých rytířů,⁴⁸ se tržní vesnice Jihlava rozrostla o kostel sv. Jana Křtitele se hřbitovem u dnešního Jánského vršku. V srpnu roku 1233 dochází k převodu jihlavského zboží želivskému klášteru, který potvrdil olomoucký biskup Robert.⁴⁹ Současně se jedná i o první historickou zmínku o existenci vesnice Stará Jihlava. Následně je o rok později Jihlava s okolními vesnicemi darována Markrabětem Přemyslem a královnou Konstancí klášteru v Předklášteří u Tišnova.⁵⁰

Jak se ale z takové vesnice stalo město? Město bývalo založeno na silném hospodářství nebo řemesle, případně se nacházelo poblíž zeměpanských či duchovních sídel, avšak nic z toho Jihlava v této době neměla. Podle Pátkovy *Vlastivědy moravské* měla Jihlava hrad,⁵¹ ale existenci takové stavby nelze ve městě dokázat. Avšak v roce 1238 došlo k nalezení stříbrných rud, což zapříčinilo nebývalé kolonizační přesuny, a to rovněž příchod lidu z německy mluvících zemí, který tu velmi dlouhou dobu i po ukončení dolování převládal. Bylo to právě v Jihlavě, kde se rozvíjel pokročilejší stupeň těžby. Ten se vyznačuje na rozdíl od starší těžby za pomoci mělkých šachet již hlubšími šachtami, štolami a pokročilejším stupněm důlního měřičství.⁵² Vlivem toho bylo v letech 1240–1243 založeno kolonizační město Nová Jihlava, jehož tržiště se řadilo mezi největší ve střední Evropě.

Město za své existence vystřídalo několik německých variací jména Jihlava (německy Iglau), mezi nimiž stojí za zmínku Giglaue (1226), Giglawa (1234), Yglaua (1238) či Gyglawa (1258).⁵³ Nové město rostlo nejspíše rozmanitě bez jakéhokoliv řádu nebo systému. S výstavbou města souvisí i následný příchod mendikantských řádů, které ihned po příchodu do Jihlavy začaly se stavbou svých monumentálních chrámů. Z Jihlavy získávali čeští panovníci finanční prostředky, a bylo to právě objevení stříbra, které přinutilo Václava I. v roce 1240 získat zpět jihlavský majetek od kláštera v Předklášteří.⁵⁴ Roku 1249 se obyvatelé Jihlavy

---

⁴⁶ Viz Jaroš (pozn. 33), s. 12.

⁴⁷ Viz Hoffmann (pozn. 12), s. 11.

⁴⁸ Řád německých rytířů následně ve druhé čtvrti století odchází do Polska i s představeným Heřmanem Balkem.

⁴⁹ Viz Jaroš (pozn. 33), s. 12.

⁵⁰ Ibidem, s. 12.

⁵¹ Viz Pátek (pozn. 4), s. 52.

⁵² Viz Hoffmann (pozn. 16), s. 13.

⁵³ Karel Kuča, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. II. díl (H-Kole)*, Praha 1997, s. 657.

⁵⁴ Viz Jaroš (pozn. 23), s. 7.

během bojů mezi králem Václavem I. a synem Přemyslem přiklonili na stranu krále Václava.⁵⁵ Při jejich usmířování sice král Přemyslovi přenechal Moravu, avšak vynutil si podíl na výnosu jihlavského dolování.⁵⁶ V téže době se začalo také formovat horní a městské právo Jihlavy. Do městského jihlavského práva nenáležela jen Jihlava, ale také ostatní horní města či okolní městečka, kde však k dolování nedocházelo.⁵⁷ Jihlavské městské právo mělo velký ohlas a díky tomu se dostalo až na území dnešního Slovenska, kde se stalo podkladem k založení práva banskoštiavnického.⁵⁸

Horní právo umožňovalo svobodu horního podnikání, což se velmi osvědčilo a záhy byly zásady jihlavského horního práva využity i v jiných horních městech. Není divu, že se toto právo stalo nejen základem českého horního zákoníku, sepsaného kolem roku 1300 na žádost Václava II., ale také se rozšířilo až do Španělska a jeho kolonií.⁵⁹ Toto jihlavské privilegium se dochovalo ve dvou exemplářích, lze je označit jako „A“ a „B“. Za starší je považován exemplář „A“ obohacený o pečeť Přemysla Otakara II. a Václava I. Dnes jsou však listiny považované za padělky pocházející ze 70. let 13. století. Do konce 70. let 13. století byl budován i jihlavský hradební systém, jenž měl pět bran.⁶⁰ 19. října 1268 byl jmenován první známý rychtář Jindřich Pachervol a následujícího roku udělil Přemysl Otakar II. Jihlavě právo skladu.⁶¹

Velký podíl na formování města měl také král Přemysl Otakar II., který 12. ledna 1270 udělil Jihlavě stavební řád, vůbec nejstarší v českých zemích a o dva roky později povolil Jihlavě také těžit zlato.⁶² Rudolf Habsburský obsadil v říjnu roku 1278 Jihlavu a následně zde v lednu roku 1279 uspořádal svatbu Přemyslových dětí, Václava a Anežky, se svými dětmi, Gutou a Rudolfem.

Kolem roku 1290 městský notář a správce školy Heřman sepsal další rozšířenou listinu jihlavského městského a horního práva, tzv. exemplář „B1“.⁶³ V roce 1293 byl obnovován i špitál sv. Anežky v Jihlavě a z roku 1297 pochází písemná zpráva o tzv. horní svobodě jihlavských obyvatel, která dovoľovala komukoliv těžit stříbro v oblasti šest mil kolem Jihlavy.⁶⁴ Do roku 1300 bylo na jihlavském hlavním náměstí vybudováno několik kamenných patricijských domů.⁶⁵ Ovšem roku 1300 dochází k přesunutí jihlavské mincovny, kde se razily moravské denáry a brakteáty, do Kutné Hory, a tím pomalu končí období dolování v Jihlavě.

---

⁵⁵ Viz Šamánková (pozn. 9), s. 7.

⁵⁶ Viz Křesadlo (pozn. 20), s. 8.

⁵⁷ Kromě menších měst a vesnic do jihlavského práva náležela jmenovitě tato města: Čáslav, Chotěboř, Chrudim, Jílové, Kašperské Hory, Kolín, Kouřim, Kutná Hora, Ledec nad Sázavou, Německý (Havlíčkův) Brod, Polná a Přibyslav.

⁵⁸ Viz Hoffmann (pozn. 12), s. 17.

⁵⁹ Ibidem, s. 17.

⁶⁰ Vladislav Razím, *Středověká opevnění českých měst. 3. díl. Katalog Morava a Slezsko*, Praha 2019, s. 126.

⁶¹ Viz Šamánková (pozn. 9), s. 8.

⁶² Viz Jaroš (pozn. 33), s. 14.

⁶³ Ibidem, s. 15.

⁶⁴ Viz Šamánková (pozn. 8), s. 168.

⁶⁵ Viz Jaroš (pozn. 23), s. 8.

3.2. Město v letech 1300–1436

Navzdory tomu, že ve městě na konci 13. století pokleslo dolování stříbra, rozvíjelo se zde stále rychlejším tempem řemeslo a dálkový obchod. Rozmach v oblasti stavební i kolonizační, pozvedl Jihlavu mezi přední česká i středoevropská města. V době nástupu panovnické dynastie Lucemburků se i nadále Jihlava těšila oblibě a přízni krále a v husitské době se stala opěrným bodem Zikmunda Lucemburského. Avšak jihlavské stříbrné doly byly téměř zničeny záplavami (1376) a zemětřesením (1328).⁶⁶ Jihlava se i nadále snažila prosadit v oblasti řemeslné a už v roce 1349 získali soukeníci cechovní statut následování v roce 1361 pekaři.⁶⁷

Roku 1345 se ve městě usadili Židé, kteří zároveň dostali privilegium na obchod s vlnou, a na které odkazuje dnešní Brožíková ulice, původně Židovská.⁶⁸ Roku 1373 se jihlavská rychta dostala do vlastnictví patricijské rodiny Pilgramerů, kteří spolu s ostatními bohatými rodinami postupně skupovali okolní vsi a půdy a stávali se tak pozemkovou vrchností.⁶⁹ To se jim začalo vymykat z rukou, jelikož postupně došlo ke střetům mezi patriciji a řemeslníky v roce 1334 a následně roku 1391.⁷⁰

I když městu osud moc nepřál, vlivem těchto neštěstí získali obyvatelé města několik panovnických privilegií. Mezi ty nejznámější patří privilegium Jana Lucemburského o osvobození jihlavských obyvatel od řady poplatků a daní, stejně tak i právo skladu vína a soli z let 1324–1326.⁷¹ Dvě privilegia vydal v roce 1345 i Karel IV., prvním privilegiem potvrdil privilegium Přemysla Otakara II. na stříbrné doly u Sezimova Ústí, přičemž práva rozšířil na všechny doly vztahující se na čtyři míle od Jihlavy.⁷² Druhým privilegiem přijal Karel IV. do města Židy. Tentýž panovník vydal pro Jihlavu v letech 1346–1349 další tři listiny, v první potvrdil všechna dosavadní privilegia a následující dvě vydal kvůli bezpečnostním poměrům.⁷³ Roku 1361 uveřejnil Karel IV. další privilegium, v němž Německému Brodu zakázal vybírat dlažebné od obyvatel Jihlavy, když projíždějí s vozy a koňmi.⁷⁴ Osm privilegií vydal pro Jihlavu i Jan Jindřich, již jako markrabě moravský, z nich lze jmenovat například odpuštění na pět let daně vlivem obrovského požáru v roce 1353 nebo povolení k tomu, aby představitelé města mohli zničit sídla, kde přebývali lupiči a další kriminální živly, což značně přispělo k bezpečnosti města, s čímž se Jihlava vypořádávala již dlouhou dobu.⁷⁵ Také král Václav IV. kromě potvrzení několika listin povolal roku 1378 mincmistra Maurice k obnově zničených dolů.⁷⁶

Po požáru roku 1353, jenž zničil téměř celé město a kvůli němuž se nedochovaly žádné písemnosti tehdy uložené ve vyhořeném minoritském klášteře, byly budovány kamenné domy,

---

⁶⁶ Ibidem, s. 8.

⁶⁷ Ibidem, s. 8.

⁶⁸ Viz Šamánková (pozn. 8), s. 170.

⁶⁹ Viz Jaroš (pozn. 23), s. 8.

⁷⁰ Viz Křesadlo (pozn. 20), s. 11.

⁷¹ Viz Jaroš (pozn. 33), s. 16.

⁷² František Hoffmann, Město a panovník, in: Renata Pisková et al., *Jihlava*, Praha 2009, s. 117.

⁷³ Ibidem, s. 117.

⁷⁴ Viz Pátek (pozn. 4), s. 54.

⁷⁵ Viz Hoffmann (pozn. 72), s. 118.

⁷⁶ Viz Jaroš (pozn. 33), s. 18.

kteřé nahradily původní dřevěné.⁷⁷ Za zmínku stojí jistě jeden z dokladů kvalitní úrovně knižní malby, kterou Jihlava disponovala. Jedná se o jednu z iluminovaných právních knih z počátku 15. století, tzv. Gelnhausenův kodex A. Kodex obsahuje miniatury českých králů a moravských markrabat od Václava I. po Jošta Moravského.⁷⁸ Autorem textu byl Jan z Gelnhausenu. Pokračovatel Jana z Gelnhausenu byl Jan z Višňové, jenž dokončil Gelnhausenovy právní texty a následně se pak v roce 1426 v Jihlavě objevil nový písař Samson, který na základě jihlavských práw sepsal právní knihu pro Čáslav.⁷⁹

Celé 14. století je charakteristické spory mezi šlechtou a bohatými měšťany, u kterých měla často šlechta dluhy. Konec 14. století byl poznamenán také bojem mezi bratry markrabaty Joštem a Prokopem, což přispělo k úpadku jihlavského dálkového obchodu.⁸⁰ V Jihlavě byl následně v lednu roku 1400 uzavřen spolek proti markraběti Prokopovi v čele s uherským králem Zikmundem, markrabětem Joštem a litomyšlským biskupem Janem Železným.⁸¹ Střety vyvrcholily následně 19. února 1402, kdy odpůrci Jošta Lucemburského pod vedením Zikmunda Křižanovského z Rokštejna přepadli Jihlavu, avšak bez úspěchu.⁸² Spor mezi bratry utichl roku 1405, kdy zemřel markrabě Prokop.

Ovšem společenské spory se dále prohlubovaly a následně se stupňovaly v období husitské revoluce, k níž se hlásilo mnoho šlechtických odpůrců. Vlivem tohoto dlouhodobého sporu vstoupila Jihlava do protihusitského tábora.⁸³ Jihlava se zúčastnila prvního Zikmundova tažení proti husitům na jaře roku 1420, avšak hned následujícího roku bylo město spolu s královským městem Znojmem zastaveno Albrechtovi II. Habsburskému.⁸⁴ Po roce 1421, kdy Zikmund potvrdil Jihlavě všechna práva a privilegia, následovalo několik neúspěšných válečných obléhání, přičemž konečná výprava (označována jako pátá křížová výprava) se uskutečnila v roce 1431. Od té doby se situace postupně uklidňovala. Vyvrcholením byla jednání o přijetí tzv. basilejských kompaktát od května do července 1436 v Jihlavě, která se konala v prostorách dominikánského i minoritského kostela či farního kostela a radnice.

Nakonec byla kompaktáta slavnostně vyhlášena na jihlavském náměstí 5. července 1436. Důvodem, proč právě zde byla vyhlášena kompaktáta, nebyl jen postupný rozkvět města, ale také skutečnost, že město leží na hranicích Čech a Moravy a také díky věrnosti, kterou Jihlavané prokazovali císaři (a jeho zeti Albrechtovi) během husitských válek. Zikmund, který sem mezitím nechal dopravit Kašparem Šlikem české korunovační klenoty a potvrdil českým šlechticům dosavadní politické a majetkové zisky, tu následně byl 13. srpna 1436 přijat za českého krále.⁸⁵

---

⁷⁷ Viz Jaroš (pozn. 23), s. 9.

⁷⁸ Viz Křesadlo (pozn. 20), s. 13.

⁷⁹ Viz Hoffmann (pozn. 14), s. 127.

⁸⁰ Viz Jaroš (pozn. 23), s. 9.

⁸¹ Viz Jaroš (pozn. 33), s. 20.

⁸² Na druhý den měšťané při slavnostní bohoslužbě poděkovali Bohu za pomoc. Toto se ustálilo jako tradice a každý rok bylo tak konáno procesí s bohoslužbou a obdarováním kněží grošem a kaprem, a právě kvůli tomu se 20. února začalo říkat kapří den. Tato slavnost se konala každým rokem až do roku 1526.

⁸³ Viz Jaroš (pozn. 23), s. 9.

⁸⁴ Viz Křesadlo (pozn. 20), s. 14.

⁸⁵ *Ibidem*, s. 15.

3.3. Město po husitských válkách do roku 1523

I když husitské bouře utichly, spory s Tábořem nabývaly na síle, a to až do listopadu roku 1441, kdy s Tábořem jihlavští obyvatelé uzavřeli mírovou smlouvu.⁸⁶ Zásahu na formování Jihlavy měl i král Ladislav Pohrobek, jenž odpustil jihlavským na tři roky některé dávky a platy.⁸⁷ Další nepokoje byly spojeny s Jiřím z Poděbrad, kterého Jihlava odmítla uznat za krále, stejně jako Znojmo a Vratislav. Roku 1467 uzavřela královská města Jihlava, Brno, Olomouc a Znojmo spolek namířený proti králi Jiřímu, tím se postavila na stranu Matyáše Korvína.⁸⁸ Ve stejném roce také Jiří z Poděbrad jako trest odebral Kutnou Horu z právní závislosti na Jihlavě.⁸⁹ Král Jiří z Poděbrad Jihlavu několikrát obléhal, a to například v roce 1458, kdy se město po čtyřměsíčním obléhání vzdalo.

Po smrti Jiřího z Poděbrad v roce 1471 se králem stal Vladislav Jagellonský, čímž začal boj mezi ním a Matyášem Korvínem, který se v Jihlavě 28. května 1471 na základě papežského souhlasu nechal v kostele sv. Jakuba korunovat na českého krále.⁹⁰ Matyáš Korvín zároveň Jihlavě potvrdil všechna privilegia a povolil městu pečtit červeným voskem namísto zeleného, který Jihlava předtím užívala. V 70. letech 15. století bylo město zasaženo dalším ohněm (1472) či vlivem sucha náletem kobylek (1473, 1474, a posléze i roku 1484).⁹¹ O těchto kobylkách Lowenthal napsal, že některé byly velké jako vrabec a spořádaly vše, na co přišly.⁹²

V září roku 1486 se Matyáš Korvín setkal s Vladislavem Jagellonským, který později roku 1492 udělil Jihlavě tzv. Zlaté privilegium.⁹³ Podle dohody ustanovené na této schůzi mělo být zboží, ukořistěné za válek, navraceno majitelům a také pokud jeden z nich zemře, případně jeho království tomu druhému.⁹⁴ V roce 1490 Matyáš zemřel a jeho království se tak dostalo do rukou Vladislava Jagellonského. Roku 1513 propukl v dominikánském jihlavském klášteře požár, který zničil mnoho domů ve městě i na předměstí. V roce 1520 došlo k projevům nespokojenosti kvůli protržení hráze rybníků u Pistova. Krize byla ovlivněna i důsledky morové epidemie či velkým požárem v květnu roku 1523.⁹⁵ Ohniskem tohoto požáru byl jeden z domů v České ulici, kde došlo k neopatrnému smažení koblih.⁹⁶ Požár patřil k jedním z největších v historii Jihlavy. Oheň proměnil celé město ve spáleniště a učinil tak krok k nové tváři města, které se po této zkáze začalo přetvářet v renesančním duchu.⁹⁷

---

⁸⁶ Viz Jaroš (pozn. 33), s. 23.

⁸⁷ Ibidem, s. 24.

⁸⁸ Ladislav Hosák, Příspěvky k dějinám královských měst Brna, Jihlavy a Znojma, in: *Vlastivědný sborník Moravskobudějovicka* I, 2005, s. 308.

⁸⁹ Viz Kuča (pozn. 53), s. 662.

⁹⁰ Viz Šamánková (pozn. 8), s. 174.

⁹¹ Viz Pátek (pozn. 4), s. 62.

⁹² Viz Lowenthal (pozn. 1), s. 19.

⁹³ Viz Jaroš (pozn. 33), s. 25.

⁹⁴ Viz Lowenthal (pozn. 1), s. 22.

⁹⁵ Viz Křesadlo (pozn. 20), s. 17.

⁹⁶ Viz Šamánková (pozn. 9), s. 23.

⁹⁷ Ibidem, s. 23.

4. Vývoj sakrální gotické architektury v Jihlavě v kontextu soudobého stavitelství v Čechách a na Moravě

4.1. Vývoj sakrální gotické architektury v Jihlavě

Osada Stará Jihlava byla založena v dosud neznámé době, avšak doložená je i s kostelíkem sv. Jana Křtitele až roku 1233 při převodu jihlavského majetku k želivskému klášteru.⁹⁸ Stará Jihlava byla budována na „zeleném drnu“ uprostřed nehostinné a zarostlé oblasti. Postupně rozvíjející se obchodní stezky procházely také Starou Jihlavou, jež se měnila postupně v tržní ves. Po objevení stříbrných rud se z vesnice po roce 1240 stalo město, které navázalo na osadu Stará Jihlava.

Románský kostel sv. Jana Křtitele byl již součástí postupně se rozvíjející trhové osady, jež patřila řádu německých rytířů až do roku 1233, kdy se jihlavská fara dostala do majetku želivského kláštera. Ačkoliv byla fara později přenesena ke kostelu sv. Jakuba, neubralo to kostelu na významu a stále byl v průběhu staletí různě upravován. Dnes je považován za nejstarší stavbu města a také patří k nejstarším stavbám Českomoravské vrchoviny. [12] Kostel byl původně budován v románském slohu, ale později byl přestaven ve stylu rané gotiky, jež se v podobném duchu uplatnila i na dalších stavbách ze 13. století projevující se zejména v mohutnosti, strohosti stavby s jednou lodí a mohutným triumfálním obloukem často s nástěnnou malbou. Podobné řešení lze spatřit i na vesnických stavbách v blízkém okolí. Patří k nim například kostel sv. Kunhuty v Kostelci u Jihlavy, kostel sv. Václava v Račicích, dnes s mnohými mladšími opravami či později budovaný kostel sv. Markéty v dnes zaniklé vsi Loukov. [29–31] Jedině kostel v Kostelci u Jihlavy postrádá mohutný vítězný oblouk, avšak Líbal podle zdiva na severní straně usuzuje, že takový oblouk kostel měl, ale byl později vybourán.⁹⁹

V době zakládání města, po roce 1240, byly postupně budovány tři monumentální sakrální stavby, jež se navzájem ovlivňovaly. Důležité je zmínit fakt, že ačkoliv v jiných městech se středověké stavby přestavovaly například v duchu baroka, Jihlavy se takové velké změny netýkaly. Za nejrozsáhlejší přestavbu lze snad pokládat průčelí kostela Nanebevzetí Panny Marie či barokní úpravu kostela sv. Jana Křtitele. V jiných případech se jednalo o dodatečné úpravy nebo se při opravách středověkých částí počítalo s jejich obnovou, nikoliv přestavbou. V Jihlavě byly významné zejména mendikantské řády, jež si zakládaly své konventy u městských hradeb či u městských bran.

Existenci městských hradeb v Jihlavě lze předpokládat už v době zakládání města. Opevnění však nebylo budováno z vojenských účelů, ale za účelem ochrany nabytého majetku z těžby drahých rud.¹⁰⁰ Jihlavské opevnění se skládalo z hlavní a parkánové hradby, příkopu, náspu, vnější hradby s patrně dalším příkopem. Původní středověké opevnění mělo délku

---

⁹⁸ Viz Jaroš (pozn. 33), s. 12.

⁹⁹ Viz Líbal (pozn. 36), s. 194.

¹⁰⁰ Zdeněk Měřinský, Opevnění města Jihlavy v zrcadle archeologie, in: *Forum urbes medii aevi V. Městské fortifikace ve vrcholně středověkých zeměpanských městech střední Evropy*, Brno 2008, s. 105.

zhruba 2140 m, do dnešní doby se z hlavní hradby dochovalo 1330 m a z parkánové 1521 m.¹⁰¹ V hlavní hradbě bylo umístěno 5 bran. Na severu byla brána Špitálská, na západě brána Matky Boží a na jihu brána Brtnická. Dále tu byly dvě menší brány, a to Česká na jihovýchodě a Křížová na severovýchodě. Před hlavní hradbou obíhala osm metrů vysoká parkánová hradba se střílnami, v rámci níž bylo vystavěno asi 52 věžic.¹⁰² Na náspu byla následně vystavěna dnes již neexistující vnější hradba s baštami. Budování takového systému trvalo několik let, proto lze předpokládat existenci dřevěného dočasného opevnění. Nevíme, kdy město získalo kamenné opevnění, ale víme jistě, že v poslední třetině 13. století již existovalo.

Ve 14. století byly postupně budovány věže v hlavní hradbě, jedná se o věž Katovskou, Tkalcovskou, Vodárenskou, Saskou, Červenou a Prašnou.¹⁰³ V době husitských válek byla Jihlava nedobytnou pevností a útočištěm mnoha odpůrců kališníků.

Vlivem pokračování starých cest byly od 2. poloviny 19. století strhávány brány a bourány hradby. Z bran se dochovala jen brána Matky Boží a části Tkalcovské a Katovské věže v jižní hradbě, v různém stavu se dochovaly také bašty v parkánové hradbě. Brána Matky Boží má jádro ze 2. poloviny 14. století, ale měla předchůdce stavěného v době zakládání hradeb.¹⁰⁴ Jihlava svým opevněním patřila mezi tři hlavní moravské pevnosti (Jihlava, Znojmo, Olomouc), a to hlavně z důvodu vybudování třetího hradebního okruhu. Třetí hradební okruh si mohla dovolit jen ty nejdůležitější města s vyspělým hospodářstvím.

Umístění kostelů při městských hradbách souvisí jednak se symbolickou ochranou opevnění skrze budování církevních staveb, ale také s charitativní činností. Mendikantské kostely byly budovány tak, aby se k nim snadněji dostalo chudší obyvatelstvo, které obývalo okraje měst. Stejně jako ostatní řády měli i mendikanti své vlastní stavební zásady, které se však v Jihlavě nedodržovaly. Typická mendikantská stavba nemá být příliš vysoká a má být skromná, bez věží, a kromě sakristie a chóru bez kleneb.¹⁰⁵ Už podle této charakteristiky si lze všimnout, jak se jihlavské mendikantské kostely vymykaly pravidlům. Zejména minoritský kostel zaklenutím lodí i presbytáře patří k nejstarším zaklenutím mendikantských staveb ve střední Evropě. Pozoruhodný je i krátký transept kostela jihlavských minoritů, který se u mendikantů vyskytuje vzácně. Zajímavostí je, že ačkoliv jihlavské kostely Panny Marie a sv. Kříže patří k mendikantským řádům, mají stejný jen protáhlý presbytář a trojlodí. Dominikánský kostel je originální už jen svou vyrovnaností projevující se snahou o vyrovnání vertikálního a horizontálního rozměru stavby,¹⁰⁶ čemuž neodpovídá nejen tradice mendikantských řádů, ale rovněž neodpovídá vývoji staveb rané gotiky v českých zemích.

Ze tří gotických kostelů vzniklých při založení města by měl být nejstarší kostel Nanebevzetí Panny Marie, jenž byl staven hned na začátku 40. let 13. století. Kostel je výjimečný svým dlouhým presbytářem, jenž se stal inspirací pro původní románský presbytář

---

¹⁰¹ Ibidem, s. 112.

¹⁰² Jiří Vondrák, Opravy městských hradeb v Jihlavě (Hradby dvacátého století), in: *Vlastivědný sborník Vysočiny. Oddíl věd společenských IX*, 1995, s. 217.

¹⁰³ Viz Razím (pozn. 60), s. 132.

¹⁰⁴ Viz Jaroš (pozn. 37), s. 11.

¹⁰⁵ Ondřej Jakubec, Architektura mendikantských klášterů na Moravě v době posledních Přemyslovců, in: *Sága moravských Přemyslovců: Život na Moravě od XI. do počátku XIV. století*, Olomouc 2006, s. 92.

¹⁰⁶ Ibidem, s. 95.

kostela sv. Jakuba a presbytář kostela sv. Kříže v Jihlavě. Se stavbou románského kostela sv. Jakuba se začalo ve 40. letech 13. století. Nedokončená stavba však roku 1256 vyhořela. Obnovený kostel ovšem navázal na právě nově budovaný kostel sv. Kříže. Tento kostel byl stavěn rovněž od 40. let 13. století. Svou délkou je presbytář jihlavských dominikánů výjimečný a byl nejspíše ovlivněn dlouhým presbytářem jihlavských minoritů, který by mohl být dle Líbala jediným jeho předchůdcem v českých zemích.¹⁰⁷ Na rozdíl od kostela Nanebevzetí Panny Marie však dochází u kostela sv. Kříže k ukončení presbytáře polygonem už v době výstavby ve 13. století. Ovšem soudobé kostely měly obvykle kratší presbytář ukončený rovně a mnohdy byly o polygonální závěr doplněny až později, což byl případ i jihlavského minoritského kostela. Poté, co stavební huť ukončila práce, asi před rokem 1256, na presbytáři kostela sv. Kříže a měla rozestavěné zdi trojlodí, přesídlila k farnímu kostelu, který jako nedokončený vyhořel roku 1256. Presbytář románského farního kostela byl svou délkou rovněž blízký minoritskému kostelu, avšak po příchodu stavební hutě od dominikánů se k farnímu kostelu dostala klasická francouzská gotika a došlo ke stržení střední části presbytáře a nahrazení novým kněžištěm inspirovaného dominikánským presbytářem.¹⁰⁸

Farní kostel sv. Jakuba nebyl inspirován u jihlavských dominikánů jen jejich presbytářem a halou, ale i portálem na západní straně kostela a nejspíše i kružbami s vepsaným kruhem. Ovšem západní portál u farního kostela je bez ornamentální výzdoby. Pokud se přikloníme k tvrzení Evy Šamánkové o jednoduchých příporách v presbytáři dominikánského kostela nedosahující země,¹⁰⁹ tak se lze domnívat, že presbytář kostela sv. Kříže byl nejspíše ovlivněn také ještě cisterciáckou tvorbou, pro níž je charakteristické právě nedosedání článků k zemi, ale končící na konzolách v určité výšce nad podlahou. [117, 127]

U dominikánského jihlavského kostela je zajímavé pojetí prostoru stavby, která byla řešena jako trojlodní hala, a jedná se tak podle mnohých badatelů, například podle stavebně historického průzkumu Muka, Vlčka a Novosadové¹¹⁰ nebo Emanuela Pocheho,¹¹¹ o druhý nejstarší kostel s využitím síňového trojlodí u nás, hned po klášteře v Teplé (založen roku 1193). V kostele sv. Kříže se protínají dvě tendence, jednak se jedná o klasickou gotiku prezentovanou hruškovými žebry a trojdílnými příporami, na straně druhé se zde uplatňuje cisterciácko – burgundská gotika projevující se zejména svými košovými hlavicemi a zkrácenými příporami v presbytáři.¹¹²

Důležitou součástí města jsou rovněž pozoruhodné měšťanské domy. S výstavbou kamenných měšťanských domů se začalo již ve 13. století na náměstí. Jednalo se předně o domy bohatých měšťanů, jež byly většinou třípodlažní. Většina těchto domů má gotické jádro a jsou zde i zachované gotické prvky. Mezi významné příklady lze jmenovat domy na Masarykově náměstí. Mezi nimi vyniká dům č. 31 se zachovaným podloubím, jehož dispozice je datovaná

---

¹⁰⁷ Viz Líbal (pozn. 36), s. 151.

¹⁰⁸ Viz Jaroš (pozn. 25), s. 31.

¹⁰⁹ Viz Šamánková (pozn. 8), s. 164.

¹¹⁰ Viz Muk – Vlček – Novosadová (pozn. 24), s. 19.

¹¹¹ Viz Poche (pozn. 7), s. 66.

¹¹² Viz Šamánková (pozn. 8), s. 164.

k roku 1260.¹¹³ Dále je to dům č. 7 a č. 44 „U tří knížat“ se zachovanými valenými klenbami a sedile v průjezdu, dále dvojice domů č. 66 a 67, který byl patrně gotickým palácem.¹¹⁴ Dále na náměstí je i dům č. 4 a č. 13, oba s raně gotickým sedile.¹¹⁵

Další domy s gotickým jádrem byly postaveny v okolních ulicích. Na Čajkovského je to dům č. 17 na Joštově dům č. 11, 10 a 8. Na Brněnské ulici domy č. 10 či 28. Na Husově ulici jsou to například domy č. 26, 28 a 32, jejichž nejstarší fázi lze datovat do poloviny 13. století se zánikem na přelomu 14. a 15. století.¹¹⁶

Původní radnice se nacházela v domě č. 48 na Masarykově náměstí. V roce 1426 však měšťané koupili pro radnici nové místo a dnešní radnice se nachází na místě čtyř měšťanských domů, které byly postupně připojovány.¹¹⁷ Nejvýznamnější částí radnice je tzv. Gotická síň, jež byla kolem poloviny 16. století vyzdobena citáty či různými příslovími. Další význačnou prostorem je také pozdně gotická Malá obřadní síň s renesančními a barokními freskami na klenbách. Ačkoli je dnešní radnice charakteristická renesančními a zejména barokními přestavbami, její přízemí a částečně první patro je gotické.

4.2. Jihlavská gotická architektura v kontextu soudobého stavitelství Čech a Moravy

Tři jihlavské kostely, Nanebevzetí Panny Marie, sv. Jakuba a sv. Kříže, jsou ve vývoji české gotické architektury výjimečné, sami sebe navzájem ovlivňovaly a stěžejí se k nim hledají analogie. Jihlavský kostel minoritů svou mohutností připomíná románskou architekturu, [54] avšak svými architektonickými prvky (bobulovité konzoly či zkrácené přípory se svazkovými konzolkami) náleží k cisterciácko-burgundské gotice, kterou do českých zemí přinesli z Burgundska cisterciáci po roce 1230. Stavba je výjimečná svým zaklenutím, kde lze spatřit kombinaci žebrových kleneb v hlavní lodi a klenby bez žeber v bočních lodích, což je rys rané burgundské gotiky.¹¹⁸ [49, 53–55] Podobné užití takové kombinace kleneb lze vidět i u cisterciáckého kostela v Heiligenkreuzu (klášter založen roku 1133), u dominikánského kostela v Kremži (výstavba od roku 1240), či v minoritském kostele Stein an der Donau (postaven v letech 1230–1264),¹¹⁹ který se dle Mencla nejspíše stal předlohou pro kostel Nanebevzetí Panny Marie v Jihlavě.¹²⁰ Zároveň se jedná o jedno z nejstarších zaklenutí mendikantské stavby ve střední Evropě. Vliv podunajského umění lze spatřit také v portálech lodi a presbytáře kostela jihlavských minoritů z poloviny 13. století, v jejichž profilaci je uplatněno diamantování bez hlavic a sloupků, což je znak šířící se až z Alsaska.¹²¹ [47] V letech 1499–1508 byl k presbytáři kostela připojen polygonální závěr a jedno klenební pole, což provedl

¹¹³ Dana Novotná, Možná podoba nejstaršího kamenného domu v Jihlavě, in: *Forum urbes medii aevi III. Sborník příspěvků z konference FUMA konané 14. – 16. 4. 2004 v Jihlavě*, Brno 2006, s. 234.

¹¹⁴ Aleš Vošahlík, K počátkům stavebního vývoje měšťanských domů v Jihlavě, in: *Památky a příroda VI*, 1981, č. 8, s. 451.

¹¹⁵ *Ibidem*, s. 453.

¹¹⁶ Petr Hejhal et al., Měšťanská zděná zástavba středověké Jihlavy (k současnému stavu poznání), in: *Forum urbes medii aevi III. Sborník příspěvků z konference FUMA konané 14. – 16. 4. 2004 v Jihlavě*, Brno 2006, s. 215.

¹¹⁷ Viz Vošahlík (pozn. 114), s. 452.

¹¹⁸ Dobroslav Líbal, Gotická architektura, in: *Dějiny českého výtvarného umění I/1. Od počátků do konce středověku*, Praha 1984, s. 153.

¹¹⁹ Jiří Kuthan, *Česká architektura v době posledních Přemyslovců*, Vimperk 1994, s. 162.

¹²⁰ Aleš Flídr (edd.), *Václav Mencl. 5 městských rezervací Jihomoravského kraje*, Brno 2016, s. 32.

¹²¹ *Ibidem*, s. 34.

mistr ovlivněný podunajským uměním, který patrně přišel z jižních Čech, kde lze podle Mencla spatřit podobné řešení síťové klenby i v presbytáři kostela Nanebevzetí Panny Marie v Trhových Svinech (zaklenuto po roce 1500).¹²² [75] Co se týká jihočeského území, jež ovládali páni z Hradce, jedná se o pokrokový prvek už jen z toho důvodu, že jižní Čechy byly na rozdíl od Moravy mnohem odmítavější k novým uměleckým tendencím a spíše rozvíjely již zažitě tradice.

Ovšem naproti tomu autor baldachýnů [74] v závěru presbytáře kostela Nanebevzetí Panny Marie nebyl podle Sáckého ovlivněn jihočeskou oblastí, ale inspiroval se památkami v jižním Německu.¹²³ Neobvykle dlouhé presbytáře jsou typické pro mendikantské řády a lze je spatřit již v Podunají, kde se s nimi setkáme u dominikánského kostela v Řezně nebo u minoritského kostela ve Stein an der Donau.¹²⁴ V českých zemích lze dlouhé presbytáře vidět u dominikánského kostela Panny Marie v Českých Budějovicích (stavěn od roku 1265), sv. Ducha v Hradci Králové (založení na počátku 14. století), u dominikánského kostela sv. Václava v Opavě (výstavba od roku 1291) a minoritského kostela sv. Ducha (klášter stavěn od 40. let 13. století) rovněž v Opavě i u minoritského kostela sv. Jana Křtitele v nedalekém Jindřichově Hradci (počátek 14. století). Ačkoliv se s takovými chóry lze setkat zejména u mendikantů, existují výjimky vymykající se běžným pravidlům.

Mezi nimi se vyjímá cisterciácký kostel Nanebevzetí Panny Marie ve Zlaté Koruně, jenž se vyznačuje dlouhým presbytářem, pro cisterciáky netypickým. [76–77] Klášter Zlatá Koruna byl založen Přemyslem Otakarem II. roku 1263, přičemž je možné připustit inspirační zdroje pro presbytář právě z Jihlavy. V souvislosti se Zlatou Korunou je nutné poukázat i na dominikánský kostel Panny Marie v Českých Budějovicích, kde byl rovněž uplatněn dlouhý presbytář a transept, což je u mendikantů výjimečné. Kuthan proto předpokládá, že kostel v Českých Budějovicích byl inspirován kostelem Nanebevzetí Panny Marie ve Zlaté Koruně a zdrojem pro oba tyto kostely by mohl být dle něj dominikánský kostel v Řezně.¹²⁵ Oba kostely, Nanebevzetí Panny Marie ve Zlaté Koruně i Obětování Panny Marie v Českých Budějovicích, pocházejí z mladší doby než jihlavské kostely. Otázkou tedy je, zda oba kostely byly přímo vázány na případné Řezno nebo jím mohly být ovlivněny přes nedalekou Jihlavu. Rovněž v Jihlavě se objevuje transept (minorité), protáhlé presbytáře ukončeny pětiboce, ale i vysoký chór (dominikáni), který lze spatřit také u dominikánského kostela v Českých Budějovicích.

Zajímavostí je v Jihlavě umístění rajskeho dvora vedle presbytáře, projevující se u kláštera Nanebevzetí Panny Marie i u kláštera sv. Kříže, nikoliv vedle lodi, jak lze u klášterů běžně zaznamenat. [14, 17]

Pozoruhodné jsou i kružby jižního závěru kostela Nanebevzetí Panny Marie v Jihlavě, z nichž jedna se vyznačuje kruhem a dvěma plaménky mířícími směrem dolů. [36] Stejně plaménky lze vidět i v závěru kostela sv. Bartoloměje v Kolíně, kde působila huť Petra Parláře. [78–79] To, že v Jihlavě ve 14. století pracovala huť inspirovaná hutí Petra Parláře, nebo přímo kameníci svázaní s touto hutí, dokazují i někteří badatelé. Šamánková poukázala na kružby oken u dominikánů, z nichž jedno by mělo být ovlivněno hutí Petra Parláře.¹²⁶ Rovněž Bartušek

---

¹²² Ibidem, s. 94.

¹²³ Viz Sácký (pozn. 45), s. 32.

¹²⁴ Jirí Kuthan, *Počátky a rozmach gotické architektury v Čechách. K problematice cisterciácké stavební tvorby*, Praha 1983, s. 299.

¹²⁵ Viz Kuthan (pozn. 119) s. 93.

¹²⁶ Viz Šamánková (pozn. 8), s. 170.

píše o listové konzole pražské parléřovské huti, která se nachází na západním pilíři v severní lodi farního kostela.¹²⁷ Oba tyto příklady spadají do 2. poloviny 14. století.

Ovšem kolem roku 1500 působil při kostele sv. Jakuba zedník Hans, který okna farního kostela obohatil o plaménkové kružby, které jsou rovněž podobné kružbám minoritského kostela. [36, 37, 84, 95, 96] Kolem roku 1500 se stavěl i závěr kostela Nanebevzetí Panny Marie, a proto je možné rozšířit oblast působení zedníka Hanse, nebo někoho jiného z jeho blízkosti, i o kostel minoritů. Také se nabízí varianta o kameníkovi z jiné huti, jenž byl do určité míry inspirován kostelem sv. Bartoloměje v Kolíně. Nebyla by to jediná podobnost, kterou mezi sebou tato dvě umělecká centra mají. Nehledě na halové trojlodí, které pochází z 2. poloviny 13. století, má kostel sv. Bartoloměje rovněž masivní křížové pilíře s příporami jako dominikánský kostel v Jihlavě. Podobné řešení prostoru s halovým trojlodím, mohutnými podporami s příporami a kruhovými kružbami (v případě dominikánského jihlavského kostela) lze vidět i u kostela sv. Alžběty v Marburku stavěného od roku 1235 (zde však jako podpora slouží kruhový pilíř, nikoliv křížový), jež navazuje na francouzské klasické katedrály a patrně byl spojnicí mezi Francií a českými zeměmi.

Kostel sv. Jakuba v Jihlavě patří k nejstarším příkladům použití síňového trojlodí ve střední Evropě. Předchůdcem halových kostelů jsou halové krypty, kterými se následně inspirovaly románské kostely. Zejména románské kostely na západě Francie měly následně vliv na katedrálu sv. Petra v Poitiers (výstavba od roku 1162), snad první halový gotický kostel. [144] Tento kostel se nejspíše stal inspirací pro sálové kostely ve Vestfálsku, mezi nimiž vyniká například mindenská katedrála sv. Gorgonia a sv. Petra (halové trojlodí někdy ze 2. poloviny 13. století), [145] dóm Panny Marie, sv. Libora a sv. Kiliána v Paderbornu (dnešní katedrála ze 13. století) [149] či kostel sv. Alžběty v Marburku (výstavba od roku 1230).¹²⁸ [147–148]

Je tedy otázkou, odkud se halový typ kostelů do Jihlavy dostal. Zatímco Poche poukazuje na přímý vliv vestfálských kostelů,¹²⁹ Líbal je naproti tomu přesvědčen, že jihlavské halové stavby byly inspirovány českou architekturou, a to klášterním kostelem Zvěstování Panny Marie v Teplé,¹³⁰ jenž je nejstarším halovým kostelem v českých zemích. Mezi nejstarší halové kostely rovněž patří i minoritský kostel Zvěstování Panny Marie v Chebu. Nová stavba chebského minoritského kostela byla realizována po požáru roku 1270 a roku 1285 proběhlo svěcení nedokončeného kostela. Halové trojlodí bylo vystavěno až kolem roku 1300 a například Kuthan jej dává do souvislosti s halovými kostely v Bavorsku.¹³¹

Okna s kružbami s vepsaným kruhem farního i dominikánského kostela v Jihlavě jsou znakem rané gotické architektury a lze je spatřit na mnoha stavbách, a to včetně kláštera Porta Coeli v Předklášteří u Tišnova (založení kláštera roku 1233) [132, 134] či v presbytáři kostela sv. Františka v klášteře sv. Anežky v Praze, [98] kružby tohoto kláštera klade Mencl do let

¹²⁷ Viz Bartušek – Kába (pozn. 13), s. 25.

¹²⁸ Viz Novák (pozn. 43), s. 32.

¹²⁹ Viz Poche (pozn. 7), s. 66.

¹³⁰ Dobroslav Líbal, *Gotická architektura v Čechách a na Moravě. Cesta k umění – průvodce po dějinách národního umění. III.*, Praha 1948, s. 39.

¹³¹ Viz Kuthan (pozn. 119), s. 139.

1240–1250.¹³² Ze zahraničních staveb, jež jsou po celém obvodu prolomeny kružbami s vepsaným kruhem, to jsou například kostely Panny Marie v Trevíru (asi mezi lety 1230–1260), [146] sv. Alžběty v Marburku [147–148] či katedrála Notre Dame v Paříži (výstavba od roku 1163). [99] Obecně lze ve francouzské katedrální gotice spatřit vzor těchto raných kružeb. Avšak u kostela sv. Jakuba v Jihlavě se kameníci nejspíše inspirovali jihlavským kostelem sv. Kříže, odkud také přišli a kružby zde již musely být hotové. Rovněž kružbu v okně farního kostela vedle schodiště směrem na východ lze spolehlivě datovat do doby kolem roku 1270. Tato kružba má trojlist, mezi jehož laloky byly přidány další laloky podobně jako v presbytáři kostelů Obětování Panny Marie v Českých Budějovicích [100] a sv. Jiljí v Nymburku, [101] jež pocházejí také z poslední čtvrtiny 13. století.

To, že se některé prvky přenesly z kláštera Předklášteří u Tišnova do Jihlavy, lze považovat za pravděpodobné. Fara v Jihlavě byla totiž již roku 1233 prodána želivskému klášteru. V listině, kterou sepsal biskup Robert s představeným řádu německých rytířů Heřmanem Balkem, byly jmenovány také vesnice poplatné desátky jihlavskému kostelu a velká část z nich patřila právě k majetku kláštera v Předklášteří.¹³³ Biskup Robert vysvětil nejen klášter Porta Coeli (1239), ale rovněž i cisterciácký klášter na Velehradě (1228) a klášter cisterciáček v Oslavanech (1228).¹³⁴ Roku 1234 byla jihlavská fara již v majetku kláštera Předklášteří u Tišnova. I když klášter v Předklášteří byl místem, kde se vzájemně prolínaly různé vlivy a jenž se stal vzorem pro další stavby, jihlavskou architekturu neovlivnil do takové míry jako kláštery na Velehradě, v Oslavanech či Louce u Znojma, které se vzájemně ovlivňovaly. Kuthan dává do souvislosti s klášterem ve Zwettlu a na Velehradě i bývalý dominikánský kostel v Brně (počátek výstavby asi po roce 1230), a to na základě podobné formy a dekoru na hlavicích přípor a okenních sloupků, i když uznává, že kamenická výzdoba u kostela v Brně nedosahovala takových kvalit jako ve Zwettlu a na Velehradě.¹³⁵

Královna Konstancie, jež byla objednavatelkou kláštera Porta Coeli, měla úzké vztahy s rakouskými zeměmi a zejména s Vídní, kde dokonce založila též společenství zvané Porta Coeli.¹³⁶ Podunajské tendence následně uplatnila i při stavbě kláštera v Předklášteří. Proto má tento klášter blízkou vazbu na kostel sv. Michaela ve Vídni (asi 1220–1240), rovněž i na cisterciácké kláštery v Heiligenkreuzu (založen roku 1133), Lilienfeldu (výstavba od 1202) či Zwettlu (založení roku 1137). Kuthan jako příklad uvádí křížové chodby klášterů v Heiligenkreuzu a v Lilienfeldu se třemi sdruženými okny, která jsou rovněž uplatněna i při klášteře Porta Coeli v Předklášteří.¹³⁷ Kdybychom vývoj podunajských staveb sledovali dále, došli bychom až do Francie. Vliv francouzské gotiky se projevil na mnohých stavbách, mezi které patří i cisterciácké kláštery v Heiligenkreuzu a Lilienfeldu, kde je možné podle Kuthana vidět například skupinku sloupků, na něž dosedají klenební žebra (rovněž uplatněno i v kostele

---

¹³² Václav Mencl, Vývoj okna v architektuře českého středověku, *Zprávy památkové péče* XX, 1960, č. 5–6, s. 195.

¹³³ Jiří Kuthan, *Gloria Sacri Ordinis Cisterciensis*, Praha 2005, s. 322.

¹³⁴ *Ibidem*, s. 367.

¹³⁵ Viz Kuthan (pozn. 119), s. 71.

¹³⁶ *Ibidem*, s. 401.

¹³⁷ *Ibidem*, s. 401.

Porta Coeli v Předklášteří u Tišnova) podobně jako v interiéru katedrály Notre Dame v Noyonu a Notre Dame v Laonu.¹³⁸

Pro jihlavský dominikánský kostel je charakteristický presbytář, a to zejména příporami přerušnými prstenci z poloviny 13. století. Toto řešení je uplatněno i v interiéru katedrál Notre Dame v Laonu a Notre Dame v Noyonu, [138–139] u nás v presbytáři kostela sv. Salvátora v Anežském klášteře v Praze (výstavba kolem roku 1260). [130–131] Kružby oken s vepsaným kruhem v presbytáři a jižní boční lodi dominikánského kostela jsou opět provázané s ranými kružbami s vepsaným kruhem uplatňujícími se zejména u oken v presbytáři kostela sv. Františka v Anežském klášteře v Praze. [98]

Šestipaprscitá klenba závěru kostela sv. Kříže v Jihlavě je běžně používaná a lze ji vidět například u dominikánského kostela Obětování Panny Marie v Českých Budějovicích (stavěn od roku 1265), [140] v kostele cisterciacek Vallis Sanctae Mariae v Oslavanech (založení kláštera roku 1225), [142] u kostela Panny Marie v Písku (výstavba asi kolem poloviny 13. století) [143] či v kostele v Předklášteří u Tišnova (založení kláštera roku 1233), odkud ji pravděpodobně přebraly jihlavské kostely. V Předklášteří se totiž rovněž objevuje šestidílná klenba v presbytáři a lze předpokládat, že se nejspíše stala inspirací pro závěr dominikánského kostela v Jihlavě. [133] Dvě šestidílné klenby v presbytáři jsou použity i u minoritského kostela sv. Jana Křtitele v ne příliš vzdáleném Jindřichově Hradci (počátek 14. století), [141] přičemž je možné, že se stavitelé inspirovali právě dominikánským kostelem v Jihlavě. Západní portál kostela sv. Kříže se svým pojetím blíží portálům benediktinského kostela v Třebíči (ze 40. let 13. století) [136] a cisterciáckého kláštera Porta Coeli v Předklášteří u Tišnova (mezi lety 1233 – 1241), [135] jak uvádí Poche, který tak klade portál do doby Václava I.¹³⁹ Naproti tomu Mencl západní portál dominikánského kostela v Jihlavě klade do doby kolem roku 1260 a na základě osmibokých krycích desek jej dává do souvislosti s portály kláštera v Hradišti pocházejícími rovněž z doby kolem roku 1260.¹⁴⁰ [137]

Dominikánský kostel v Jihlavě je druhým nejstarším kostelem s použitím síňového řešení v českých zemích. Podobné řešení halového prostoru dle Prixe přebrali po roce 1285 i minorité při kostela sv. Jana Křtitele v Brně.¹⁴¹ Podle Prixe měl původní brněnský kostel minoritů dlouhý pětiboce ukončený presbytář se dvěma asi šestidílnými klenbami z přelomu 13. a 14. století.¹⁴² Pokud by to tak skutečně bylo, lze předpokládat, že kostel sv. Jana Křtitele v Brně byl silně inspirován kostely v Jihlavě. Následný rozkvět halových kostelů spadá zejména do pozdní gotiky a představitelem takového řešení v této době je například františkánský kostel Neposkvrněného početí Panny Marie v Olomouci. Kostel, s pětiboce ukončeným dlouhým presbytářem a osmibokými pilíři v hale na čtvercovém půdorys, pochází z druhé poloviny 15. století.

---

¹³⁸ Ibidem, s. 402.

¹³⁹ Viz Poche (pozn. 7), s. 64.

¹⁴⁰ Václav Mencl, Vývoj středověkého portálu v českých zemích (1. část), *Zprávy památkové péče XX*, 1960, č. 1, s. 20.

¹⁴¹ Dalibor Prix, Mnohotvárnost raně gotického stavitelství, in: Petr Kratochvíl (ed.), *Velké dějiny země Koruny české. Architektura*, Praha 2009, s. 92.

¹⁴² Ibidem, s. 92.

5. Katalog staveb

5.1. Kostel sv. Jana Křtitele

Lokalita: Jánský vršek

Datace: konec 12. nebo počátek 13. století, 2. polovina 13. století loď, kolem roku 1500 v pozdní gotice kněžiště a další úpravy, pozdější úpravy 17. – 20. století

Historie

Kostel sv. Jana Křtitele byl původně kostelem farním. Nejdříve patřil řádu německých rytířů a následně od roku 1233 premonstrátům v Želivě. Rok výstavby nejde spolehlivě určit, předpokládá se, že mohlo k jeho založení dojít před koncem 12. století nebo počátkem 13. století. Nynější loď, dříve plochostropá, pochází s největší pravděpodobností až z 2. poloviny 13. století.¹⁴³ Lze tedy předpokládat, že západní část kostela byla buď sídlem zeměpanského hospodářského správce nebo mohla mít účel hospice patrně řádu johanitů.¹⁴⁴ V 1. třetině 13. století došlo během posunutí zemské hranice k rozdělení farního okruhu kostela na českou a moravskou část.¹⁴⁵ Avšak roku 1257 byla fara přemístěna do tehdy nedávno vysvěceného kostela sv. Jakuba, a tak se stal kostel Jana Křtitele filiální.¹⁴⁶ V kostelíku se však i nadále konaly obřady a ještě roku 1270 byl přestaven ve slohu gotickém, o čemž svědčí i na jižní fasádě lodi umístěný raně gotický portál. O bohatosti a prosperitě kostela dokládá i vyloupení jeho prostoru v roce 1307.¹⁴⁷

Větší přestavby se dočkal kostel až kolem roku 1500, kdy na základech původní apsidy byl vybudován dnešní presbytář ve stylu pozdní gotiky a nedlouho poté byl také upraven triumfální oblouk a zaklenuta loď podobnou, dnes již neexistující, klenbou jako v kněžišti.¹⁴⁸ V rámci pozdně gotické přestavby byl původní jižní vstup do kostela vyplněn zdí, přičemž došlo také k zazdění všech v té době existujících oken a prolomení nových.¹⁴⁹ Jižní zazděný vstup měl nahradit nově zbudovaný sedlový pozdně gotický portál na západní straně kostela. Roku 1905 byla při statickém zabezpečování kostela snesena žebra lodi, jež byla opětovně použita do nadezdívky pilířů nad klenbou.¹⁵⁰

Exteriér

Jedná se o jednolodní kostel s obdélnou sakristií na severní straně presbytáře. Loď se vyznačuje téměř obdélným půdorysem. Loď se zužuje směrem k východu, její západní nároží je armováno kamennými kvádry. Kněžiště má na nárožích nízké opěrné pilíře ukončené pultovou stříškou. [19] Zdivo lodi kostela je z lícovaného lomového kamene pokládaného na vápennou maltu.¹⁵¹

---

¹⁴³ Viz Jaroš (pozn. 37), s. 50.

¹⁴⁴ Viz Jaroš (pozn. 25), s. 21.

¹⁴⁵ Viz Konečný (pozn. 21), s. 408.

¹⁴⁶ Viz Slavík (pozn. 3), s. 57.

¹⁴⁷ Viz Jaroš (pozn. 25), s. 22.

¹⁴⁸ Viz Samek (pozn. 34), s. 102.

¹⁴⁹ Ibidem, s. 102.

¹⁵⁰ Ibidem, s. 102.

¹⁵¹ Ibidem, s. 102.

Na západní straně od současného vchodu, přesně v ose jižní strany stavby, je umístěn původní raně gotický hrotitý portál z roku 1270 s kamenným ostěním a výžlabkem, dnes již zaslepený. [20–22] Ve východní části na severní straně kostela jsou tři původní štěrbinová okna s otevřenou špaletou pocházející z rané gotiky, snad z 2. poloviny 13. století.¹⁵² [24–25] Na západní straně kostela se nachází pozdně gotický sedlový portál s kamenným ostěním z doby kolem roku 1500. [23]

Interiér

Presbytář kostela je zaklenut hvězdicovou žebrovou klenbou, jejíž žebra byla zhotovena z prefabrikátů z pálené hlíny kolem roku 1500.¹⁵³ [27] Klínová žebra presbytáře se sbíhají do kamenných patek nebo dosedají na konzoly tvaru jehlanu. Po celém obvodu zdi presbytáře jsou dochované výklenky se segmentovým završením, přičemž v severní zdi presbytáře je umístěn sedlový portálek se zkosenou hranou vedoucím do sakristie.¹⁵⁴ Mezi kněžištěm a lodí se nachází románský půlkruhový triumfální oblouk. [26] Klenutí lodi je již novogotické se dvěma poli křížové žebrové klenby, přičemž žebra klínového profilu se kříží v hladkých svornících. [28]

Literatura: Slavík 1892, s. 57–58; Bradáč 1926, s. 54–56; Bartušek – Kába 1960, s. 13; Konečný 1988, s. 405–418; Jaroš 1993, s. 20–22; Kuča 1997, s. 665; Samek 1999, s. 101–103; Jaroš 2002, s. 49–52.

---

¹⁵² Viz Jaroš (pozn. 37), s. 49.

¹⁵³ Ibidem, s. 49.

¹⁵⁴ Viz Samek (pozn. 34), s. 102.

5.2. Kostel Nanebevzetí Panny Marie

Lokalita: Ulice Matky Boží

Datace: 40. léta 13. století, kolem 1500 pozdně gotický závěr presbytáře, pozdější úpravy v 18. století

Historie

Mendikantský řád minoritů se usadil u hradeb poblíž jihlavské brány Matky Boží v době založení města, kolem roku 1240, a následně zde založil konventní kostel. Klášter je poprvé zmiňován v listině z roku 1258.¹⁵⁵ Bohužel jakékoliv prameny o počáteční výstavbě komplexu postrádáme. Klášterní budovy pocházejí rovněž ze 13. století, ale jsou o něco mladší než klášterní kostel. I když neexistují žádné prameny, je pravděpodobné, že se jednalo nejdříve o stavby dřevěné, jenž byly kamennými nahrazeny podle Zatloukala a Zimoly nejspíše až v 80. letech 13. století.¹⁵⁶ Z poslední čtvrtiny 13. století je dochované přízemí konventu spolu s kapitulní síní, jižním křídlem ambitu a východním traktem, jenž přiléhá k západní stěně kostelního presbytáře.¹⁵⁷

Klášter několikrát vyhořel, poprvé roku 1353 a následně v roce 1523, přičemž tento požár zapříčinil, že chybí více dokladů o rekonstrukci konventu.¹⁵⁸ Minorité se dlouho vzpomínávali z požáru z roku 1353, naštěstí se jim podařilo klášter díky darům obnovit. V té době dochází i k budování západních kaplí nacházejících se u transeptu a v severní části západní boční lodi. V době husitské revoluce se stala Jihlava útočištěm několika katolických vyhnanců. Bylo tomu tak i u minoritů, u kterých našel oporu například kazatel Václav působící dříve u sv. Štěpána v Praze.¹⁵⁹

Velkou událostí pro město, ale zejména pro klášter, byla jednání o kompaktátech v roce 1436, z nichž některé se odehrála právě v konventu. Ke konci 15. století či v 16. století došlo k zaklnutí křížové chodby.¹⁶⁰ Otázkou nadále zůstává doba zbudování věžové zvonice. Objevuje se tvrzení o budování zvonice ve 2. polovině 14. století.¹⁶¹ Na druhé straně Dana Novotná se klání k tomu, že věž byla stavěna až před rokem 1500.¹⁶² V téže době, mezi lety 1499–1508, byl prodloužen chór minoritského kostela o jedno klenební pole a kněžiště bylo ukončeno pětibokým závěrem. Roku 1520 se v klášteře řešil konflikt mezi obcí a městskou radou, k němuž došlo kvůli porybnému, který způsobil z nedbalosti protržení hrází rybníků, situace byla vyřešena až v roce 1524.¹⁶³ Vlivem sílícího protestantismu klášter postupně upadal a roku 1620 z konventu odešli poslední minorité (klášter získali zpět na začátku roku 1621).¹⁶⁴ Během výzkumu v jižním křídle minoritské klausury byla pod podlahou odkryta hlavní městská

¹⁵⁵ R. Z. [Richard Zatloukal] – D. F. [Dušan Foltýn], heslo Jihlava (Jihlava) – Konvent minoritů s kostelem Nanebevzetí P. Marie, in: Dušan Foltýn et al., *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*, Praha 2005, s. 345.

¹⁵⁶ Ibidem, s. 347.

¹⁵⁷ Viz Zatloukal – Zimola (pozn. 32), s. 259.

¹⁵⁸ Viz Samek (pozn. 34), s. 91.

¹⁵⁹ Viz Zatloukal – Foltýn (pozn. 155), s. 346.

¹⁶⁰ Viz Samek (pozn. 34), s. 91.

¹⁶¹ Viz Jaroš (pozn. 37) s. 29.

¹⁶² Dana Novotná, Klenební pas, in: *Sborník V. Sborník příspěvků z 5. konference stavebněhistorického průzkumu uspořádaného 6. – 9. 6. v Louce u Znojma*, Praha 2007, s. 311.

¹⁶³ Viz Zatloukal – Foltýn (pozn. 155), s. 346.

¹⁶⁴ Ibidem, s. 347.

hradba.¹⁶⁵ U této městské hradby byly umístěny dvě kamenné teplovzdušné zařízení, které jsou označovány jako hypocaustum. Zánik starší z pecí patrně souvisel s požárem města roku 1353.¹⁶⁶ Zdivo z této pece bylo opětovně použito pro stavbu druhého teplovzdušného zařízení, které zaniklo ve druhé třetině 15. století.¹⁶⁷

Exteriér

Stavba ze 40. let 13. století představuje trojlodní baziliku na půdorysu kříže s dlouhým kněžištěm zakončeným pětibokým závěrem a krátkým transeptem. Už Dobroslav Líbal píše o tom, že závěr kostela byl původně ukončen pravoúhle na úrovni nynějšího oltáře.¹⁶⁸ Nad křížením lodi se nachází polygonální zvonice, snad z 2. poloviny 14. století. [32–33] Všechna osm oken v horní části zvonice je charakteristických kamenným ostěním a ukončením v podobě trojúhelníkových štítů. Současné jsou na některých z nich patrné fragmenty původních kružeb neznámého vzorce asi z 2. poloviny 14. století.¹⁶⁹ [34]

Ke kněžišti se přimykají opěrné pilíře, přičemž dva pilíře na východním boku jsou opatřeny již současnými stříškami.¹⁷⁰ Při pozdně gotickém závěru kostela jsou umístěny kamenné opěráky zakončené štítky. Celý kostel je prolomen okny s půlkruhovým záklenkem, jenž nahradila původní gotická okna. Pozůstatek pozdně gotických oken se nachází jen v závěru kněžiště, v jeho horní části.¹⁷¹ [35] Tato hrotitá okna, pocházející z doby kolem roku 1508, jsou dělena pruty, přičemž jižní okno má tři pruty a jihovýchodní je děleno dvěma pruty. Jejich záklenky jsou následně vyplněny plaménkovými kružbami, z nichž jižní je podobná některým kružbám v závěru kostela sv. Bartoloměje v Kolíně.¹⁷² [36–37] Kněžiště je situováno k jihu čili k rodišti sv. Františka z Assisi.

Zajímavý je lomený portál asi z poloviny 13. století nacházející se ve východní lodi, původně umístěný na fasádě západní lodi vsazený dnes do barokního vchodu.¹⁷³ [38] Lomený ústupkový portál s kamenným ostěním je profilován oblouny s výžlabky, mezi nimiž je diamantování. Z ulice je kostel téměř nevýrazný, přicházející návštěvník uvidí pouze vstupní průčelí, které je již barokní. Kostel je situován do řady domů, jenž ostatní části církevní stavby zakrývají.

Interiér

Kněžiště kostela ze 40. let 13. století je zaklenuto třemi poli křížové žebrové klenby oddělené hranolovými pasy. [39] Klínová žebra klenby se kříží v kruhových svornících nebo se pouze kříží a následně se sbíhají přes náběžní štítky do svazkových konzol s krycí deskou a krátkými

---

¹⁶⁵ Viz Dvořák – Horáčková – Vargová – Zatloukal (pozn. 31), s. 311.

¹⁶⁶ Ibidem, s. 311.

¹⁶⁷ Ibidem, s. 313.

¹⁶⁸ Viz Líbal (pozn. 130), s. 37.

¹⁶⁹ Viz Jaroš (pozn. 37), s. 28.

¹⁷⁰ Ibidem, s. 26.

¹⁷¹ Viz Samek (pozn. 34), s. 93.

¹⁷² Závěr kněžiště byl ve 40. letech 18. století rozdělen na dvě patra. V patře došlo ke zkrácení původních gotických oken, kdežto v přízemí byla vytvořena nová barokní okna s půlkruhovým záklenkem.

¹⁷³ Viz Líbal (pozn. 36), s. 147.

příporami z poloviny 13. století. Hlavice přípor tvoří protáhlý kalich, jenž je ozdoben palmetami či bobulemi. [42] Ve všech čtyřech koutech presbytáře jsou kalichovité bobulovité konzoly z poloviny 13. století, avšak bez přípory. [43] Svazkové konzoly s krátkými příporami jsou znakem cisterciácké architektury a Kutal s Líbalem je připodobňuje svazkovým konzolám v cisterciáckém kostele ve Villers v Belgii.¹⁷⁴ V pozdní gotice v letech 1499–1508 bylo kněžiště obohaceno o jedno pole závěru, jež bylo zaklenuto síťovou klenbou, podobnou klenbě presbytáře kostela Panny Marie v Trhových Svinech, [75] a následně uzavřeno pětibokým závěrem s okny a plaménkovými kružbami (dnes se tato část nachází za barokním oltářem a běžnému návštěvníkovi není přístupná). Dlouhé presbytáře jsou pro mendikantské řády typické a v českých zemích se s takovým řešením setkáme například u dominikánského kostela Panny Marie v Českých Budějovicích (stavěn od roku 1265), sv. Ducha v Hradci Králové (založení na počátku 14. století) a u dominikánského kostela sv. Václava v Opavě (výstavba od roku 1291) i minoritského kostela sv. Ducha v Opavě (klášter stavěn od 40. let 13. století).

V klenbě závěru pod baldachýny stálo původně pět soch z doby před rokem 1508, z nichž zde dodnes stojí jen jediná, patrně socha sv. Anežky vyznačující se ohlasy vladislavské gotiky.¹⁷⁵ [73] Z další sochy se dochovaly pouhé fragmenty a zbývající tři jsou dnes umístěny v sedile na epištolní straně presbytáře kostela.¹⁷⁶ [41] Jediný baldachýn, který je figurálně zdoben, znázorňuje asi svatou Starostu s mladíkem, jež je dle Sáckého nejspíše nejstarším zpodobněním tohoto námětu u nás.¹⁷⁷ [74] Na svornících v závěru presbytáře kostela jsou reliéfy Panny Marie s dítětem, Krista a Jana Evangelisty. Plocha mezi síťovou klenbou byla v pozdní gotice, snad mezi lety 1499–1508, originálně vymalována krouženou klenbou se znaky Jihlavy, Moravy a Čech. [72] Šamánková se kloní k názoru, že Mistr, jenž provedl tuto přestavbu chóru, patřil k podunajskému okruhu spojenému s jihočeskými rožmberskými stavbami, vyznačujícími se podobným systémem opěrných pilířů a klenebním řešením.¹⁷⁸

V západní zdi kněžiště se dále nachází zcela na jihu zazděný portál vyznačující se pouze kamenným ostěním s lomeným záklenkem, hned vedle směrem k trojlodí trojlisté kamenné sanktuárium a trojdílné sedile s trojlistým zaklenuutím, vše z doby kolem poloviny 13. století. [40] Sedile je děleno hladkými válcovitými dřívky s kalichovitými hlavicemi a s patkami, přičemž patka severního sloupku sedile je opatřena drápkou. Hlavice sloupku sedile obrácená k jihu je zdobena bobulemi a listy, severní hlavice je opatřena proplétajícími se úponky, pod nimiž je reliéf chrlící nestvůry. Ve výklencích sedile se dochovaly tři sochy světic z baldachýnů v závěru presbytáře, vytvořené někdy před rokem 1508.¹⁷⁹ Jedná se o sochy sv. Kateřiny, Markéty a Barbory. Jejich atributy jsou jasně zřetelné, všechny lze spatřit u nohou světic. Na severu od sedile jsou dva vchody do východní křídla ambitu kláštera.

Presbytář je od transeptu oddělen obloukem. Transept má střední pole čtvercové a dvě obdélné boční pole s žebrovou křížovou klenbou. Příčná loď je u mendikantů vzácností a

¹⁷⁴ Albert Kutal et al., *České umění gotické I., Stavitelství a sochařství*, Praha 1949, s. 16.

¹⁷⁵ Viz Bradáč (pozn. 6), s. 46.

¹⁷⁶ Viz Jaroš (pozn. 37), s. 26.

¹⁷⁷ Viz Sácký (pozn. 45), s. 16.

¹⁷⁸ Viz Šamánková (pozn. 9), s. 16.

¹⁷⁹ Viz Samek (pozn. 34), s. 94.

s Kuthanem se lze klonit k tomu, že v tomto případě byla stavba transeptu ovlivněna cisterciáckou architekturou.¹⁸⁰ Žebra se protínají a v jejich křížení se nachází svorník, poté se sbíhají do konzol bez přípor. Nad křížením hlavní lodi a transeptu se tyčí osmiboká jehlancová věž nejspíše z 2. poloviny 14. století,¹⁸¹ která však postrádá jakýkoliv základ a její tíhu tak podpírají čtyři mohutné pilíře křížení. Věž byla přístupná sedlovým portálem v severovýchodním koutě presbytáře, jenž se otevíral do dnes již neexistujícího šnekového schodiště vedoucím do zvonice.¹⁸² [58]

Hlavní loď, pocházející ze 40. let 13. století, sestává ze tří klenebních polí obdélného půdorysu. Každé klenební pole hlavní lodi je zaklenuto křížovou žebrovou klenbou a je odděleno pasem. [49] Lomené arkády s mohutnými pilíři spojují hlavní loď a lodě boční. Pětiboká žebra kleneb se kříží v malé svorníky, které jsou zdobené dekorem nebo jsou zcela hladké. Žebra a pasy hlavní lodi vyrůstají ze zkrácených válcových přípor posazených na drobné svazkové konzolky z doby kolem poloviny 13. století. Konzolky mají podobu kalichovitých hlavic s rostlinným dekorem, k nimž jsou vždy po každé straně přidružené další hlavice. [50–51] Výjimkou jsou podobně jako v presbytáři rohové konzolky hlavní lodi, také z poloviny 13. století, které jsou zcela bez přípor, zdobené bobulemi a zakončené abaky. [52]

Boční loď východní je sklenuta křížovými klenbami s meziklenebními pasy bez žeber. [53] Západní boční loď je též zaklenuta křížovými klenbami bez žeber, stejně jako v lodi východní, kromě severního pole náležejícího k sousední kapli. Jihlavský minoritský kostel patří mezi nejstarší zaklenuté mendikantské kostely v Evropě, dokonce je podle Líbala nejstarším zaklenutým mendikantským kostelem ve střední Evropě.¹⁸³ K západnímu křídlu příčné lodě se přimyká kaple Srdce Ježíšova z 2. poloviny 14. století (kaple se původně jmenovala Nanebevzetí Panny Marie a sv. Anny) zaklenuta dvěma poli křížové žebrové klenby.¹⁸⁴ [56] Žebra vybíhají z malých konzolek a kříží se ve svornících s rozetou. K severnímu poli západní lodi přiléhá kaple Panny Marie Pomocné (původně zasvěcena sv. Václavovi), jenž je čtvercového půdorysu, a zasahuje do sousední boční lodi. Kaple, pocházející z 2. poloviny 14. století, je zaklenuta dvěma poli křížové žebrové klenby z pálené hlíny, jež vybíhají přímo ze stěn a kříží se ve svornících s motivem hvězdy. [57]

Při západním boku presbytáře je umístěn ambit kláštera asi z 80. let 13. století, který obíhal kolem rajskeho dvora a do jeho prostoru byl otevřen okny, jež byla oddělena hranolovými pilíři. V jihovýchodním nároží křížové chodby je situována kapitulní síň z konce 13. století. Síň má čtyři mírně obdélné klenební pole, jejichž žebra vybíhají z jehlancových konzolek a sbíhají se do střední podpory.¹⁸⁵ Křížová chodba svými třemi křídly obklopuje malý rajský dvůr. [46] Ke kněžišti kostela přiléhá východní křídlo ambitu a k boční kapli chrámu severní křídlo, západní křídlo ambitu zcela chybí. Vnější fasáda východního křídla křížové chodby je členěna štíhlými opěrnými pilíři s pultovou stříškou, naproti tomu severní křídlo

¹⁸⁰ Viz Kuthan (pozn. 119), s. 162.

¹⁸¹ Věž není zvláštní jen svým umístěním, ale také tím, že by tu vůbec neměla být. Mendikanti kladli důraz na skromnost staveb a zakazovali budovat jakékoliv věže.

¹⁸² Viz Jaroš (pozn. 37), s. 28.

¹⁸³ Viz Líbal (pozn. 130), s. 38.

¹⁸⁴ Viz Jaroš (pozn. 37), s. 28.

¹⁸⁵ Klára Benešová, et al., *Architektura gotická. Deset století architektury*, Praha 2001, s. 127.

ambitu má jeden široký pilíř a tři štíhlé, z nichž jeden je jedenkrát odstupněný. Jižní i východní křídlo křížové chodby má křížové klenby bez žeber z přelomu 15. a 16. století, ale pole jihovýchodní odděluje od křídla východního těžký kamenný pas. [44–45] Naproti tomu severní křídlo ambitu má lunetovou klenbu. Do kněžiště kostela se z ambitu vstupuje úzkým lomeným ústupkovým portálem z poloviny 13. století, nacházejícím se ve východním křídle křížové chodby. Tento vstup s kamenným ostěním je členěn oblouny, mezi nimiž je pruh diamantování. [47]

Malby v trojlodí a presbytáři kostela

K objevení maleb, které byly v letech 1684–1685 zakryty omítkou, došlo roku 1932 a následně byly také konzervovány. Do dnešních dnů se dochovaly jen fragmenty, u kterých je velmi obtížné cokoliv rozeznat. Malby byly vytvářeny postupně od konce 13. století do 16. století.¹⁸⁶ V následující části jsou malby popisovány z pohledu od presbytáře kostela, přičemž jejich přesnější datace je uvedena v seznamu obrazové přílohy. [60–71]

Na západní straně východního pilíře křížení je fragment Ukřižování, jenž má v horní polovině znaky s paroží, jež patrně patří jedné z větví pánů z Bílkova vlastníci Stonařov u Jihlavy. [68] Další Ukřižování se nachází v severozápadním zálomu téhož pilíře. [70] Na témže pilíři na jeho jižní straně je také fragment světice v arkádě s velkým kruhem, uvnitř kterého je nečitelný text. [61] Tentýž kruh lze vidět i na východní straně východního pilíře křížení a následně i na jižní straně západního pilíře křížení. Malovaná arkáda je jedním z nejstarších příkladů tohoto motivu v nástěnné malbě v českých zemích. Podle Bartuška můžeme jistou slohovou podobnost spatřit v české knižní malbě, a to v antifonári Elišky Rejčky pocházející z doby kolem roku 1317.¹⁸⁷ Další Ukřižování je na severní straně třetího západního pilíře trojlodí. [62] Na východní straně západního pilíře křížení je malba Žehnajícího Krista, kterou Samek datuje do doby kolem roku 1470.¹⁸⁸ [60] Pak na východní straně druhého západního pilíře trojlodí je dle Bartuška postavička donátorky, případně Madony, [64] s dochovaným nápisem Mariahilft a s fragmentem roucha renesančního obrazu Panny Marie.¹⁸⁹ Následně na severní straně třetího západního pilíře trojlodí je výjev Ukřižování s Kristem na stromě života. [67] Na východní straně téhož pilíře jsou dvě postavy, patrně světců či biskupů. [66]

V literatuře se obecně uvádí čtyři výše předložená Ukřižování, ovšem je nutno poukázat na další. Na severní straně druhého východního pilíře trojlodí se nachází fragment, jenž František Sysel ve své zprávě označuje jako fragment figurální kompozice.¹⁹⁰ Je však jasně vidět, že se jedná rovněž o Ukřižování. [63] Na jižní straně druhého západního pilíře trojlodí si lze také všimnout fragmentu, který připomíná horní část kříže. [65] Zajímavý je rovněž fragment nacházející se na severní straně druhého východního pilíře trojlodí. [71] Viditelná je zejména část, která pravděpodobně znázorňuje berlu, ale malba je tak poškozená a je navíc

---

¹⁸⁶ Viz Samek (pozn. 34), s. 95.

¹⁸⁷ Viz Bartušek (pozn. 11), s. 28.

¹⁸⁸ Viz Samek (pozn. 34), s. 95.

¹⁸⁹ Viz Bartušek (pozn. 11), s. 29.

¹⁹⁰ František Sysel, *Jihlava – gotické nástěnné malby v interiéru kostela Matky Boží*, 1973, uloženo NPÚ ÚOP Telč, nestránkováno.

umístěná za soškou, že se nedá určit nic bližšího. Se Samkem lze nicméně souhlasit, že se nejspíše jedná o znázornění nějakého biskupa.¹⁹¹

V kostele je situována i freska Posledního soudu, a to na jižní zdi západního ramene transeptu (dnes překrytá barokním oltářem). Fresku bylo možné vidět pouze v době odhalení maleb a popisuje ji již a pouze Vl. (Vladimír?) Urbánek hodnotící funkci malby jako oltářní.¹⁹² V levé části malby by se měl nacházet anděl troubící na roh se svatozáří, jež byla původně zdobena polodrahokamy nebo skličky. V pravé části malby jsou postavy duchovních hodnostářů.

Na mnoha místech kostela lze také spatřit malby nejrůznějších štítků, jako například znak cechu pekařů a značka měšťana Lulaicha z přelomu 15. a 16. století na severní zdi druhého západního pilíře trojlodí.¹⁹³ [69] Klenby západní boční lodi jsou lemované úponky a zdobené heraldickými liliemi opět s úponky. [55]

Freska Přepadení Jihlavy v roce 1402, umístěná na západní zdi presbytáře, se váže k události, jež se odehrála v noci z 19. na 20. února roku 1402. Jihlavy se chtěl zmocnit Zikmund Křižanovský z Rokštejna, Jan Sokol z Lamberka a další šlechtici. Jejich záměrem bylo dostat se za pomoci žebříků do kláštera minoritů a následně obsadit bránu Matky Boží, čímž by město dostali pod kontrolu. Jejich plán byl však zmařen. V 16. století vznikla na epištolní straně kněžiště kostela freska oslavující a připomínající tuto událost, ačkoli dnešní malba je kopií z roku 1735.¹⁹⁴ [40] Samotné město je na fresce zobrazeno z ptačí perspektivy a opatřeno o několik latinských a německých nápisů.

Literatura: Bradáč 1926, s. 42- 47; Líbal 1948, s. 37 – 38; Kuthal 1949, s. 16; Šamánková 1955, s. 2- 4, 6, 12, 18; Bartušek 1958, s. 27–35; Bartušek – Kába 1960, s. 27 -29; Chadraba 1984, s. 153; Jaroš 1993, s. 23- 26; Kuthan 1994, s. 158- 163; Zatloukal 1996, s. 11–34; Kuča 1997, s. 666; Dvořák – Horáčková – Vargová – Zatloukal 1998, s. 303–319; Samek 1999, s. 91- 96; Benešová 2001, s. 127; Líbal 2001, s. 147- 149; Jaroš 2002, s. 25- 34; Zatloukal – Zimola 2002, s. 255–274; Hlobil – Hoffmann 2003, s. 147–157; Foltýn 2005, s. 345- 350; Jakubec 2006, s. 91–98; Pisková 2009, s. 222 -224, 232 -233; Kuthan 2013, s. 442 -447; Benešová – Kubínová 2017, s. 129; Kuthan 2018, s. 464- 466.

---

¹⁹¹ Viz Samek (pozn. 34), s. 95.

¹⁹² Vl. (Vladimír?) Urbánek, *Nové objevy v jihlavském chrámu Minoritském*, 1933, uloženo Diecézní archiv Biskupství brněnského v Rajhradě.

¹⁹³ Viz Jaroš (pozn. 25), s. 26.

¹⁹⁴ Viz Hlobil – Hoffmann (pozn. 38), s. 156.

5.3. Kostel sv. Jakuba Většího

Lokalita: Jakubské náměstí

Datace: 40. léta 13. století, 14. – 16. století přístavby a úpravy, pozdější úpravy 18. – 20. století

Historie

O počátku výstavby kostela sv. Jakuba se nezachovaly žádné zprávy, patrně se s jeho stavbou začalo ve 40. letech 13. století v románsko – gotickém slohu. Objevují se spekulace o původním dřevěném svatostánku, který měl být filiálním ke kostelu sv. Jana Křtitele, a jež byl ve 40. letech 13. století staven v románském duchu.¹⁹⁵ Tento románský kostel měl být podle Dagoberta Freye, jemuž dává za pravdu i Schwab, stejně tak dlouhý a široký jako kostel dnešní a nejspíše měl tři apsidy.¹⁹⁶ Nejdříve se začalo někdy ve 40. letech 13. století s výstavbou presbytáře, který byl původně svou délkou inspirován presbytářem nedalekého kostela Nanebevzetí Panny Marie.¹⁹⁷ Avšak podle listiny z roku 1256 nedostavěný kostel vyhořel a následně byl obnovován, a to pod vlivem stavební hutě, která spadala pod jihlavský kostel sv. Kříže a jež vycházela z francouzské klasické gotiky.¹⁹⁸ Z první stavební fáze se tak dochovaly oba portálky s půlkruhovým záklenkem na jižní straně kostela, obvodové zdivo trojlodí a základy dvou věží.¹⁹⁹ V další stavební etapě, která probíhala po vyhoření kostela roku 1256, vznikla sakristie a dlouhý presbytář s pětibokým závěrem a západní portál.²⁰⁰

Kostel byl vysvěcen 31. 5. 1257 biskupem Brunem ze Schaumburku, přitom byla ke kostelu přenesena i fara, která dříve působila při kostelíku sv. Jana Křtitele. Ze západních věží je starší severní, která byla stavěna na konci 13. století, či na začátku 14. století a sloužila nejprve jako věž strážná.²⁰¹ Na konci 14. století byla na západní straně této věže vytvořena dnes již neexistující malba sv. Kryštofa.²⁰² O existenci takové malby svědčí rovněž freska Přepadení Jihlavy roku 1402 v minoritském kostele, kde lze spatřit jak samotnou postavu sv. Kryštofa, tak i jen severní věž, kterou kostel sv. Jakuba tehdy měl.

V 80. letech 14. století byly vztyčeny čtyři pilíře a bylo zaklenuto trojlodí žebrovými křížovými klenbami, i když pilíře byly podle Líbala postaveny až po roce 1523.²⁰³ Tomuto tvrzení však odporuje parléřovská listová konzola na západním pilíři severní lodi, která je datována do 80. let 14. století.²⁰⁴ Začátkem 15. století byla přistavena hudební kruchta, na níž se vcházelo šnekovitými schodišti a zároveň bylo upraveno hlavní průčelí. Do téže doby spadá také vybudování depozitáře nad sakristií přístupného šnekovitým schodištěm a také rozdělení východního závěru jižní lodi na oratoř a kapli sv. Anny.²⁰⁵

¹⁹⁵ Viz Vodáková (pozn. 44), s. 53.

¹⁹⁶ Viz Schwab (pozn. 5), s. 15.

¹⁹⁷ Viz Jaroš (pozn. 25), s. 31.

¹⁹⁸ Viz Jaroš (pozn. 37), s. 21.

¹⁹⁹ Ibidem, s. 21.

²⁰⁰ Ibidem, s. 21.

²⁰¹ Viz Jaroš (pozn. 25), s. 32.

²⁰² Petr Kroupa, Dobový vzhled kostelů, in: *Kaliopi Chamonikola (ed.), Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400–1550. II. Brno* (kat. výst.), Brno 1999, s. 113.

²⁰³ Viz Líbal (pozn. 130), s. 267.

²⁰⁴ Viz Samek (pozn. 34), s. 85.

²⁰⁵ Ibidem, s. 85.

Roku 1416 byl západní portál hrotitě zakončen, a to mistrem Martinem, jehož signaturu **RAM** lze spatřit na severní straně od portálu a Jaroš upozorňuje na to, že je nutné ji číst obráceně.²⁰⁶ [86] Výstavba jižní věže jako zvonice, kterou stavěl zedník Štěpán, probíhala v letech 1425–36 a byla tehdy vyšší než severní (jižní věž byla kvůli špatné stabilitě snížena roku 1548). Následně po husitských válkách kostel značně chátral a další obnovy spadají až do poslední třetiny 15. století.²⁰⁷

5. července 1436 proběhla v kostele velmi důležitá událost. V rámci kompaktních jednání se zde konala mše, u níž byl přítomen i císař Zikmund Lucemburský. Zároveň tu byla na druhý den sloužena husitská mše.²⁰⁸ V roce 1509 byla hudební kruchta v jižní lodi podklenuta, a tak byla v její dolní části vytvořena kaple Zvěstování Panny Marie (vysvěcena 1513).²⁰⁹ Ve stejné době zedník Hans zvětšil okna a obohatil je o plaménkové kružby, zároveň patrně v této době bylo trojlodí nově zaklenuto, přičemž došlo k vyššímu nasazení kleneb než se původně plánovalo.²¹⁰ K další stavbě kaplí došlo mezi lety 1509 -1513, kdy byla k severní lodi přistavěna kaple sv. Šebestiána zvaná sladovnická (na východě při severní zdi severní lodi) a kaple sv. Rocha, která dnes již neexistuje. Roku 1513 byl do kaple sv. Šebestiána umístěn nedochovaný dřevěný Sladovnický oltář zdobený bílou a zlatou barvou.²¹¹ Ze stejné doby pochází také chórová tribuna v západní části jižní lodi, jež bývá označována jako chór duchovních.²¹² Další opravy kostela byly spojeny s požárem roku 1523, ze kterého se kostel vzpamatovával více než čtyřicet let.

Exteriér

Kostel byl postaven poblíž městských hradeb jako kostel farní. Jeho zdi jsou postaveny z neomítnutého lomového kamene, přičemž nároží stavby je armováno kamennými kvádry.²¹³ Jedná se o trojlodní halový kostel. [15–16] Na západě se vypíná dvouvěžové průčelí opatřené hrotitým portálem, asi z doby kolem roku 1260, který je podobný hrotitému portálu nedalekého dominikánského kostela. Portál má hladké kalichovité hlavice bez dekoru a dřívky s prstenci současně opatřené talířovými patkami. Archivolta je složená z výžlabků a oblounů, tympanon je hladký. [97] Nad portálem je úzké hrotité okno s plaménkovou kružbou dělené jedním prutem. Kostel sv. Jakuba se celkově strohý a na rozdíl od bohatšího presbytáře dominikánského kostela a výzdoby minoritského kostela není tak zdoben. Prix usuzuje, že nezdobnost kostela byla zapříčiněna programovým záměrem měšťanů i želivskými premonstráty.²¹⁴

Věže na západní straně kostela jsou děleny na patra třemi kordonovými římsami, přičemž věž jižní je značně snížena. [80] V nejnižších částech věží jsou úzká šterbinová okénka kromě západní a jižní strany jižní věže, kde lze spatřit v ose hrotitá okna s dělicím prutem a

²⁰⁶ Viz Jaroš (pozn. 37), s. 19.

²⁰⁷ Ibidem, s. 21.

²⁰⁸ Viz Jaroš (pozn. 25), s. 33.

²⁰⁹ Viz Jaroš (pozn. 37), s. 21.

²¹⁰ Jirí Kroupa, *Architektura*, in: Renata Pisková et al., *Jihlava*, Praha 2009, s. 231.

²¹¹ Viz Lowenthal (pozn. 1), s. 28.

²¹² Viz Kroupa (pozn. 210), s. 231.

²¹³ Viz Jaroš (pozn. 37), s. 17.

²¹⁴ Viz Prix (pozn. 141), 85.

kružbou s vepsaným kruhem nad dvojicí lomených obloučků. Pod nimi jsou malá lomená okénka. Ve třetím patře se v ose po všech stranách věží nacházejí lomená okna (kromě východní strany jižní věže, kde je úzké obdélné okno), avšak na severní věži jsou okna složitější než na věži jižní. Nejenže jsou hrotitě zakončena, ale také jsou dělena prutem a opatřena kružbou se třemi trojlísty vepsaných do kruhu nebo sférického trojúhelníku. Ve čtvrtém patře jižní věže jsou v ose po všech stranách prolomená široká lomená okna. U čtvrtého patra věže severní je situace značně odlišná, jelikož zde už nejsou prolomena okna lomená, ale čtvercová až obdélná. Západní strana severní věže má dvě čtvercová okénka, jedno je umístěno v horní části nad hodinami, druhé je jejich součástí a směřuje mírně na severní stranu. Zbývající strany posledního patra severní věže jsou prolomeny dvěma nebo třemi podobnými okénky čtvercového či obdélného tvaru.

Portál v západní části jižní strany kostela, snad ze 40. let 13. století, je půlkruhový se sloupky, které mají patky a malé sokly, kalichovité hlavice a abaky. Archivolta je profilována obloučky a výžlabky. Vnější strana jižní boční lodi je prolomena třemi okenními osami, mezi nimiž jsou jedenkrát odstupněné opěráky ukončené pultovou stříškou. [82] Vysoká hrotitá okna jsou dělena dvojicí prutů se sešikmenými špaletami a v záklencích mají kružby s plaménkovými motivy z doby kolem roku 1509.²¹⁵ [84] Vedle třetího velkého okna na jižní straně kostela, směrem od západu, je umístěné točité schodiště se šterbinovým okénkem. [88] Vedle schodiště směrem k východu jsou dvě okna umístěná nad sebou, obě jsou hrotitě zakončena, avšak okno horní, asi z doby kolem roku 1270, je vyšší a užší, rozdělené jedním prutem a opatřeno kružbou s trojlístem, mezi jehož laloky byly dány další laloky.²¹⁶ [85] Podobné řešení kružeb je uplatněno i u kostela Obětování Panny Marie v Českých Budějovicích [100] a sv. Jiljí v Nymburku, [101] jež pocházejí také z poslední čtvrtiny 13. století.

Pod hlavní římsou kněžiště kostela se podle Líbala nejspíše vinul obloučkový vlys.²¹⁷ Pětiboce ukončený presbytář je prolomen pěti užšími hrotitými vysokými okny se sešikmenými špaletami, jež jsou vyplněna kružbou s vepsaným kruhem nad dvojicí lomených obloučků dvojdílných oken. Okna presbytáře jsou od sebe oddělena pěti jedenkrát odstupněnými pilíři. [83] Tyto kružby s vepsaným kruhem jsou znakem rané gotiky a v českých zemích ji lze spatřit rovněž i v presbytáři kostela sv. Františka při klášteře sv. Anežky v Praze [98] a u kostela Porta Coeli v Předklášteří u Tišnova [132, 134].

Na severní straně presbytáře je pak prolomeno širší a vyšší hrotité okno s plaménkovou kružbou a rozděleno dvojicí prutů z doby kolem roku 1509. [81, 96] Na jižní straně presbytáře se nachází sakristie z poloviny 13. století s půlkruhově zaklenutým ústupkovým portálem asi ze 40. let 13. století. Nad ním jsou dvě okna s kamenným ostěním, dolní je půlkruhové a horní malé obdélné. Východní závěr severní boční lodi je opatřen dvěma opěráky na severovýchodním nároží a dvěma hrotitými okny na její východní a severní straně, dělenými jedním prutem a ukončenými kružbami s vepsaným kruhem asi z poloviny 13. století. Kaple

---

²¹⁵ Viz Samek (pozn. 34), s. 86.

²¹⁶ Kružby oken byly na mnoha místech doplněné, a to v rámci regotizace památky v 90. letech 19. století, kdy došlo k odstranění barokních úprav včetně téměř celé omítky vnějšku kostela. Také byl omítnut interiér a žebra kleneb a některých polí byla vyzdobena ornamentální malbou, která byla v letech 1986–1987 odstraněna. Následně došlo k odstranění barokizace západního průčelí a tím i k odkrytí západního portálu.

²¹⁷ Viz Líbal (pozn. 36), s. 146.

připojená na východní straně k severní boční lodi je naproti tomu prolomena širokým hrotitým oknem děleným dvojicí prutů a zakončeným plaménkovou kružbou z doby kolem roku 1509. [81, 95] Další kaple byla vystavěna i na západní straně severní lodi, avšak její východní část byla zrušena kvůli přístavbě barokní kaple a novému schodišti. O její existenci svědčí sedlový pozdně gotický portál na vnější západní straně severní lodi kostela s hrotitým oknem obráceným na stranu západní.²¹⁸ Nad tímto prostorem je rovněž prolomeno kruhové okno s trojlistem. [87]

Interiér

Halový kostel je rozdělen dvěma řadami sloupů s nevýraznou lomenou arkádou na tři lodě. Už Kuthan si všiml zaslepeného okna s kružbou s vepsaným kruhem, které svědčí o tom, že kostel byl od počátku plánován jako hala.²¹⁹ Hlavní loď o třech obdélných polích je zaklenuta křížovou žebrovou klenbou z doby kolem roku 1509. [93] Žebra s vyžlabeným klínem vybíhají z římsy vícebokých pilířů a následně se kříží ve svornících. Severní i jižní loď je dělena pasy na tři obdélné pole zaklenuté žebrovou křížovou klenbou z doby kolem roku 1509. Žebra jižní lodi kostela vybíhají z drobných jehlancových konzolek nebo přiléhají ke stěně kostela (v rohu západních polí obou bočních lodí), avšak v jejím východním poli končí žebra jehlancovými konzolkami s krycími deskami. [91–92] V severní lodi žebra vybíhají z jehlancových konzolek nebo přiléhají ke zdi kostela, ale opět ve východním a přilehlém závěrovém poli severní lodi se žebra sbíhají do jehlancových konzolek s abaky. [89–90] Shodné řešení tvarování konzolek má také kaple na východní straně severní boční lodi z let 1509–1513, zasvěcená sv. Šebestiánovi, která je od boční lodi oddělena štíhlým vysokým lomeným obloukem.²²⁰

Pod hudební kruchtou v jižní lodi je umístěna kaple Zvěstování Panny Marie se dvěma okny s půlkruhovým záklenkem, jež byla vytvořena podklenutím hudební kruchtou roku 1509. Presbytář dělí od trojlodí lomený triumfální oblouk, přičemž oba závěry bočních lodí jej přesahují o jedno pole, oddělené od trojlodí mohutným pasem. Ve východním závěru jižní lodi je kaple sv. Anny, naproti tomu ve východním závěru lodi severní byla původně kaple sv. Rocha vystavěná v letech 1503–1509.²²¹

Kněžiště má dvě téměř čtvercové pole křížové žebrové klenby oddělené od sebe pasem, následně je uzavřeno pětibokým závěrem s šestipaprscitým vzorcem. Šestipaprscitá klenba závěru presbytáře je obvyklým řešením a lze ji spatřit například u dominikánského kostela Obětování Panny Marie v Českých Budějovicích, [140] v kostele cisterciáček v Oslavanech, [142] u kostela Panny Marie v Písku [143] či v kostele v Předklášteří u Tišnova. Žebra kleneb presbytáře vybíhají ze svazkových přípor složených ze tří válcových dřívků (prostřední je nejsilnější) zhruba z poloviny 13. století. [94] Dřívky mají kalichovitými hlavicemi s abaky, na nichž jsou umístěny náběžní štítky, z nichž vybíhají žebra klenby, které se následně kříží v kruhových svornících. Naproti tomu v rozích při triumfálním oblouku jsou situovány jen krátké příporky s abakem z poloviny 13. století. Některé architektonické formy chóru (okna

²¹⁸ Viz Jaroš (pozn. 37), s. 18.

²¹⁹ Viz Kuthan (pozn. 119), s. 156.

²²⁰ Viz Samek (pozn. 34), s. 87.

²²¹ Viz Jaroš (pozn. 37), s. 21.

s dvoudílnou kružbou, klenební systém a oblé přípory) jsou velmi blízké tišnovské huti.²²² Prix si všiml rovněž podobnosti v prostorovém řešení mezi presbytářem v Jihlavě s presbytáři kostela cisterciáček v Oslavanech a Třebíči, a tak jihlavský farní presbytář považuje za jejich pokračovatele.²²³ V jižní zdi kněžiště je umístěn lomený portál s kamenným ostěním, vedoucí do sakristie, jenž je členěn výžlabky.

Sakristie, která přiléhá k jižní zdi presbytáře a byla budována po roce 1256, je dělena dvěma poli křížové žebrové klenby. Žebra s vyžlabenými hranami vycházejí z mohutné konzoly a z malých konzolek v rozích sakristie s náběžnými štítky. Žebra se následně kříží v kruhových svornících. Vstup na šnekovité schodiště, jenž vede do depozitáře, je umístěn v jihovýchodním koutě sakristie.²²⁴

Literatura: Zodl 1880; Bradáč 1926, s. 27–32; Líbal 1948, s. 38–39; Šamánková 1955, s. 4–6, 12, 18–19; Bartušek – Kába 1960, s. 24–26; Chadraba 1984, s. 153; Jaroš 1993, s. 31–34; Kuthan 1994, s. 155–158; Kuča 1997, s. 665; Chamonikola 1999, s. 113–115; Samek 1999, s. 85–91; Benešovská 2001, s. 128; Líbal 2001, s. 146–147; Jaroš 2002, s. 17–25; Foltýn 2005, s. 350–352; Pisková 2009, s. 227–232; Prix 2009, s. 85; Kuthan 2013, s. 438–441; Kuthan 2018, s. 462–463.

---

²²² Viz Benešovská (pozn. 185), s. 128.

²²³ Viz Prix (pozn. 141), s. 85.

²²⁴ Viz Samek (pozn. 34), s. 87.

5.4. Dominikánský kostel sv. Kříže

Lokalita: Křížová ulice

Datace: 40. léta 13. století, 13. – 14. století úpravy, pozdější úpravy 17. – 21. století

Historie

Počátky výstavby jihlavského dominikánského kláštera jsou dosud neznáme. V případě dominikánského konventu to však překvapivé není, jak píše Sedlák a Černušák, jelikož u všech moravských dominikánských staveb neznáme dobu výstavby, až na opavský dominikánský kostel.²²⁵ Výstavba jihlavského kostela je kladena zhruba do roku 1247, avšak doložen je až rokem 1257 a následné svěcení kostela proběhlo roku 1261.²²⁶ Bradáč zmiňuje pozdně středověkou tradici, dle které byl dominikánský klášter postaven na místě královského hrádku,²²⁷ ovšem něco takového nelze přímo doložit. Při výzkumu nebyly nalezeny žádné starší kamenné ani dřevěné stavby, nicméně se potvrdila existence osídlení tohoto prostoru ještě před výstavbou kostela.²²⁸ Pátek rovněž píše o existenci hradu ve Staré Jihlavě, ovšem tuto stavbu nelokalizuje.²²⁹

Emanuel Poche zmiňuje dřívější přesvědčení, že kostel byl postaven některým z držitelů hradu Rokštejna a Brtnice již roku 1221.²³⁰ Poche takovou možnost zavrhl, s čímž lze naprosto souhlasit. V té době samotné město ještě neexistovalo a není proto důvod předpokládat usazení dominikánů v této oblasti, navíc tak brzy po založení řádu. K tomu toto tvrzení Poche vyvrátil také argumentem o šlechticích, jenž v té době ještě nemohli mít v držení hrad.²³¹

Druhá hypotéza o založení kostela však také není pravděpodobná. Podle této hypotézy je stavebníkem komplexu Přemysl Otakar I., ovšem na žádost svého bratra Vladislava Jindřicha.²³² Král Přemysl Otakar I. umřel roku 1230 a město Jihlava v této době stále ještě neexistovalo, proto i s tímto tvrzením nelze souhlasit.

Do první fáze výstavby, probíhající od 40. let 13. století, patří vysoký chór se sedilemi, triumfální oblouk a obvodové zdi haly s konzolami ve formě obrácených jehlanů a s výběhy hruškových žeber, a západní portál.²³³ Síň nebyla tehdy ještě zaklenutá, ale byla plochostropá s trémovým stropem.²³⁴ Klášter vznikající souběžně s kostelem byl ve 13. století pouze dřevěný až na východní křídlo pocházející z konce století, které bylo již zděné.²³⁵

Druhá stavební etapa probíhala od roku 1285, kdy dochází k zaklenutí presbytáře dvěma poli šestidílné klenby.²³⁶ Ve třetí stavební etapě, jež byla uskutečněna kolem 80. let 14. století, byly prováděny opravy po požáru z roku 1353.²³⁷ V této době byla hala zaklenuta devíti

²²⁵ Viz Černušák – Sedlák (pozn. 41), s. 9.

²²⁶ Viz Jaroš (pozn. 25), s. 27.

²²⁷ Viz Bradáč (pozn. 6), s. 14.

²²⁸ Viz Zatloukal (pozn. 27), s. 207.

²²⁹ Viz Pátek (pozn. 4), s. 52.

²³⁰ Viz Poche (pozn. 7), s. 55.

²³¹ Ibidem, s. 56.

²³² Viz Bradáč (pozn. 6), s. 14.

²³³ Viz Jaroš (pozn. 37), s. 41.

²³⁴ Ibidem, s. 41.

²³⁵ Viz Jaroš (pozn. 25), s. 27.

²³⁶ Viz Kroupa (pozn. 210), s. 226.

²³⁷ Viz Jaroš (pozn. 25), s. 28.

křížovými žebrovými klenbami, došlo ke vztyčení čtyř piliřů (i když zde je možné, že piliře byly vztyčeny již na počátku 14. století), rozšíření sakristie a vysoká okna dostaly plaménkovou kružbu parlérovského vzoru.²³⁸ K severovýchodní straně haly bylo přistaveno točité schodiště, které vedlo na nově zbudovanou věž se sedlovou střechou (věž i střecha byly zničeny při požáru roku 1525).²³⁹ Roku 1484 je též připomínána kaple sv. Barbory nacházející se u severní lodi.²⁴⁰ Největších škod utrpěl dominikánský komplex při mnohých požárech a to roku 1513 (vznikl přímo v klášterní kuchyni), kdy vyhořel klášter, a následně při největším požáru města roku 1523.

Kostel se stal významným místem několika historických událostí, jedná se zejména o uzavření sňatku mezi dětmi Rudolfa Habsburského a Přemysla Otakara II., dále roku 1436 zde probíhala jednání o kompaktátech, sjezd strakonické a poděbradské jednoty roku 1449 či moravský zemský sněm v roce 1501.

Exteriér

Stavba byla budována od 40. let 13. století po vzoru severofrancouzské gotiky a je jedna z prvních raně gotických staveb na našem území.²⁴¹ Byla zbudována na svahu u hradeb města a po dokončení prací byl terén kolem stavby srovnán kamenným odpadem.²⁴² Jedná se o trojlodní halovou stavbu s dlouhým presbytářem (22 m) a pětibokým závěrem. [17–18] S halovým trojlodím se počítalo už od začátku, jak dokazuje na příporách triumfálního oblouku Kuthan.²⁴³ Ke stavbě přiléhají budovy kláštera, a to k severní straně. K jižní straně presbytáře se připojuje sakristie, depozitář a modlitebna.²⁴⁴ Jedno užší okno se dochovalo na jižní straně presbytáře, ostatní byly upraveny po roce 1285.²⁴⁵ Jižní strana presbytáře je prolomena čtyřmi okenními osami, přičemž okna jsou dle Muka původní s výjimkou téměř všech kružeb.²⁴⁶ [104–105] První dvě okna presbytáře od západu jsou hrotitá, dělena prutem a zakončena kružbou s vepsaným kruhem, třetí okno je půlkruhové a čtvrté hrotitě zakončené, dělené dvěma pruty s fragmentem složité kružby, z níž jsou dnes patrné dva trojlisty vepsané do kruhu.

Opěráky přimknuté ke zdi závěru presbytáře jsou dvakrát odstupněné vrcholící sedlovými stříškami s koulí, [103] loď má naproti tomu jedenkrát odstupněné opěráky s pultovou stříškou. Ke stranám presbytáře náleží jedenkrát odstupněné opěráky se sedlovou stříškou a koulí. Zda tyto opěráky pokračují dále, nelze vidět, jelikož presbytář je opatřen novodobou přístavbou, jež navazovala na gotické části. Okna mezi opěráky presbytáře byla po zrušení kláštera v 18. století spolu s hlavním portálem zazděná a viditelné byly jen dvě dvojice oken nad sebou, jež odpovídaly rozdělení kostela na dvě patra. [106] Dle Muka je druhé okno

---

²³⁸ Viz Jaroš (pozn. 37), s. 41.

²³⁹ Ibidem, s. 41.

²⁴⁰ Viz Zatloukal – Zimola (pozn. 32), s. 267.

²⁴¹ Ibidem, s. 265.

²⁴² R. Z. [Richard Zatloukal] – D. F. [Dušan Foltýn], heslo Jihlava (Jihlava) – Bývalý klášter dominikánů s kostelem Povýšení sv. Kříže, in: Dušan Foltýn et al., *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*, Praha 2005, s. 343.

²⁴³ Viz Kuthan (pozn. 119), s. 164.

²⁴⁴ Viz Jaroš (pozn. 37), s. 34.

²⁴⁵ Viz Černušák – Sedlák (pozn. 41), s. 78.

²⁴⁶ Viz Muk – Vlček – Novosadová (pozn. 24), s. 5.

od východu v půdním místě severní strany presbytáře raně gotické, za opěrákem je okno s raně gotickou kružbou, poslední okno presbytáře bylo nově dozděno a z okna na východní straně severní lodi jsou dochované jen fragmenty raně gotické kružby.²⁴⁷ Všechna okna na severní straně presbytáře, kromě půlkruhového, se vyznačují čtyřlístem s kruhem a zaoblenými laloky, tuto formu kružeb můžeme dle Muka zařadit ještě do 13. století.²⁴⁸ [107] V severní lodi je zaniklé kruhové okno, které osvětlovalo šnekové schodiště.²⁴⁹

Západní průčelí má dva odstupněné opěráky s pultovou stříškou. [102] Okno na jihu západního průčelí je prolomeno kružbou s trojlísty. Uprostřed průčelí je menší širší okno, jež je děleno třemi pruty se složitou kružbou se čtyřlísty a velkým sférickým čtyřúhelníkem, do nějž jsou umístěny čtyři sférické trojúhelníky s trojlísty. Všechny kružby západního průčelí pocházejí podle Líbala až z doby přestavby kostela ve druhé či třetí čtvrtině 14. století.²⁵⁰ Pod ústředním oknem je hrotitý odstupněný portál pocházející z doby před rokem 1260. [108–109] Střídají se zde ústupky a výžlabky, ve kterých jsou umístěny sloupky spojené přímo s hmotou zdiva končící patkami a vrcholící prstenci s kalichovými nebo košovými hlavicemi s vegetabilním dekorem či zcela hladké. Hlavice nesou římsu, na níž spočívají oblouny a ústupky archivoly (tympanon je novodobý). Portál byl dělen středním sloupkem, jehož kopie je dle Mukova stavebně historického průzkumu uložena v interiéru v severní lodi v nice.²⁵¹

Interiér

Kněžiště kostela mělo původně dvě pole žebrové šestidílné klenby, pocházející asi z 80. let 13. století, a závěr presbytáře byl šestipaprscitý. Tato klenba závěru se běžně používala a lze ji spatřit například u dominikánského kostela Obětování Panny Marie v Českých Budějovicích, [140] v kostele cisterciáček v Oslavanech, [142] u kostela Panny Marie v Písku [143] či v kostele v Předklášteří u Tišnova, kde se rovněž objevuje i šestidílná klenba v presbytáři. [133] Dvě šestidílné klenby jsou použity také u mladšího minoritského kostela sv. Jana Křtitele v Jindřichově Hradci (výstavba od počátku 14. století). [141] Klenba presbytáře jihlavských dominikánů byla ale v baroku nahrazena plackou.²⁵² Avšak z původních prvků se dochovaly válcové jednoduché a silnější trojdílné přípory s konzolami, kalichovitými a košovými hlavicemi s vegetabilním dekorem, jež jsou přerušeny talířky a spadají do doby kolem poloviny 13. století. [118, 126, 128] Podobné užití přípor s prstenci lze vidět i v presbytáři kostela sv. Salvátora v Anežském klášteře v Praze. [130–131]

Jak svazkové, tak i jednoduché přípory nedosedají na zem. Podle Šamánkové jednoduché přípory nedosahovaly nikdy země, na rozdíl od svazkových, a sloužily jako podpory pro střední klenební žebra, z nichž se dochovaly fragmenty výběhů s hruškovým profilem (část dochována i při triumfálním oblouku), jež dosedají na krycí desky jednoduchých i svazkových přípor.²⁵³ V boční stěně presbytáře byla odhalena středověká

---

²⁴⁷ Ibidem, s. 8.

²⁴⁸ Ibidem s. 7.

²⁴⁹ Ibidem, s. 8.

²⁵⁰ Viz Líbal (pozn. 36), s. 149.

²⁵¹ Viz Muk – Vlček – Novosadová (pozn. 24), s. 4.

²⁵² Viz Jaroš (pozn. 37), s. 35.

²⁵³ Viz Šamánková (pozn. 8), s. 164.

trojdílná sedile, pocházející z poloviny 13. století, vyznačující se trojlístým ukončením a hlavicemi s rostlinou ornamentikou, přičemž severní sedile je nápadně podobné sedile u jihlavských minoritů. [119, 120, 124] Rovněž i Prix poukázal na dlouhý dominikánský presbytář, který má být obměnou staršího dlouhého presbytáře u minoritského kostela v Jihlavě.²⁵⁴

Na jižní a severní straně kněžiště byla odhalena také románská okna, což by podle Zatloukala a Zimoly mohlo svědčit o změně projektu během 13. století.²⁵⁵ Prostor presbytáře byl pokrytý malbami, ze kterých se dochovaly pouze fragmenty, které ale vypovídají o bohaté malířské výzdobě uplatňující se jistě v celém kněžišti a závěru. O tom svědčí i fragmenty dochované na oknech či výběžích žeber klenby. [122] Portálek, jenž se nachází v severní zdi kněžiště, vedl původně do jižního křídla křížové chodby kláštera a byl podle Mukova stavebně historického průzkumu zakončen jeptiškou s románskými bobulemi.²⁵⁶ Na protější straně presbytáře byl prolomen další portálek, jenž vede do sakristie. [125] Portálek končící jeptiškou má výžlabek s pěti bobulemi a pochází z poloviny 13. století.

Sakristie má obdélný půdorys se dvěma poli, jež dělí mohutný hranolový pas nasedající na hranolové konzoly. V interiéru jsou závěrová okna se špaletami, s hlavicemi a prstenci, které původně, jak usuzuje Benešovská, přerušovaly dnes již neexistující sloupky.²⁵⁷ [122] Mezi jednotlivými závěrovými okny byly pak také vloženy sloupky s konzolami a hlavicemi s rostlinným dekorem, na něž navazovaly výběhy klenebních žeber z poloviny 13. století, z nichž se část dochovala. [121] Klenba presbytáře prošla několika změnami, do dnešních dnů se původní šestidílná klenba nedochovala, je zde jen její náhražka z plastu.²⁵⁸

Mezi trojlodní halou a presbytářem je mohutný triumfální oblouk s výběhy hruškového žebra s náběžními štítky pocházející z poloviny 13. století.²⁵⁹ Oblouk je charakteristický polygonálními pilíři, které se postupně mění v hranol. K hranolu jsou připojeny přípory s pěti kalichovitými hlavicemi na každé straně, rovněž z poloviny 13. století. [115–116] Hlavice přípor vítězného oblouku jsou zdobeny bobulemi, dubovými či vinnými listy, jež vrcholí krycími deskami, na nichž spočívají mezilodní pasy. Šamánková předpokládá, že válcové přípory levého ostění vítězného oblouku sahaly až k zemi.²⁶⁰

Trojlodní hala, ze 40. let 13. století, se čtyřmi pilíři je zaklenuta devíti křížovými žebrovými klenbami s klínovým profilem, jež se kříží v kruhových svornících. [111] Klenba trojlodí pochází až z 2. poloviny 14. století. V hlavní lodi jsou pole čtvercová, zatímco pole bočních lodí obdélná. Klenební žebra bočních lodí přimykají k obvodovým stěnám napojující se na starší žebra hruškového profilu, jež jsou nasazena na konzolky tvaru jehlanu a pocházejí z poloviny 13. století. [112, 113, 129] Protáhlejší konzolky v lodi jsou však mladší fáze,

---

²⁵⁴ Viz Prix (pozn. 141), s. 92.

²⁵⁵ Viz Zatloukal – Zimola (pozn. 32), s. 266.

²⁵⁶ Viz Jaroš (pozn. 37), s. 35.

²⁵⁷ Viz Benešovská (pozn. 185), s. 126.

²⁵⁸ Po zrušení dominikánského komplexu roku 1784, byl chór zaklenut pěti poli české klenby s pasy. Došlo také k vybudování loretánské kaple, jež navazovala na východní stranu kostela.

²⁵⁹ Triumfální oblouk byl v době zrušení kláštera v roce 1784 opatřen přepážkou, která byla odstraněna až roku 2009.

²⁶⁰ Viz Šamánková (pozn. 8), s. 164.

Šamánková je datuje až do gotiky poklasické.²⁶¹ Hlavní loď a boční lodě jsou od sebe odděleny kamennými pasy a arkádami. Arkády pokračují bez přerušení na pilíře (znak poklasické gotiky, uplatňující se před polovinou 14. století), k nimž přimykají po severní a jižní straně přípory, jež vrcholí polygonálními hlavicemi, kdežto v dolní části vycházejí ze soklu pilíře. [114, 123] Pod hlavicí přípor pilířů se střídá výžlabek, obloun a výžlabek. Podle Líbala měly však pilíře původně osm vložených přípor a takové řešení podpor srovnává s bývalým cisterciáckým klášteřem v Hradišti.²⁶²

Ve východním poli hlavní lodi lze vidět dle Jaroše červenou pozdně gotickou malbu s fragmenty panovníka s nápisovými páskami a anděly.²⁶³ Ve zbývajících polích je již výzdoba renesanční nebo obohacena o novodobé nápisy. V závěru severní lodi je vchod do jižního křídla ambitu, jenž vrcholí segmentem.²⁶⁴ V jižní boční lodi jsou prolomena dvě okna, zbývajících třetí je zazděno. V severní obvodové zdi jsou náznaky původních hrotitých oken a ve východní části téže lodi je nika, v níž se nachází již dříve zmíněný pilíř s polosloupem a kalichovitou hlavicí. Na pravé straně od niky je úzký vchod otevírající se do točitého schodiště vedoucí na již neexistující věž. V přízemí závěru jižní lodi je vchod do modlitebny, jenž je zaklenuta křížovou žebrovou klenbou.²⁶⁵ V horní části je zazděné hrotité zakončené okno, které se opakuje v užším provedení i v horní části závěru severní boční lodi.

Klášteřní stavba přimyká ke kostelu k severní straně presbytáře. Je zde křížová chodba kolem čtvercového rajskeho dvora, ke kterému náleží klášteřní stavby s vchodem v křídle obráceným do ulice. Ačkoli má klášter středověké jádro, jedná se ve výsledku o barokní přestavbu. Jediná stavba, která nemá středověký základ, je uliční křídlo s hlavním vchodem.

Literatura: Bradáč 1926, s. 12 -14; Poche 1932, s. 54–66; Líbal 1948, s. 38–39; Šamánková 1955, s. 6, 12; Bartušek – Kába 1960, s. 32 -33; Chadraba 1984, s. 153; Jaroš 1993, s. 27- 30; Kuthan 1994, s. 163- 166; Sedlák 1995, s. 285–286; Zatloukal 1995, s. 205–213; Kuča 1997, s. 666; Dvořák – Horáčková – Vargová – Zatloukal 1998, s. 303–319; Samek 1999, s. 99- 101; Benešová 2001, s. 126; Líbal 2001, s. 149- 151; Jaroš 2002, s. 34 -44; Zatloukal – Zimola 2002, s. 255–274; Foltýn 2005, s. 341- 345; Jakubec 2006, s. 91–98; Pisková 2009, s. 224- 227, 232- 233; Černušák – Sedlák 2012; Benešová – Kubínová 2017, s. 129; Kuthan 2018, s. 464- 466.

---

²⁶¹ Ibidem, s. 166.

²⁶² Viz Líbal (pozn. 130), s. 267.

²⁶³ Viz Jaroš (pozn. 37), s. 36.

²⁶⁴ Ibidem, s. 38.

²⁶⁵ Ibidem, s. 40.

6. Závěr

Město Jihlava bylo vystavěno po objevení stříbrných rud v roce 1238 a navázalo na ves Stará Jihlava s kostelem sv. Jana Křtitele. Ve čtyřicátých letech 13. století postupně dochází k budování tří monumentálních sakrálních objektů, které se záhy stávají dominantou města. Hlavním cílem práce bylo vytvořit katalog těchto čtyř kostelů, ve kterém se věnuji zejména historii a popisu staveb, a to od počátků jejich výstavby až do roku 1523. Rovněž bylo třeba nastínit vývoj sakrální gotické architektury ve městě Jihlava v souvislosti s podobnými prvky na dalších stavbách na Moravě, v Čechách i v zahraničí. Práce je také obohacena o analýzu architektonické skulptury.

Ačkoli k samotnému městu a kostelům existuje velké množství literatury, mezi nimiž lze zmínit práce jihlavského historika Zdeňka Jaroše, Evy Šamánkové, Antonína Bartůška či Františka Hoffmanna, objevuje se stále velké množství otázek a dohadů. Jihlava se stala městem královským, ovšem nevíme, kdy přesně došlo k jejímu založení, kdy vznikla tržní ves, i kdy byly zbudovány jihlavské sakrální stavby. Samotné kostely jsou v rámci vývoje české středověké architektury výjimečné. Oba mendikantské kostely se vymykají běžným zásadám řádu. Minoritský kostel je jedinečný v několika aspektech, a to zejména svou věží, příčnou lodí i zaklenutím, přičemž se jedná o jedno z prvních zaklenutí mendikantského kostela ve střední Evropě. Přesto však i nadále zůstává nejasná otázka námětu maleb v kostele, u kterých vzhledem k jejich poškození je velmi obtížné cokoliv určit. Můžeme jen domýšlet, co představují červené kruhy, svěťice v arkádě nebo spekulovat o malbách Ukřižování, donátorky či biskupů.

Kostel sv. Jakuba i dominikánský kostel patří mezi nejstarší stavby se síňovým trojlodím na našem území, předchází jim jen klášter v Teplé. Je tedy otázkou, odkud se takové řešení prostoru do Jihlavy dostalo. Není nemožné připustit přímé vlivy z Vestfálska, ovšem nabízí se i domácí vliv z kláštera v Teplé. Zatím se ale neprokázaly žádné jiné vlivy z tohoto kláštera, proto tato otázka zůstává nadále otevřená. Halové trojlodí v Jihlavě, malby v minoritském kostele či otázky založení sakrálních objektů nebo města Jihlavy jsou problémy, které se nepovedlo zatím vyřešit, proto mohou být předmětem budoucího bádání.

V případě farního kostela zůstává nejasná rovněž otázka jeho románského, případně i dřevěného předchůdce. V tomto případě by bylo nutno provést několik výzkumů nebo stavebně-historický průzkum. V neposlední řadě je však v práci také věnována pozornost možnosti provázanosti Jihlavy s Kolínem nad Labem, a to zejména skrze plaménkové kružby závěru minoritského kostela v Jihlavě. Tyto kružby jsou nejen podobné plaménkovým kružbám zedníka Hanse u jihlavského farního kostela, ale svými plaménky jsou až nápadně podobné některým kružbám kostela sv. Bartoloměje v Kolíně, kde dříve působila huť Petra Parlěře. Ve spojitosti s tím by bylo příhodné se v budoucnu zaměřit rovněž i na vzájemné vlivy mezi těmito uměleckými centry, případně jejich vazbu na kostel sv. Alžběty v Marburku jako zprostředkovatele klasické francouzské gotiky.

Cílem této práce bylo tedy vytvořit přehled o vývoji sakrální gotické architektury města Jihlavy s důrazem na pozoruhodnou historii města a tímto přiblížit čtenáři jedny z nejvýznamnějších staveb nejen Vysočiny, ale po právu i českých zemí.

7. Resumé

Bakalářská diplomová práce se zabývá sakrální gotickou architekturou Jihlavy, města nacházejícího se na hranici Moravy a Čech. Část textu je věnována historii města od jeho počátků až do velkého požáru v roce 1523. Pozornost je věnována rovněž vývoji středověké sakrální architektury v Jihlavě v kontextu vývoje české středověké architektury s důrazem na vazby i v zahraničí. Klíčovou součástí této práce je katalog představující dohromady čtyři dochované církevní objekty s gotickými prvky. Samotná hesla popisují historii stavby a rovněž i stavbu samotnou, přičemž na konci katalogových hesel je uvedena literatura týkající se dané stavby. Práce je také obohacena o analýzu architektonické skulptury.

Jde o tyto stavby: kostel sv. Jana Křtitele (dříve farní), minoritský klášter Nanebevzetí Panny Marie, farní kostel sv. Jakuba Většího a dominikánský kostel Povýšení sv. Kříže.

8. Summary

The bachelor thesis deals with the sacral Gothic architecture of Jihlava, a city located on the border of Moravia and Bohemia. Part of the text is devoted to the history of the city from its beginnings to the great fire in 1523. Attention is also paid to the development of medieval sacral architecture in Jihlava in the context of the development of Czech medieval architecture with an emphasis on connections abroad. A key part of this work is a catalog presenting together four preserved church buildings with Gothic elements. The entries themselves describe the history of the building as well as the building itself, while the literature related to the given building is listed at the end of the catalog entries. The work is also enriched with an analysis of architectural sculpture.

These buildings are: the church of St. John the Baptist (formerly the parish), the Minorite Monastery of the Assumption of the Virgin Mary, the parish church of St. Jacob the Greater and the Dominican Church of the Ascension of St. Crisis.

9. Seznam literatury, pramenů a internetových zdrojů

Seznam literatury

Bartušek – Kába 1960

Antonín Bartušek – Arnošt Kába, *Umělecké památky Jihlavy*, Havlíčkův Brod 1960.

Bartušek 1958

Antonín Bartušek, Raně gotická malířská výzdoba jihlavského minoritského kostela a její soudobý společenský význam, in: *Vlastivědný sborník Vysočiny. Oddíl věd společenských II*, Jihlava 1958, s. 27–35.

Benešovská 2001

Klára Benešovská et al., *Architektura gotická. Deset století architektury*, Praha 2001.

Benešovská – Kubínová 2017

Klára Benešovská – Kateřina Kubínová, Umění a architektura období 800–1500, in: Rostislav Švácha – Taťána Petrasová (edd.), *Dějiny umění v českých zemích (800–2000)*, Řevnice 2017, s. 38–339.

Bradáč 1926

Bohumír Bradáč, *Jihlava. Kulturně-historický a místopisný průvodce po Jihlavě a nejbližším okolí*, Jihlava 1926.

Černušák – Sedlák 2012

Tomáš Černušák – Tomáš Sedlák (edd.), *Dominikáni v Jihlavě v proměnách staletí*, Jihlava 2012.

Dražan 1950

Vlastimil Dražan, Gotický a renesanční městský dům z jižních Čech a Moravy, *Zprávy památkové péče X*, 1950, č. 5, s. 129–160.

Dvořák – Horáčková – Vargová – Zatloukal 1998

Jaroslav Dvořák – Ladislava Horáčková – Lenka Vargová – Richard Zatloukal, Výzkumy v dominikánském a minoritském klášteře v Jihlavě, *Pravěk. Časopis moravských a slezských archeologů. Nová řada VIII*, 1998, č. 1, s. 303–319.

Flídr 2016

Aleš Flídr (edd.), *Václav Mencl. 5 městských rezervací Jihomoravského kraje*, Brno 2016.

Foltýn 2005

Dušan Foltýn et al., *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*, Praha 2005.

Hejhal 2006

Petr Hejhal et al., Měšťanská zděná zástavba středověké Jihlavy (k současnému stavu poznání), in: *Forum urbes medii aevi III. Sborník příspěvků z konference FUMA konané 14. – 16. 4. 2004 v Jihlavě*, Brno 2006, s. 190–229.

Hejhal – Hrubý 2005

Petr Hejhal – Petr Hrubý, Dřevěná architektura 13. století v Jihlavě, Pelhřimově a Humpolci, in: *Forum urbes medii aevi II. Sborník příspěvků z konference FUMA konané 16. – 18. 4. 2003 v Jihlavě*, Brno 2005, s. 126–149.

Hlobil – Hoffmann 2003

Ivo Hlobil – František Hoffmann, Barokní freska Přepadení Jihlavy z roku 1402. Kopie gotické veduty z doby před rokem 1436, *Umění* LI, 2003, s. 147–157.

Hoffmann 1958

František Hoffmann, *Listy a obrazy z minulosti Jihlavy*, Havlíčkův Brod 1958.

Hoffmann 1961

František Hoffmann, *Jihlava v husitské revoluci*, Havlíčkův Brod 1961.

Hoffmann 1967

František Hoffmann, *Jihlavský městský stavební řád z roku 1270*, Jihlava 1967.

Hoffmann 1968

František Hoffmann, Co dala Jihlava našim zemím, in: *Vlastivědný sborník Vysočiny. Oddíl věd společenských V*, Jihlava 1968, s. 7–22.

Hoffmann 2004

František Hoffmann, *Místopis města Jihlavy v první polovině 15. století = Topographie der Stadt Jihlava (Iglau) in der ersten Hälfte des 15. Jahrhunderts*, Jihlava 2004.

Hosák 2005

Ladislav Hosák, Příspěvky k dějinám královských měst Brna, Jihlavy a Znojma, in: *Vlastivědný sborník Moravskobudějovicka I*, Moravské Budějovice 2005, s. 293–334.

Hruďička 1908

Alois Hruďička, *Topografie diecese brněnské*, Brno 1908.

Huňáček 2006

Jaroslav Huňáček, *Jihlavská radnice*, Jihlava 2006.

Chadraba 1984

Rudolf Chadraba et al., *Dějiny českého výtvarného umění I/1. Od počátků do konce středověku*, Praha 1984.

Chamonikola 1999

Kaliopi Chamonikola (ed.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400–1550. II. Brno* (kat. výst.), Brno 1999.

Jakubec 2006

Ondřej Jakubec, Architektura mendikantských klášterů na Moravě v době posledních Přemyslovců, in: *Sága moravských Přemyslovců: Život na Moravě od XI. do počátku XIV. století*, Olomouc 2006, s. 91–98.

Jaroš 1991

Zdeněk Jaroš, Z historie Jihlavy do počátku 15. století, in: *Sborník příspěvků k 555. výročí vyhlášení basilejských kompaktát v Jihlavě*, Brno 1991, s. 7–11.

Jaroš 1993

Zdeněk Jaroš, *Gotická Jihlava. Historický kalendář gotické Jihlavy*, Jihlava 1993.

Jaroš 1999a

Zdeněk Jaroš, *Jihlava v datech. Historický kalendář města Jihlavy*, Jihlava 1999.

Jaroš 1999b

Zdeněk Jaroš, *Nemovitě kulturní památky jižní Moravy. Soupis památek a literatury. Okres Jihlava*, Brno 1999.

Jaroš 2002

Zdeněk Jaroš, *Jihlavské nemovitě památky*, Jihlava 2002.

Jaroš – Křesadlo 1996

Zdeněk Jaroš – Karel Křesadlo, *Jihlava. Kulturně historický průvodce městem*, Jihlava 1996.

Konečný 1988

Lubomír Konečný, K románské podobě a funkci kostela sv. Jana Křtitele, in: *Rodná země. Sborník k 100. výročí Muzejní a vlastivědné společnosti v Brně a k 60. narozeninám PhDr. Vladimíra Nekudy, CSc*, Brno 1988, s. 405–418.

Kratochvíl 2009

Petr Kratochvíl (ed.), *Velké dějiny zemí Koruny české. Tematická řada, Architektura*, Praha – Litomyšl 2009.

Kroupa 1991

Jiří Kroupa, Umělecký obraz Jihlavy v době kompaktát, in: *Sborník příspěvků k 555. výročí vyhlášení basilejských kompaktát v Jihlavě 1436–1991*, Brno 1991, 37–46.

Křesadlo 1986

Karel Křesadlo, *Jihlava*, Praha 1986.

Kuča 1997

Karel Kuča, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. II. díl (H-Kole)*, Praha 1997.

Kutal 1949

Albert Kutal et al., *České umění gotické I. Stavitelství a sochařství*, Praha 1949.

Kuthan 1983

Jiří Kuthan, *Počátky a rozmach gotické architektury v Čechách. K problematice cisterciácké stavební tvorby*, Praha 1983.

Kuthan 1994

Jiří Kuthan, *Česká architektura v době posledních Přemyslovců*, Vimperk 1994.

Kuthan 2005

Jiří Kuthan, *Gloria Sacri Ordinis Cisterciensis*, Praha 2005.

Kuthan 2013

Jiří Kuthan, *Královské dílo za Jiřího z Poděbrad a dynastie Jagellonců II. Města, církev, korunní země*, Praha 2013.

Kuthan 2018

Jiří Kuthan et al., *Dílo knížat a králů z rodu Přemyslovců*, Praha 2018.

Líbal 1948

Dobroslav Líbal, *Gotická architektura v Čechách a na Moravě. Cesta k umění – průvodce po dějinách národního umění. III.*, Praha 1948.

Líbal 2001

Dobroslav Líbal, *Katalog gotické architektury v České republice do husitských válek*, Praha 2001.

Lowenthal 1861

Martin Leupold von Löwenthal, *Chronik der königlichen Stadt Iglau (1402–1607)*, Brünn 1861.

Mencl 1950

Václav Mencl, Románská a gotická hlavice jako prostředek k datování české architektury, *Zprávy památkové péče X*, 1950, s. 1-32.

Mencl 1951–1952

Václav Mencl, Tvary klenebních žeber v české gotické architektuře, *Zprávy památkové péče XI – XII*, 1951–1952, č. 9–10, s. 268–281.

Mencl 1953

Václav Mencl, Měšťanský dům českého středověku, *Zprávy památkové péče XIII*, 1953, č. 6, s. 161–192.

Mencl 1960a

Václav Mencl, Vývoj středověkého portálu v českých zemích (1. část), *Zprávy památkové péče XX*, 1960, č. 1, s. 8–26.

Mencl 1960b

Václav Mencl, Vývoj středověkého portálu v českých zemích (dokončení), *Zprávy památkové péče XX*, 1960, č. 3-4, s. 112–153.

Mencl 1960c

Václav Mencl, Vývoj okna v architektuře českého středověku, *Zprávy památkové péče XX*, 1960, č. 5–6, s. 181–232.

Mezník 1954

Jaroslav Mezník, Jihlavské privilegium a počátky města Jihlavy, in: *Sborník archivních prací IV/2*, Praha 1954, s. 3–28.

Měřínský 1977

Zdeněk Měřínský, Několik poznámek k počátkům města Jihlavy, in: *Středověká archeologie a studium počátků měst. Sborník příspěvků přednesených na celostátní konferenci středověkých archeologů v Hradci Králové, 22.–27. září 1975*, Praha 1977, s. 122–128.

Měřínský 2008

Zdeněk Měřínský, Opevnění města Jihlavy v zrcadle archeologie, in: *Forum urbes medii aevi V. Městské fortifikace ve vrcholně středověkých zeměpanských městech střední Evropy*, Brno 2008, s. 104–121.

Novák 2004

Daniel Novák, *Středověké kostely v Jihlavě* (diplomová práce), Seminář dějin umění FF MU, Brno 2004.

Novotná 2006

Dana Novotná, Možná podoba nejstaršího kamenného domu v Jihlavě, in: *Forum urbes medii aevi III. Sborník příspěvků z konference FUMA konané 14. – 16. 4. 2004 v Jihlavě*, Brno 2006, s. 190–229.

Novotná 2007

Dana Novotná, Klenební pas, in: *Sborník V. Sborník příspěvků z 5. konference stavebněhistorického průzkumu uspořádaného 6. – 9. 6. v Louce u Znojma*, Praha 2007, s. 309–314.

Pátek 1901

Alois Josef Pátek, *Vlastivěda moravská. Místopis Moravy. Jihlavský kraj. Jihlavský okres*, Brno 1901.

Pátek 2016

Alois Josef Pátek, *Okresní hejtmanství jihlavské*, Brno 2016 [reprint 1901].

Pešina 1958

Jaroslav Pešina (ed.), *Gotická nástěnná malba v zemích českých I. (1300–1350)*, Praha 1958.

Pisková 2009

Renata Pisková et al., *Jihlava*, Praha 2009.

Poche 1932

Emanuel Poche, Bývalý dominikánský kostel sv. Kříže v Jihlavě, *Časopis Společnosti přátel starožitností* XL, 1932, č. 2, s. 54–66.

Polášková 1970

Eva Polášková, *Jihlava. Městská památková rezervace*, Brno 1970.

Rykl 2015

Michael Rykl, *Metodika dokumentace městských domů*, Ústí nad Labem 2015.

Razím 2019

Vladislav Razím, *Středověká opevnění českých měst. 3. díl. Katalog Morava a Slezsko*, Praha 2019.

Samek 1999

Bohumil Samek, *Umělecké památky Moravy a Slezska. 2 J/N*, Praha 1999.

Sácký 2019

Ondřej Sácký, *Závěr kostela Nanebevzetí Panny Marie v Jihlavě* (bakalářská práce), Seminář dějin umění FF MU, Brno 2019.

Sedlák 1995

Jan Sedlák, Rekonstrukce dominikánského kláštera v Jihlavě, in: *Vlastivědný sborník Vysočiny. Oddíl věd společenských IX*, Jihlava 1995, s. 285–286.

Slavík 1892

František Augustin Slavík, Kostel sv. Jana Křtitele u Jihlavy, *Časopis Matice moravské* XVI, 1892, č. 1, s. 57–58.

Schwab 1924

Emanuel Schwab, *Alt-Iglau*, Iglau 1924.

Šamánková 1950

Eva Šamánková, Jihlava, *Zprávy památkové péče* X, 1950, s. 161–192.

Šamánková 1955

Eva Šamánková, *Jihlava. Městská rezervace státní památkové správy*, Praha 1955.

Šimek 1922

Josef Vítěslav Šimek, Záhada z počátku obce Jihlavské, in: *Vlastivědný sborník kraje jihlavského I.*, Praha 1922.

Vobr 1988

Jaroslav Vobr, *Bibliografie okresu Jihlava*, Brno 1988.

Vodáková 2008

Dana Vodáková, *Kostel sv. Jakuba Většího v Jihlavě a jeho středověké počátky* (diplomová práce), Ústav dějin křesťanského umění KTF UK, Praha 2008.

Vondrák 1995

Jiří Vondrák, Opravy městských hradeb v Jihlavě (Hradby dvacátého století), in: *Vlastivědný sborník Vysočiny. Oddíl věd společenských IX*, Jihlava 1995, s. 215–232.

Vošahlík 1981

Aleš Vošahlík, K počátkům stavebního vývoje měšťanských domů v Jihlavě, *Památky a příroda VI*, 1981, č. 8, s. 449–471.

Zatloukal 1995

Richard Zatloukal, Záchranný archeologický výzkum v presbytáři kostela Povýšení svatého Kříže v Jihlavě, in: *Vlastivědný sborník Vysočiny. Oddíl věd společenských IX*, Jihlava 1995, s. 205–213.

Zatloukal 1996

Richard Zatloukal, Nález dvou středověkých pecí typu hypocaustum v minoritském klášteře v Jihlavě, in: *Vlastivědný sborník Vysočiny. Oddíl věd společenských X*, Jihlava 1996, s. 11–34.

Zatloukal – Zimola 2002

Richard Zatloukal – David Zimola, Výzkumy mendikantských klášterů v Jihlavě, in: *Ve stopách sv. Benedikta. Sborník příspěvků z konference Středověké kláštery v zemích Koruny české konané ve dnech 24. – 25. května 2001 v Třebíči*, Brno 2002, s. 255–274.

Zimola 1998

David Zimola, Archeologické výzkumy v Jihlavě, in: *Vlastivědný sborník Vysočiny. Oddíl věd společenských XI*, Jihlava 1998, s. 3–25.

Zimola 2000

David Zimola, Archeologické výzkumy v Jihlavě v roce 1999, in: *Vlastivědný sborník Vysočiny. Oddíl věd společenských XII*, Jihlava 2000, s. 299–305.

Zimola 2016

David Zimola et al., *590 let jihlavské radnice*, Jihlava 2016.

Zodl 1880

Valentin Zodl, *Denkwürdigkeiten der Stadt-Pfarrkirche Skt. Jacob in Iglau*, Iglau 1880.

Seznam pramenů

Diecézní archiv Biskupství brněnského v Rajhradě

Římsko-katolický farní úřad u Matky Boží v Jihlavě, Záležitosti stavební, opravy kostela (kláštera), inv. č. 77.

Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Telči

Stojan Genčev, *Presbytář kostela sv. Kříže v dominikánském klášteře, Jihlava, Křížová ulice, 1997–2000* (sign. 679).

Otakar Marcin, *Restaurování gotických oken a rekonstrukce opěrného systému – Dominikánský klášter Jihlava, 1993* (sign. 100/6).

Otakar Marcin, *Interiér a exteriér kostela sv. Kříže: Jihlava, restaurátorská zpráva, 1997–2000* (sign. 676/1).

František Sysel, *Jihlava – gotické nástěnné malby v interiéru kostela Matky Boží, 1973, nestránkováno.* (sign. 51/5).

Dominikánský klášter – SHP presbytáře kostela (1991, sign. 4-4-10981).

Minoritský kostel a klášter v Jihlavě, plánová dokumentace (Jiří Chlubna, 1933, sign. 4-4-5747).

Státní okresní archiv v Jihlavě

Jan Muk – Pavel Vlček – Olga Novosadová, *Stavebně-historický průzkum kostela Povýšení sv. Kříže a dominikánského kláštera, 1991, nezpracováno.*

Farní úřad u sv. Jakuba v Jihlavě, Farní archiv – II. úřední knihy (inv. č. 31A, 32A, 33, 33A), III. spisový materiál (inv. č. 328, 365, 366, 367).

Archiv města Jihlavy od roku 1848, odd. Stavební archiv, kostel sv. Jakuba.

Archiv města Jihlavy od roku 1848, odd. Stavební archiv, kostel sv. Jana Křtitele.

Archiv města Jihlavy od roku 1848, odd. Stavební archiv, kostel Povýšení sv. Kříže.

Archiv města Jihlavy od roku 1848, odd. Stavební archiv, č. p. 111 a 112.

Seznam internetových zdrojů

www.pamatkovykatalog.cz, vyhledáno 1. 3. 2023.

<https://www.tsviny.cz/>, vyhledáno 9. 3. 2023.

https://commons.wikimedia.org/wiki/Hlavn%C3%AD_strana, vyhledáno 1. 3. 2023.

<https://www.elisabethkirche.de/>, vyhledáno 7. 3. 2023.

<https://digital.ub.uni-paderborn.de/>, vyhledáno 7. 3. 2023.

<http://veduty.bach.cz/veduty/>, vyhledáno 4. 3. 2023.

10. Seznam obrazové přílohy

1. Neznámý autor, Jihlava, pohled od východu, třetina 18. století. Přejato z: Vladislav Razím, *Středověká opevnění českých měst. 3. díl. Katalog Morava a Slezsko*, Praha 2019 s. 121.
2. Gustav Krum, Stará Jihlava, 1999. Přejato z: David Zimola et al., *590 let jihlavské radnice*, Jihlava 2016, s. 128.
3. F. B. Werner, Jihlava od jihu, polovina 18. století. Přejato z: Zdeněk Měřinský, Opevnění města Jihlavy v zrcadle archeologie, in: *Forum urbes medii aevi V. Městské fortifikace ve vrcholně středověkých zeměpanských městech střední Evropy*, Brno 2008, s. 118.
4. Neznámý autor, Jihlava od jihozápadu, polovina 18. století. Přejato z: Vladislav Razím, *Středověká opevnění českých měst. 3. díl. Katalog Morava a Slezsko*, Praha 2019 s. 120.
5. Jan Willenberg, nejstarší veduta Jihlavy, pohled od jihozápadu, konec 16. století. Přejato z: Renata Pisková et al., *Jihlava*, Praha 2009, s. 266.
6. J. H. Marzy, Jihlava z jihozápadu (pracovní osvědčení vydané cechem pekařů), 1786. Přejato z: Jihlava – pohled na město z jihozápadní strany, *Veduty*, http://veduty.bach.cz/veduty/VysledekBean.action?show=&_sourcePage=HVNZM2mjrsNAZWgjWc5pcCpxMFOMYzf7xDOF1VZrev6EJLlZjq8MdkWXdodBbc0BEXyzN5tqcXZabYoRiSD2o50vrZXiTkEpok8XBEEezAo%3D&rowPg=11, vyhledáno 4. 3. 2023.
7. Neznámý autor, plán města s opevněním, 1648. Přejato z: Vladislav Razím, *Středověká opevnění českých měst. 3. díl. Katalog Morava a Slezsko*, Praha 2019 s. 118.
8. Neznámý autor, plán Jihlavy a okolí, 1647. Přejato z: Josef Hrdlička, Jihlava barokní/1620–1740, in: Renata Pisková et al., *Jihlava*, Praha 2009, s. 350.
9. Jihlava – vnitřní město, 1835. Přejato z: František Hoffmann, *Místopis města Jihlavy v první polovině 15. století = Topographie der Stadt Jihlava (Iglau) in der ersten Hälfte des 15. Jahrhunderts*, Jihlava 2004, s. 428.
10. František Hoffmann, model města Jihlavy v 1. polovině 15. století, pohled od jihozápadu. Přejato z: František Hoffmann, *Místopis města Jihlavy v první polovině 15. století = Topographie der Stadt Jihlava (Iglau) in der ersten Hälfte des 15. Jahrhunderts*, Jihlava 2004, s. 424.
11. František Hoffmann, Jihlava uvnitř hradeb v 1. polovině 15. století. Přejato z: František Hoffmann, *Místopis města Jihlavy v první polovině 15. století = Topographie der Stadt Jihlava (Iglau) in der ersten Hälfte des 15. Jahrhunderts*, Jihlava 2004, s. 426.
12. Jihlava, nahoře současný půdorys kostela sv. Jana Křtitele, dole jeho románský půdorys (podle L. Konečného), Přejato z: Lubomír Konečný, K románské podobě a funkci kostela sv. Jana Křtitele, in: *Rodná země. Sborník k 100. výročí Muzejní a vlastivědné společnosti v Brně a k 60. narozeninám PhDr. Vladimíra Nekudy, CSc*, Brno 1988, s. 405–418.
13. Jihlava, pohled na klášter a kostel Nanebevzetí Panny Marie. Přejato z: Klášter, *Památkový katalog*, <https://pamatkovykatalog.cz/klaster-14036482> vyhledáno 4. 3. 2023

14. Jihlava, půdorys kláštera a kostela Nanebevzetí Panny Marie. Přejato z: Eva Šamánková, *Jihlava. Městská rezervace státní památkové správy*, Praha 1955, s. 11.
15. Jihlava, kostel sv. Jakuba Většího, letecký pohled. Přejato z: Ptačí perspektiva, kostel sv. Jakuba, *Wikipedia Commons*, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Pta%C4%8D%C3%AD_perspektiva,_kostel_sv_at%C3%A9ho_Jakuba.jpg, vyhledáno 9. 3. 2023.
16. Jihlava, půdorys kostela sv. Jakuba Většího. Přejato z: Bohumil Samek, *Umělecké památky Moravy a Slezska*. 2 J/N, Praha 1999, s. 85.
17. Jihlava, půdorys kláštera a kostela Povýšení sv. Kříže (ještě před úpravami a vybouráním chórové přepážky). Přejato z: Dominikánský klášter – SHP presbytáře kostela, uloženo v NPÚ ÚOP Telč (1991, sign. 4-4-10981).
18. Jihlava, půdorys kostela Povýšení sv. Kříže. Přejato z: Dominikánský klášter – SHP presbytáře kostela, uloženo v NPÚ ÚOP Telč (1991, sign. 4-4-10981).
19. Jihlava, kněžiště kostela sv. Jana Křtitele, pohled od východu na presbytář, kolem roku 1500. Foto: Adriana Poláchová, 17. 7. 2022.
20. Jihlava, kostel sv. Jana Křtitele, jižní strana stavby pohled od jihovýchodu, po polovině 13. století. Foto: Adriana Poláchová, 17. 7. 2022.
21. Jihlava, kostel sv. Jana Křtitele, raně gotický portál na jižní straně stavby, kolem 1270. Foto: Adriana Poláchová, 17. 7. 2022.
22. Jihlava, kostel sv. Jana Křtitele, pohled od jihozápadu, po polovině 13. století. Foto: Adriana Poláchová, 17. 7. 2022.
23. Jihlava, kostel sv. Jana Křtitele, západní strana stavby, portál západní strany kostela, kolem roku 1500. Foto: Adriana Poláchová, 17. 7. 2022.
24. Jihlava, kostel sv. Jana Křtitele, severní strana stavby, po polovině 13. století. Foto: Adriana Poláchová, 17. 7. 2022.
25. Jihlava, kostel sv. Jana Křtitele, severovýchodní strana stavby, před objevením štěrbinovým oken. Foto: Holáň, listopad 1983, uloženo v NPÚ ÚOP Telč (Inv. číslo 91 854)
26. Jihlava, kostel sv. Jana Křtitele, pohled na presbytář s triumfálním obloukem, presbytář kolem roku 1500. Foto: Adriana Poláchová, 1. 8. 2022.
27. Jihlava, kostel sv. Jana Křtitele, klenba presbytáře, kolem 1500. Foto: Adriana Poláchová, 1. 8. 2022.
28. Jihlava, kostel sv. Jana Křtitele, pohled do lodi od východu, 2. polovina 13. století, zaklenutí lodi novogotické. Foto: Adriana Poláchová, 1. 8. 2022.
29. Kostelec u Jihlavy, kostel sv. Kunhuty, pohled od jihovýchodu, kolem 1250. Přejato z: Kostel sv. Kunhuty se hřbitovem, *Památkový katalog*, <https://pamatkovykatalog.cz/kostel-sv-kunhuty-se-hrbitovem-678294>, vyhledáno 5. 3. 2023.

30. Račice, kostel sv. Václava, pohled od severozápadu, 2. polovina 13. století. Přejato z: Kostel sv. Václava, *Památkový katalog*, <https://pamatkovykatalog.cz/kostel-sv-vaclava-14249906>, vyhledáno 5. 3. 2023.
31. Zaniklá ves Loukov, kostel sv. Markéty, pohled od jihu, polovina 14. století. Přejato z: Kostel sv. Markéty se hřbitovem, *Památkový katalog*, <https://www.pamatkovykatalog.cz/kostel-sv-markety-se-hrbitovem-687970>, vyhledáno 5. 3. 2023.
32. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, pohled od jihovýchodu, 40. léta 13. století. Foto: Adriana Poláchová, 17. 7. 2022.
33. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, pohled od severovýchodu, 40. léta 13. století. Foto: Adriana Poláchová, 28. 2. 2023.
34. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, jeden z fragmentů původních kružeb na věži, asi 2. polovina 14. století. Foto: Adriana Poláchová, 28. 2. 2023.
35. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, pohled od jihu, 40. léta 13. století. Foto: Adriana Poláchová, 28. 2. 2023.
36. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, kružba jižního závěrového okna, mezi lety 1499–1508. Foto: Adriana Poláchová, 28. 2. 2023.
37. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, východní závěrové okno, mezi lety 1499–1508. Foto: Adriana Poláchová, 28. 2. 2023.
38. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, východní portál, kolem poloviny 13. století. Foto: Adriana Poláchová, 25. 7. 2022.
39. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, pohled na klenbu presbytáře, 40. léta 13. století. Foto: Adriana Poláchová, 25. 7. 2022.
40. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, pohled na západní stranu presbytáře s freskou Přepadení Jihlavy v roce 1402, 40. léta 13. století. Foto: Adriana Poláchová, 25. 7. 2022.
41. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, sedile s postavami sv. Kateřiny, Markéty a Barbory na západní straně presbytáře, kolem poloviny 13. století, sochy před rokem 1508. Foto: Adriana Poláchová, 25. 7. 2022.
42. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, příklad přípory v presbytáři, zde přípora zdobena bobulemi umístěná na západní zdi presbytáře, kolem 1250. Foto: Adriana Poláchová, 25. 7. 2022.
43. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, příklad konzoly v presbytáři, zde konzola zdobena bobulemi umístěná na západní zdi presbytáře, kolem 1250. Foto: Adriana Poláchová, 25. 7. 2022.
44. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, východní křídlo ambitu, asi 80. léta 13. století, zaklenutí 15./16. století. Foto: Adriana Poláchová, 25. 7. 2022.
45. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, jižní křídlo ambitu, asi 80. léta 13. století, zaklenutí 15./16. století. Foto: Adriana Poláchová, 25. 7. 2022.
46. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, pohled na rajský dvůr se severní křídlem ambitu. Foto: Adriana Poláchová, 25. 7. 2022.

47. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, portálek z ambitu do kostela, kolem poloviny 13. století. Foto: Adriana Poláchová, 25. 7. 2022.
48. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, pohled do hlavní lodi od jihu, 40. léta 13. století. Foto: Adriana Poláchová, 25. 7. 2022.
49. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, klenba hlavní lodi, 40. léta 13. století. Foto: Adriana Poláchová, 25. 7. 2022.
50. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, přípora s bobulovými listy na západní straně hlavní lodi, kolem 1250. Foto: Adriana Poláchová, 25. 7. 2022.
51. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, listová konzola, západní strana hlavní lodi, kolem 1250. Foto: Adriana Poláchová, 25. 7. 2022.
52. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, konzola s bobulemi ve východním koutě západní strany hlavní lodi, kolem 1250. Foto: Adriana Poláchová, 25. 7. 2022.
53. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, pohled do východní boční lodi od jihu, 40. léta 13. století. Foto: Adriana Poláchová, 25. 7. 2022.
54. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, pohled na hlavní loď a presbytář od severu, 40. léta 13. století. Foto: Adriana Poláchová, 25. 7. 2022.
55. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, pohled do západní boční lodi od jihu, 40. léta 13. století. Foto: Adriana Poláchová, 25. 7. 2022.
56. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, kaple Srdce Ježíšova na západní straně transeptu, 2. polovina 14. století. Foto: Adriana Poláchová, 25. 7. 2022.
57. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, klenba kaple Panny Marie Pomocné na severní straně západní lodi, 2. polovina 14. století. Foto: Adriana Poláchová, 25. 7. 2022.
58. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, portálek na východní straně kněžiště, vedoucí původně na věž, asi 2. polovina 14. století. Foto: Adriana Poláchová, 25. 7. 2022.
59. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, sanktuárium na západní straně presbytáře, kolem poloviny 13. století. Foto: Adriana Poláchová, 25. 7. 2022.
60. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, Žehnající Kristus na východní straně západního pilíře křížení, kolem 1470. Foto: Adriana Poláchová, 25. 7. 2022.
61. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, fragment světice v arkádě s velkým kruhem na jižní straně východního pilíře křížení, kolem 1300. Foto: Adriana Poláchová, 25. 7. 2022.
62. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, Ukřižování na severní straně třetího východního pilíře, počátek 14. století. Foto: Adriana Poláchová, 25. 7. 2022.
63. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, Ukřižování na severní straně druhého východního pilíře, 2. polovina 14. století. Foto: Adriana Poláchová, 25. 7. 2022.
64. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, patrně postava donátorky na východní straně druhého západního pilíře, počátek 14. století. Foto: Adriana Poláchová, 25. 7. 2022.
65. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, fragment kříže na jižní straně druhého západního pilíře, asi 14. století. Foto: Adriana Poláchová, 25. 7. 2022.
66. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, postavy biskupů na východní straně třetího západního pilíře, 15. století. Foto: Adriana Poláchová, 25. 7. 2022.
67. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, Ukřižování na stromě života na severní straně třetího západního pilíře, 30. léta 14. století. Foto: Adriana Poláchová, 25. 7. 2022.

68. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, Ukřižování a erby s parohy na západní straně východního pilíře křížení, kolem 1300. Foto: Adriana Poláchová, 25. 7. 2022.
69. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, značky na severní straně druhého západního pilíře, jedna z nich znak pekaře Lulaicha, přelom 15. a 16. století. Foto: Adriana Poláchová, 25. 7. 2022.
70. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, Ukřižování na severní straně východního pilíře křížení, jeho zálom, kolem 1300. Foto: Adriana Poláchová, 28. 2. 2023.
71. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, fragment berly asi biskupa, severní strana druhého východního pilíře, po roce 1400. Foto: Adriana Poláchová, 28. 2. 2023.
72. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, závěr kostela s iluzivně malovanou klenbou, 1499–1508. Foto: Adriana Poláchová, 28. 2. 2023.
73. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, socha sv. Anežky (?) v závěru kostela, před 1508. Foto: Adriana Poláchová, 28. 2. 2023.
74. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, příklady baldachýnů v závěru kostela, vpravo se sv. Starostou (?), před 1508. Foto: Adriana Poláchová, 28. 2. 2023.
75. Trhové Sviny, kostel Nanebevzetí Panny Marie, pohled na presbytář s klenbou, po roce 1500. Přejato z: Kostel Nanebevzetí Panny Marie, *Trhové Sviny*, https://www.tsviny.cz/vismo/galerie2.asp?id_galerie=1078&n=kostel%2Dnanebevzeti%2Dpanny%2Dmarie&pocet=24&stranka=1, vyhledáno 9. 3. 2023.
76. Zlatá Koruna, klášter, pohled od jihozápadu. Přejato z: Klášter cisterciáků Zlatá Koruna, založen roku 1263, *Památkový katalog*, <https://pamatkovykatalog.cz/klaster-cisterciaku-zlata-koruna-14643123>, vyhledáno 5. 3. 2023.
77. Zlatá Koruna, klášter, půdorys. Přejato z: Rudolf Chadraba et al., *Dějiny českého výtvarného umění I/1. Od počátků do konce středověku*, Praha 1984, s. 167.
78. Kolín nad Labem, kostel sv. Bartoloměje, kružby závěru, 2. polovina 14. století. Foto: Adriana Poláchová, 29. 7. 2021.
79. Kolín nad Labem, kostel sv. Bartoloměje, kružby závěru, 2. polovina 14. století. Foto: Adriana Poláchová, 29. 7. 2021.
80. Jihlava, kostel sv. Jakuba Většího, pohled od jihozápadu, polovina 13. století. Foto: Adriana Poláchová, 28. 2. 2023.
81. Jihlava, kostel sv. Jakuba Většího, pohled na severní stranu presbytáře od severovýchodu, polovina 13. století. Foto: Adriana Poláchová, 28. 2. 2023.
82. Jihlava, kostel sv. Jakuba Většího, pohled od jihovýchodu, polovina 13. století. Foto: Adriana Poláchová, 17. 7. 2022.
83. Jihlava, kostel sv. Jakuba Většího, pohled na kněžiště od východu, polovina 13. století. Foto: Adriana Poláchová, 17. 7. 2022.
84. Jihlava, kostel sv. Jakuba Většího, okna jižní lodí strany kostela, kolem 1509. Foto: Adriana Poláchová, 28. 2. 2023.
85. Jihlava, kostel sv. Jakuba Většího, okno na jižní straně kostela vedle válce směrem k východu, kolem 1270. Foto: Adriana Poláchová, 28. 2. 2023.
86. Jihlava, kostel sv. Jakuba Většího, značka mistra Martina u západního portálu, 1416. Foto: Adriana Poláchová, 28. 2. 2023.

87. Jihlava, kostel sv. Jakuba Většího, pohled na předsíň a bývalou kapli u severní věže. Foto: Adriana Poláchová, 28. 2. 2023.
88. Jihlava, kostel sv. Jakuba Většího, jižní strana s pohledem na válec a sakristií vpravo, polovina 13. století. Foto: Adriana Poláchová, 17. 7. 2022.
89. Jihlava, kostel sv. Jakuba Většího, pohled do severní boční lodi od východu. Foto: Adriana Poláchová, 1. 8. 2022.
90. Jihlava, kostel sv. Jakuba Většího, pohled na klenbu s parlérovskou konzolou na západním pilíři severní boční lodi, 80. léta 14. století. Foto: Adriana Poláchová, 1. 8. 2022.
91. Jihlava, kostel sv. Jakuba Většího, pohled do jižní boční lodi od západu. Foto: Adriana Poláchová, 1. 8. 2022.
92. Jihlava, kostel sv. Jakuba Většího, pohled do interiéru od severu. Foto: Adriana Poláchová, 1. 8. 2022.
93. Jihlava, kostel sv. Jakuba Většího, pohled na klenbu kostela, kolem 1509. Foto: Adriana Poláchová, 1. 8. 2022.
94. Jihlava, kostel sv. Jakuba Většího, klenba presbytáře, po polovině 13. století. Foto: Adriana Poláchová, 1. 8. 2022.
95. Jihlava, kostel sv. Jakuba Většího, kružba kaple sv. Šebestiána v severní lodi, asi kolem 1509. Foto: Adriana Poláchová, 28. 2. 2023.
96. Jihlava, kostel sv. Jakuba Většího, okno severní strany presbytáře, asi kolem 1509. Foto: Adriana Poláchová, 28. 2. 2023.
97. Jihlava, kostel sv. Jakuba Většího, hlavní západní portál, kolem 1260. Foto: Adriana Poláchová, 28. 2. 2023.
98. Praha, kostel sv. Františka při klášteře sv. Anežky, kružby závěru, 1240–1250. Foto: Adriana Poláchová, 17. 12. 2022.
99. Paříž, katedrála Notre Dame, pohled do interiéru s kružbami s vepsaným kruhem, výstavba katedrály od roku 1163. Foto: Adriana Poláchová, 20. 9. 2018.
100. České Budějovice, závěr dominikánského kostela Obětování Panny Marie, kružby z poslední čtvrtiny 13. století. Foto: Adriana Poláchová, 9. 8. 2022.
101. Nymburk, kostel sv. Jiljí, kružby z poslední čtvrtiny 13. století. Přejato z: Kostel sv. Jiljí, *Památkový katalog*, <https://pamatkovykatalog.cz/kostel-sv-jilji-2152276>, vyhledáno 6. 3. 2023.
102. Jihlava, dominikánský kostel sv. Kříže, pohled na západní stranu stavby, kolem poloviny 13. století. Foto: Adriana Poláchová, 17. 7. 2022.
103. Jihlava, dominikánský kostel sv. Kříže, pohled na presbytář od východu, kolem poloviny 13. století. Foto: Adriana Poláchová, 17. 7. 2022.
104. Jihlava, dominikánský kostel sv. Kříže, pohled na kostel od jihu, kolem poloviny 13. století. Foto: Adriana Poláchová, 17. 7. 2022.
105. Jihlava, dominikánský kostel sv. Kříže, pohled na okna jižní strany presbytáře. Foto: Adriana Poláchová, 17. 7. 2022.
106. Jihlava, dominikánský kostel sv. Kříže, pohled na závěr presbytáře od východu před rekonstrukcí. Foto: Winklerová, duben 1991, uloženo v NPÚ ÚOP Telč (Inv. číslo 102 712).

- 107.** Jihlava, dominikánský kostel sv. Kříže, stavební průzkum a zaměření severní stěny presbytáře roku 1992. Foto: Hejtmánková, prosinec 1992, uloženo v NPÚ ÚOP Telč (Inv. číslo 109 378).
- 108.** Jihlava, dominikánský kostel sv. Kříže, západní portál, před 1260. Foto: Adriana Poláchová, 28. 2. 2023.
- 109.** Jihlava, dominikánský kostel sv. Kříže, západní portál, detail severního ostění, před 1260. Foto: Adriana Poláchová, 28. 2. 2023.
- 110.** Jihlava, dominikánský kostel sv. Kříže, pohled do haly s presbytářem od západu, polovina 13. století. Foto: Adriana Poláchová, 1. 8. 2022.
- 111.** Jihlava, dominikánský kostel sv. Kříže, pohled na klenbu trojlodí, 2. polovina 14. století. Foto: Adriana Poláchová, 1. 8. 2022.
- 112.** Jihlava, dominikánský kostel sv. Kříže, severní boční loď od východu, polovina 13. století. Foto: Adriana Poláchová, 1. 8. 2022.
- 113.** Jihlava, dominikánský kostel sv. Kříže, jižní boční loď od východu, polovina 13. století. Foto: Adriana Poláchová, 1. 8. 2022.
- 114.** Jihlava, dominikánský kostel sv. Kříže, detail jednoho z pilířů trojlodí, asi před polovinou 14. století. Foto: Adriana Poláchová, 1. 8. 2022.
- 115.** Jihlava, dominikánský kostel sv. Kříže, přípory jižní strany triumfálního oblouku, kolem poloviny 13. století. Foto: Adriana Poláchová, 1. 8. 2022.
- 116.** Jihlava, dominikánský kostel sv. Kříže, přípory severní strany triumfálního oblouku, kolem poloviny 13. století. Foto: Adriana Poláchová, 1. 8. 2022.
- 117.** Jihlava, dominikánský kostel sv. Kříže, pohled na severní stranu presbytáře, polovina 13. století. Foto: Adriana Poláchová, 1. 8. 2022.
- 118.** Jihlava, dominikánský kostel sv. Kříže, příklad třídlílných přípor, polovina 13. století. Foto: Adriana Poláchová, 1. 8. 2022.
- 119.** Jihlava, dominikánský kostel sv. Kříže, sedile na severní straně presbytáře, polovina 13. století. Foto: Adriana Poláchová, 1. 8. 2022.
- 120.** Jihlava, dominikánský kostel sv. Kříže, hlavice sedile na severní straně presbytáře, polovina. Foto: Adriana Poláchová, 1. 8. 2022.
- 121.** Jihlava, dominikánský kostel sv. Kříže, severní závěrové okno presbytáře, polovina 13. století. Foto: Adriana Poláchová, 1. 8. 2022.
- 122.** Jihlava, dominikánský kostel sv. Kříže, detail severního závěrového okna presbytáře, polovina 13. století. Foto: Adriana Poláchová, 1. 8. 2022.
- 123.** Jihlava, dominikánský kostel sv. Kříže, pohled z presbytáře do trojlodí, kolem poloviny 13. století. Foto: Adriana Poláchová, 1. 8. 2022.
- 124.** Jihlava, dominikánský kostel sv. Kříže, sedile na jižní straně presbytáře, polovina 13. století. Foto: Adriana Poláchová, 1. 8. 2022.
- 125.** Jihlava, dominikánský kostel sv. Kříže, vchod do sakristie v jižní stěně presbytáře, kolem poloviny 13. století. Foto: Adriana Poláchová, 1. 8. 2022.
- 126.** Jihlava, dominikánský kostel sv. Kříže, příklad konzol jednoduchých přípor. Foto: Adriana Poláchová, 1. 8. 2022.

127. Jihlava, dominikánský kostel sv. Kříže, pohled na jižní stranu presbytáře, polovina 13. století. Foto: Adriana Poláchová, 1. 8. 2022.
128. Jihlava, dominikánský kostel sv. Kříže, jednoduchá přípora na jižní straně presbytáře, kolem poloviny 13. století. Foto: Adriana Poláchová, 1. 8. 2022.
129. Jihlava, dominikánský kostel sv. Kříže, pohled na klenbu severní boční lodi, 2. polovina 14. století. Foto: Adriana Poláchová, 1. 8. 2022.
130. Praha, kostel sv. Salvátora při Anežském klášteře, přípory přerušené prstenci, výstavba kolem roku 1260. Foto: Adriana Poláchová, 17. 12. 2022.
131. Praha, kostel sv. Salvátora při Anežském klášteře, přípory v rohu presbytáře i při triumfálním oblouku přerušené prstenci, výstavba kolem roku 1260. Foto: Adriana Poláchová, 17. 12. 2022.
132. Předklášteří u Tišnova, cisterciácký kostel Porta Coeli, založení kláštera roku 1233. Foto: Adriana Poláchová, 4. 7. 2021.
133. Předklášteří u Tišnova, cisterciácký klášter Porta Coeli, půdorys. Převzato z: Jiří Kuthan, *Česká architektura v době posledních Přemyslovců*, Vimperk 1994, s. 395.
134. Předklášteří u Tišnova, cisterciácký kostel Porta Coeli, pohled na presbytář s kružbou s vepsaným kruhem, založení kláštera roku 1233. Převzato z: Jiří Kuthan, *Česká architektura v době posledních Přemyslovců*, Vimperk 1994, s. 396.
135. Předklášteří u Tišnova, cisterciácký kostel Porta Coeli, západní portál, mezi lety 1233–1241. Foto: Adriana Poláchová, 4. 7. 2021.
136. Třebíč, benediktinský kostel sv. Prokopa, severní portál, 40. léta 13. století. Foto: Adriana Poláchová, 14. 7. 2019.
137. Klášter Hradiště, detail severního portálu, kolem roku 1260. Přejato z: Hradiště portál, *Wikipedia Commons*, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Hradiste_portal.jpg, vyhledáno 9. 3. 2023.
138. Laon, katedrála Notre Dame, pohled na přípory přerušené prstenci. Přejato z: Laon, *Wikipedia Commons*, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:2004-06-13_Laon_09.jpg, vyhledáno 7. 3. 2023.
139. Noyon, katedrála Notre Dame, presbytář, pohled na přípory přerušené prstenci. Přejato z: Noyon, *Wikipedia Commons*, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Interior_detail_of_the_Cathedral_of_Noyon_2007-05-06-05.jpg, vyhledáno 7. 3. 2023.
140. České Budějovice, dominikánský kostel Obětování Panny Marie, půdorys. Přejato z: Jiří Kuthan, *Česká architektura v době posledních Přemyslovců*, Vimperk 1994, s. 93.
141. Jindřichův Hradec, kostel sv. Jana Křtitele, půdorys. Přejato z: Jiří Kuthan, *Česká architektura v době posledních Přemyslovců*, Vimperk 1994, s. 170.
142. Oslavany, klášter cisterciáček, půdorys. Přejato z: Jiří Kuthan, *Česká architektura v době posledních Přemyslovců*, Vimperk 1994, s. 281.
143. Písek, kostel Panny Marie, půdorys. Převzato z: Rudolf Chadraba et al., *Dějiny českého výtvarného umění I/1. Od počátků do konce středověku*, Praha 1984, s. 157.
144. Poitiers, katedrála sv. Petra, interiér s halovým zaklenutím, výstavba od roku 1162. Přejato z: Poitiers, cathedral, *Wikipedia Commons*,

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Poitiers,_cathedral.jpg?uselang=de, vyhledáno 7. 3. 2023.

- 145.** Minden, katedrála sv. Gorgonia a sv. Petra, interiér s halovým zaklenutím, halové trojlodí někdy ze 2. poloviny 13. století. Přejato z: Levin Schücking – Ferdinand Freiligrath, *Das malerische und romantische Westphalen*, Paderborn 1872, s. 28.

Dostupné online: Das malerische und romantische Westphalen, *Universitätsbibliothek Paderborn*, <https://digital.ub.uni-paderborn.de/ihd/content/pageview/491845>, vyhledáno 7. 3. 2023.

- 146.** Trevír, kostel Panny Marie, kružby oken s vepsaným kruhem, výstavba asi mezi lety 1230–1260. Přejato z: Kostel Panny Marie v Trevíru, *Wikipedia Commons*, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:00_0076_Liebfrauenkirche_in_Trier.jpg?uselang=de, vyhledáno 7. 3. 2023.

- 147.** Marburg, kostel sv. Alžběty, výstavba od roku 1230. Přejato z: Sehenswürdiges, *Elisabethkirche in Marburg*, <https://www.elisabethkirche.de/kirchenraum/sehenswuerdiges>, vyhledáno 8. 3. 2023.

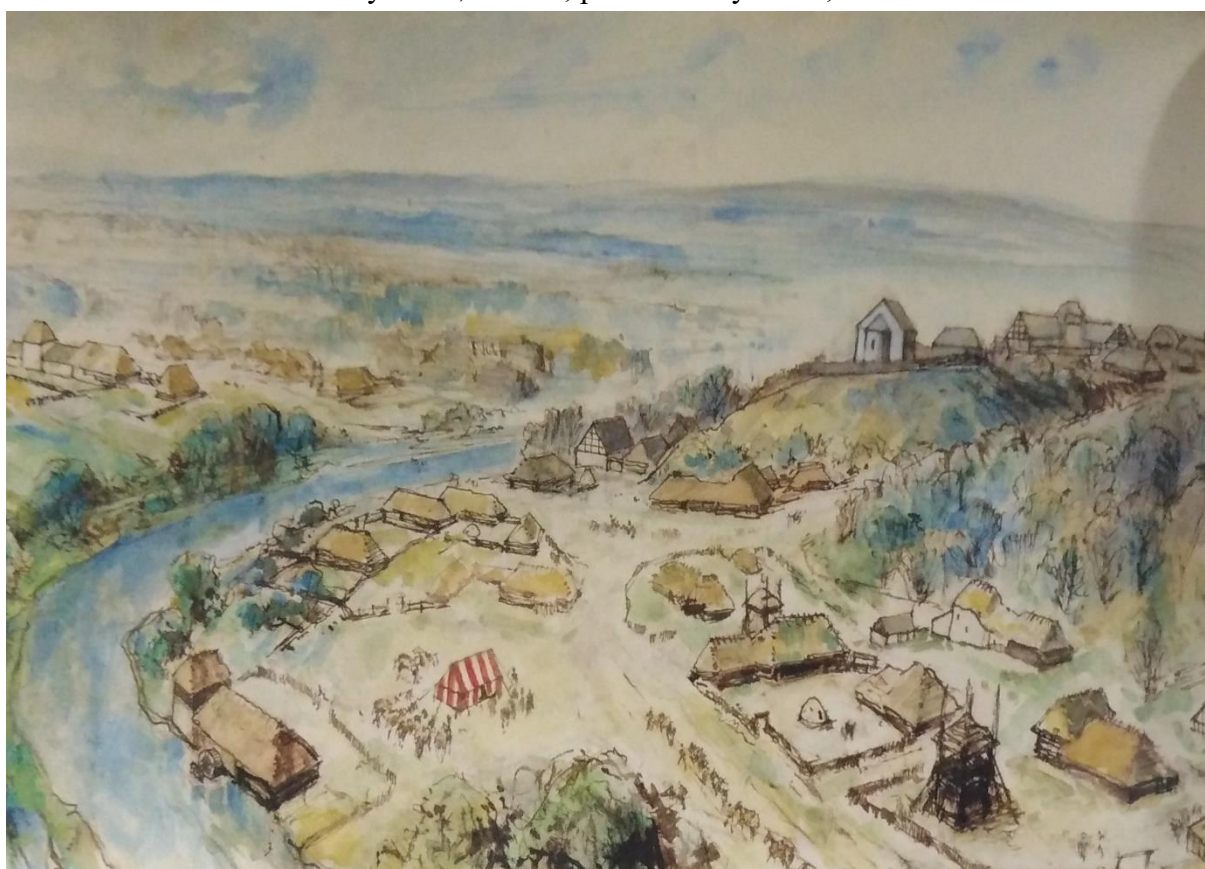
- 148.** Marburg, kostel sv. Alžběty, interiér s halovým zaklenutím, výstavba od roku 1230. Přejato z: Sehenswürdiges, *Elisabethkirche in Marburg*, <https://www.elisabethkirche.de/kirchenraum/sehenswuerdiges/allgemeines/rundgang>, vyhledáno 8. 3. 2023.

- 149.** Paderborn, katedrála Panny Marie, sv. Libora a sv. Kiliána, interiér s halovým zaklenutím, dnešní katedrála ze 13. století. Přejato z: Paderborn, *Wikipedia Commons*, [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Paderborn_-_panoramio_-_Halina_Frederiksen_\(30\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Paderborn_-_panoramio_-_Halina_Frederiksen_(30).jpg), vyhledáno 8. 3. 2023.

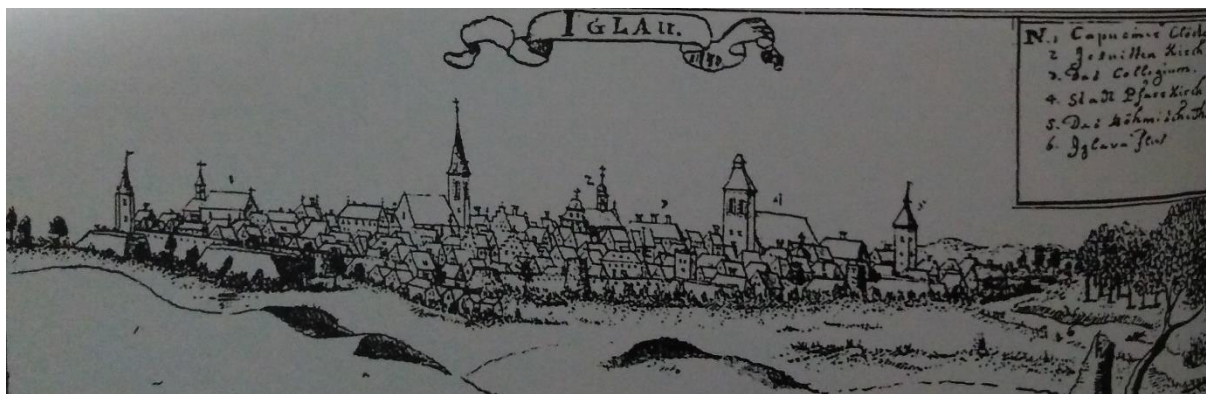
11. Obrazová příloha

1. Neznámý autor, Jihlava, pohled od východu, třetina 18. století

2. Gustav Krum, Stará Jihlava, 1999

3. F. B. Werner, Jihlava od jihu, polovina 18. století

4. Neznámý autor, Jihlava od jihozápadu, polovina 18. století

5. Jan Willenberg, nejstarší veduta Jihlavy, pohled od jihozápadu, konec 16. století

6. J. H. Marzy, Jihlava z jihozápadu (pracovní osvědčení vydané cechem pekařů), 1786

7. Neznámý autor, plán města s opevněním, 1648

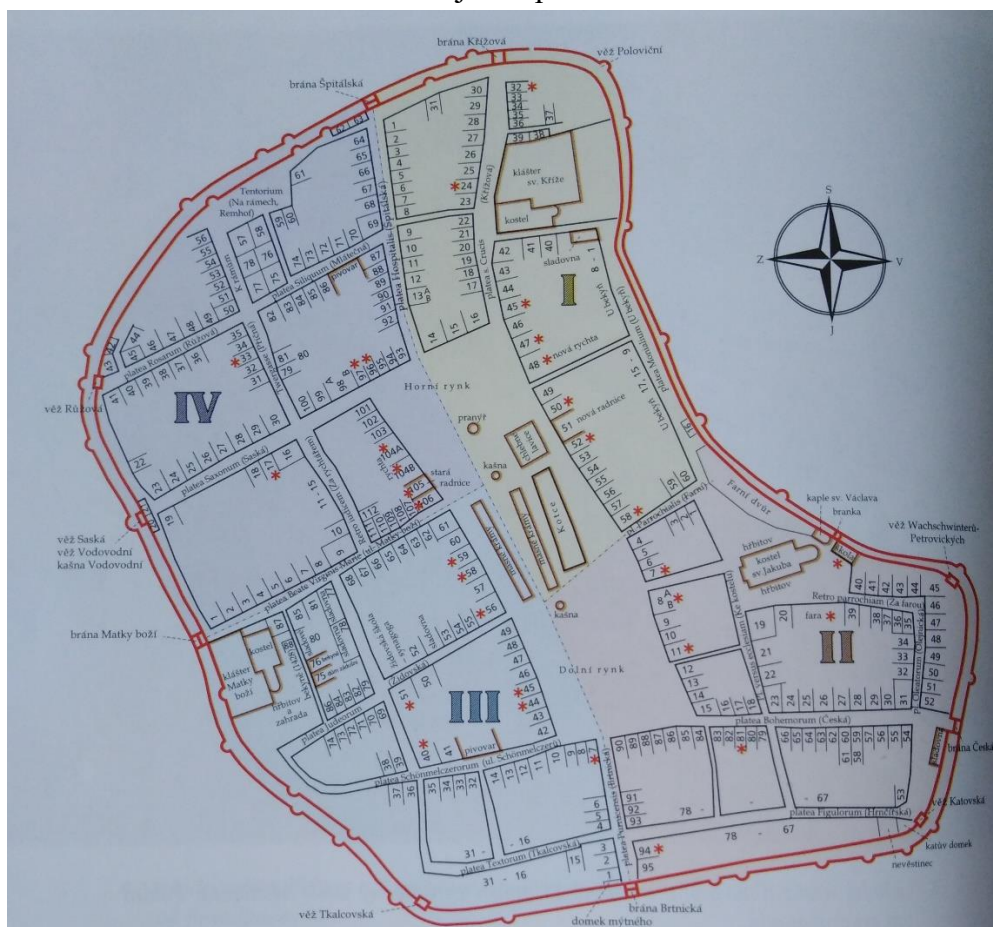
8. Neznámý autor, plán Jihlavy a okolí, 1647

9. Jihlava – vnitřní město, 1835

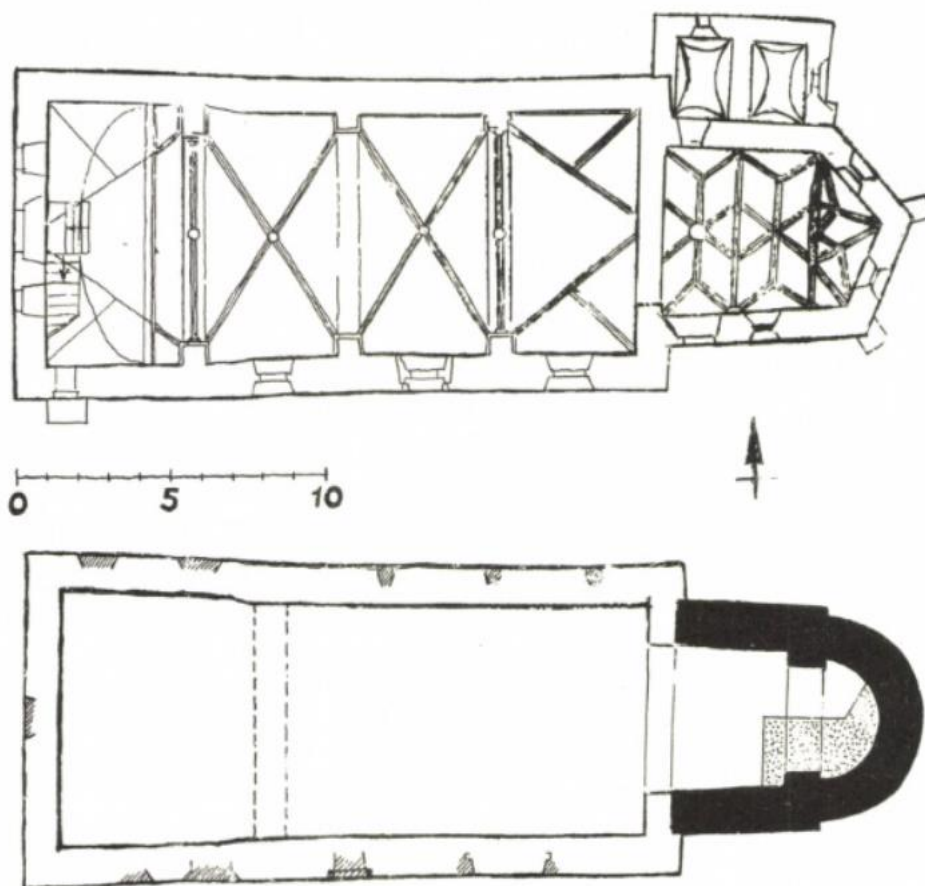

10. František Hoffmann, model města Jihlavy v 1. polovině 15. století, pohled od jihozápadu

11. František Hoffmann, Jihlava uvnitř hradeb v 1. polovině 15. století

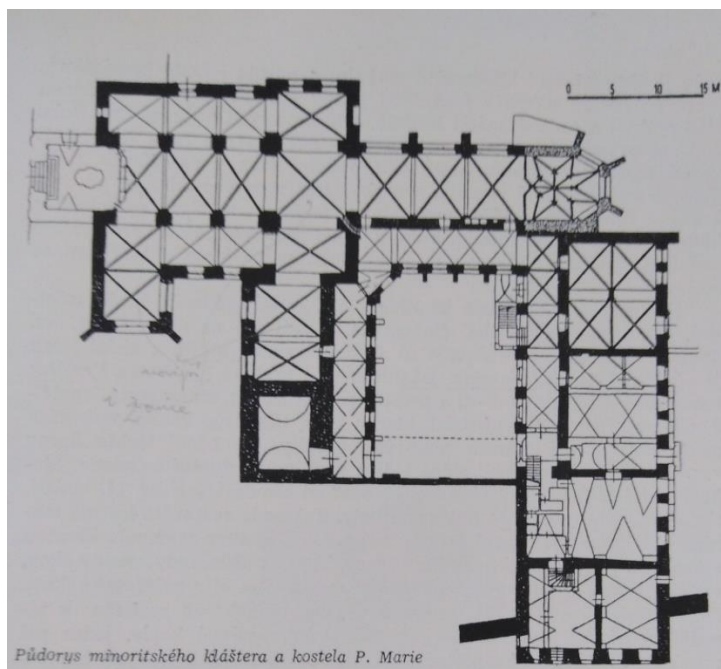

Obr. 1. Jihlava, kostel sv. J. Křtitele – stávající stav (nahore) a pokus o rekonstrukci románské stavby s vyznačením původního presbytáře (černě), sondy (tečkovaně) a středověkých prvků ve fasádách lodi.

12. Jihlava, nahore současný půdorys kostela sv. Jana Křtitele, dole jeho románský půdorys (podle L. Konečného)

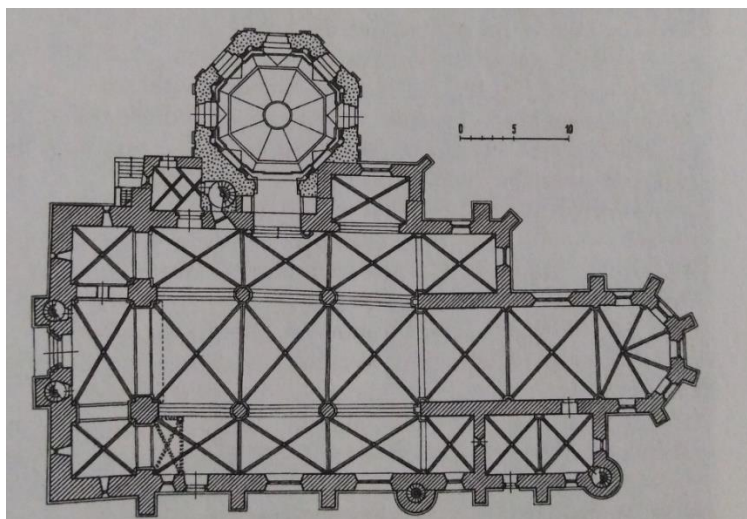
13. Jihlava, pohled na klášter a kostel Nanebevzetí Panny Marie

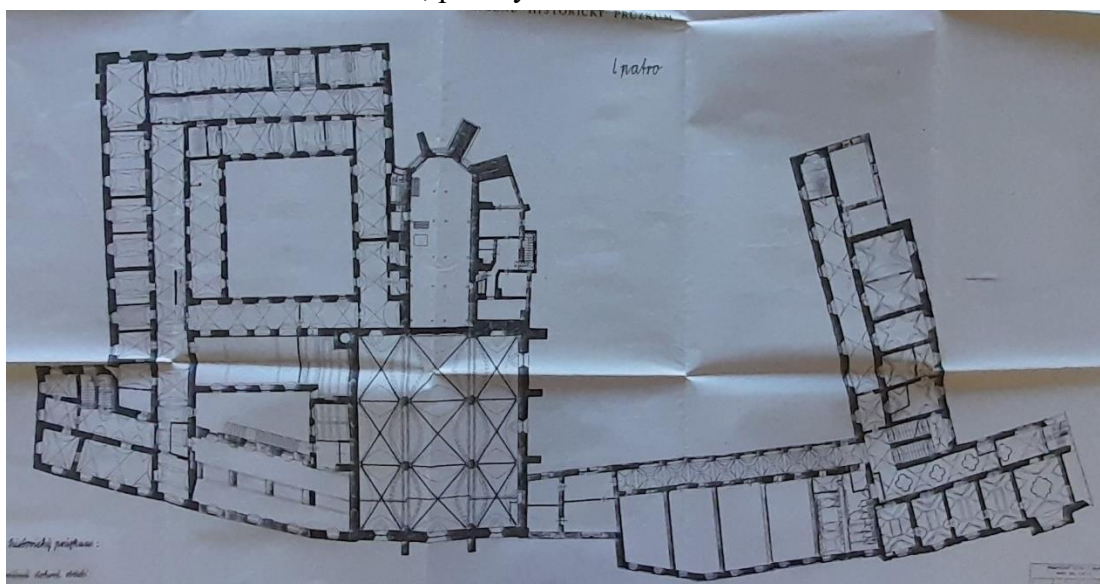
14. Jihlava, půdorys kláštera a kostela Nanebevzetí Panny Marie

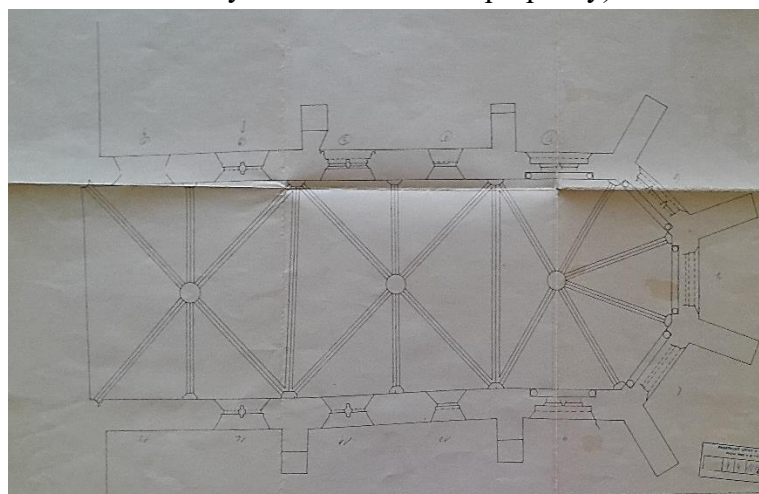
15. Jihlava, kostel sv. Jakuba Většího, letecký pohled

16. Jihlava, půdorys kostela sv. Jakuba Většího

17. Jihlava, půdorys kláštera a kostela Povýšení sv. Kříže (ještě před úpravami a vybouráním chórové přepážky)

18. Jihlava, půdorys presbytáře kostela Povýšení sv. Kříže

19. Jihlava, kněžiště kostela sv. Jana Křtitele, pohled od východu na presbytář, kolem roku 1500

20. Jihlava, kostel sv. Jana Křtitele, jižní strana kostela, pohled od jihovýchodu, po polovině 13. století

21. Jihlava, kostel sv. Jana Křtitele, raně gotický portál na jižní straně stavby, kolem 1270

22. Jihlava, kostel sv. Jana Křtitele, pohled od jihozápadu, po polovině 13. století

23. Jihlava, kostel sv. Jana Křtitele, portál západní strany kostela, kolem roku 1500

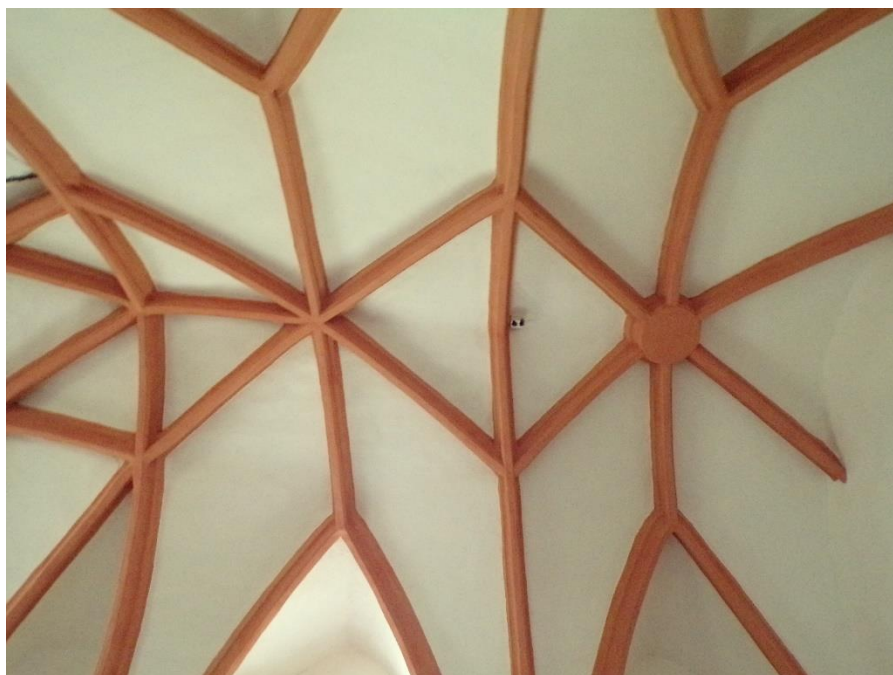
24. Jihlava, kostel sv. Jana Křtitele, severní strana stavby, po polovině 13. století

25. Jihlava, kostel sv. Jana Křtitele, severovýchodní strana stavby, před objevením štěrbinových oken

26. Jihlava, kostel sv. Jana Křtitele, pohled na presbytář s triumfálním obloukem, presbytář kolem roku 1500

27. Jihlava, kostel sv. Jana Křtitele, klenba presbytáře, kolem 1500

28. Jihlava, kostel sv. Jana Křtitele, pohled do lodi od východu, 2. polovina 13. století, zaklenutí novogotické

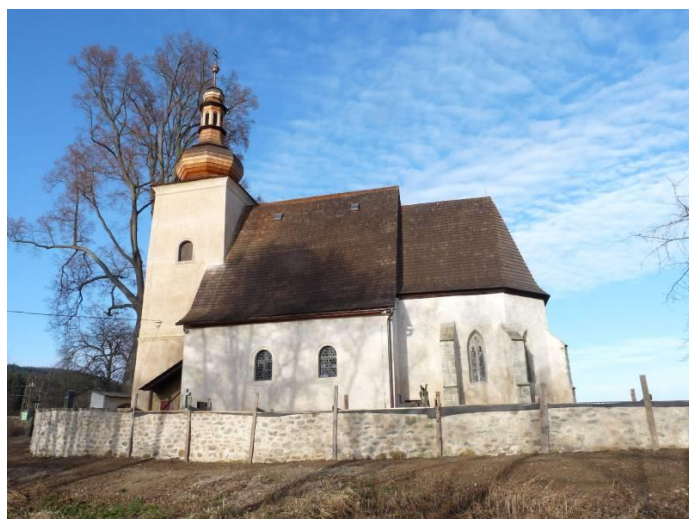

29. Kostelec u Jihlavy, kostel sv. Kunhuty, pohled od jihovýchodu, kolem 1250

30. Račice, kostel sv. Václava, pohled od severozápadu, 2. polovina 13. století

31. Dnes zaniklá ves Loukov, kostel sv. Markéty, pohled od jihu, polovina 14. století

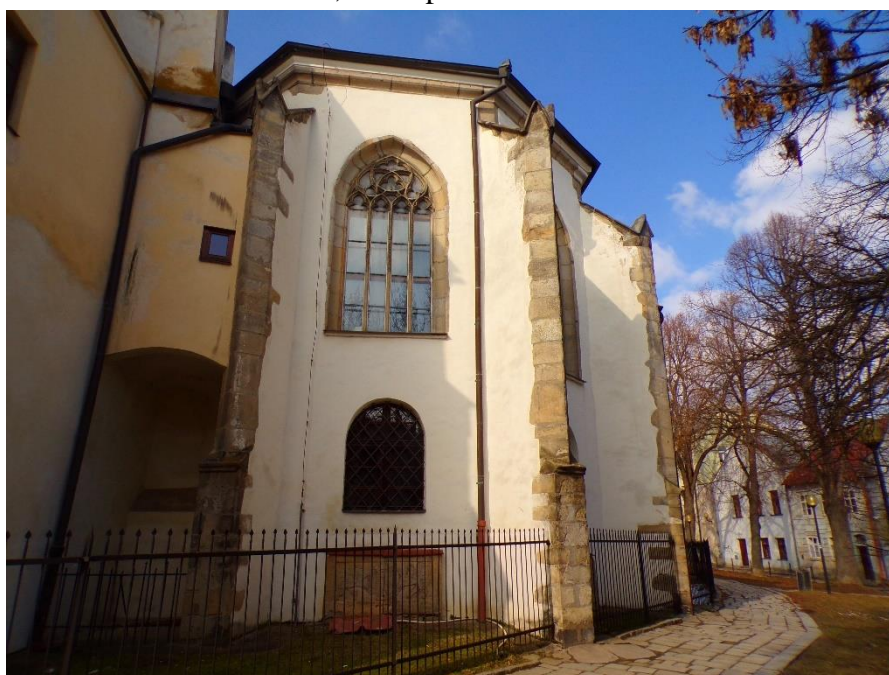
32. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, pohled od jihovýchodu, 40. léta 13. století

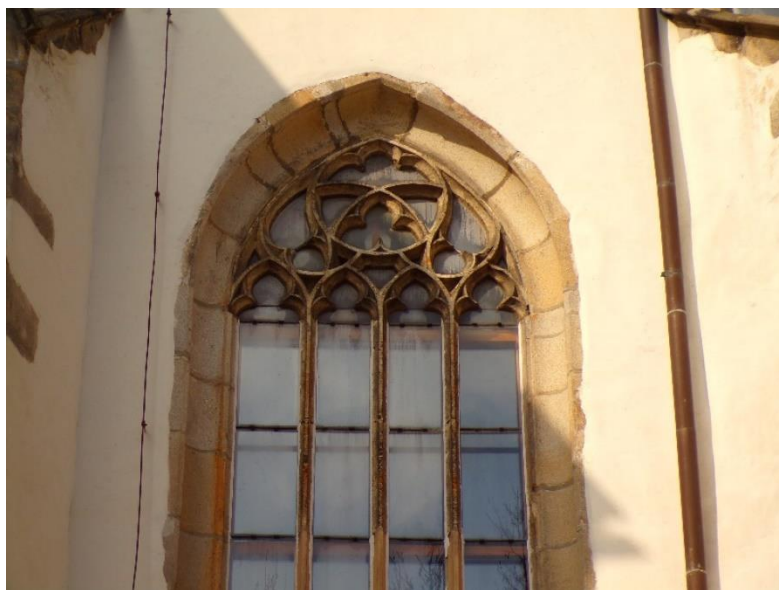
33. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, pohled od severovýchodu, 40. léta 13. století

34. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, jeden z fragmentů původních kružeb na věži, asi 2. polovina 14. století

35. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, pohled od jihu, 40. léta 13. století

36. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, kružba jižního závěrového okna, mezi lety 1499–1508

37. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, východní závěrové okno, mezi lety 1499–1508

38. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, východní portál, kolem poloviny 13. století

39. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, pohled na klenbu presbytáře, 40. léta 13. století

40. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, pohled na západní stranu presbytáře s freskou Přepadení Jihlavy v roce 1402, 40. léta 13. století

41. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, sedile s postavami sv. Kateřiny, Markéty a Barbory na západní straně presbytáře, kolem poloviny 13. století, sochy před rokem 1508

42. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, příklad přípory v presbytáři, zde přípora zdobena bobulemi umístěná na západní zdi presbytáře, kolem 1250

43. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, příklad konzoly v presbytáři, zde konzola zdobena bobulemi umístěná na západní zdi presbytáře, kolem 1250

44. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, východní křídlo ambitu, asi 80. léta 13. století, zaklenuť 15./16. století

45. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, jižní křídlo ambitu, asi 80. léta 13. století, zaklenutí 15./16. století

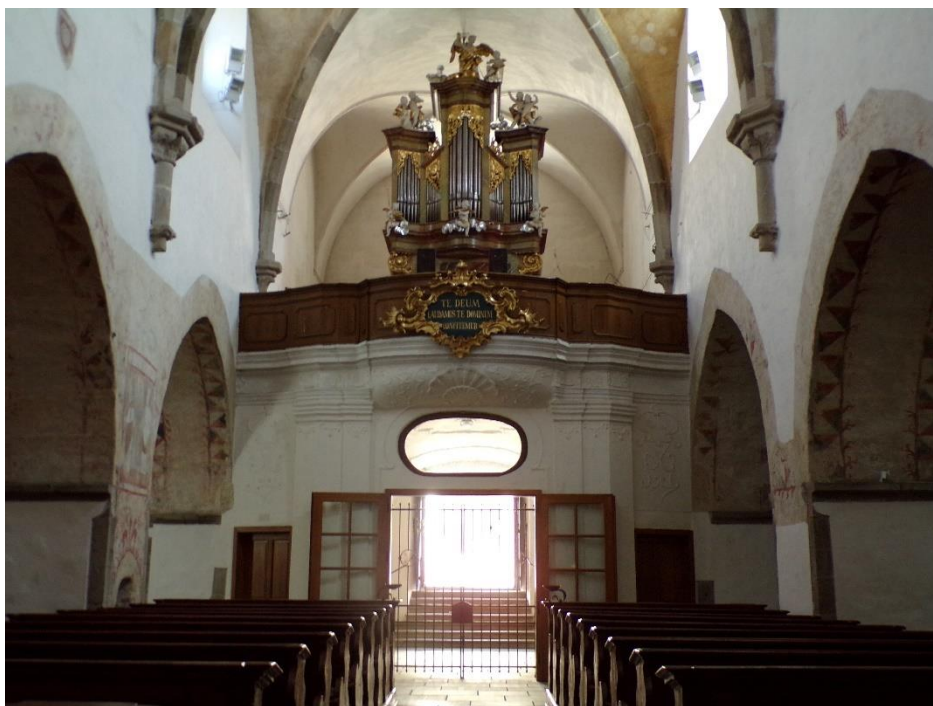

46. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, pohled na rajský dvůr se severní křídlem ambitu

47. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, portálek z ambitu do kostela, kolem poloviny 13. století

48. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, pohled do hlavní lodi od jihu, 40. léta 13. století

49. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, klenba hlavní lodi, 40. léta 13. století

50. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, přípora s bobulovými listy na západní straně hlavní lodi, kolem 1250

51. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, listová konzola, západní strana hlavní lodi, kolem 1250

52. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, konzola s bobulemi v koutě západní strany hlavní lodi, kolem 1250

53. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, pohled do východní boční lodi od jihu, 40. léta 13. století

54. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, pohled na hlavní loď a presbytář od severu, 40. léta 13. století

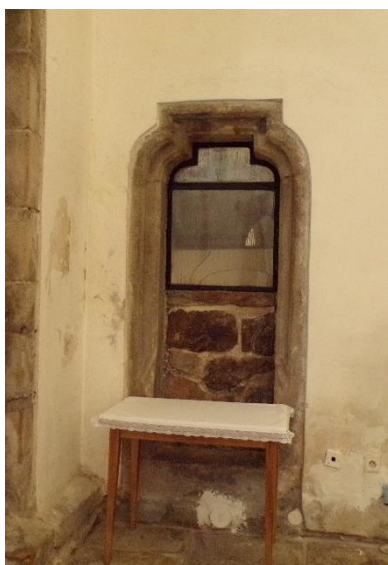
55. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, pohled do západní boční lodi od jihu, 40. léta 13. století

56. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, kaple Srdce Ježíšova na západní straně transeptu, 2. polovina 14. století

57. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, klenba kaple Panny Marie Pomocné na severní straně západní lodi, 2. polovina 14. století

58. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, portálek na východní straně kněžiště, asi 2. polovina 14. století

59. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, sanktuárium na západní straně presbytáře, kolem poloviny 13. století

60. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, Žehnající Kristus na východní straně západního pilíře křížení, kolem 1470

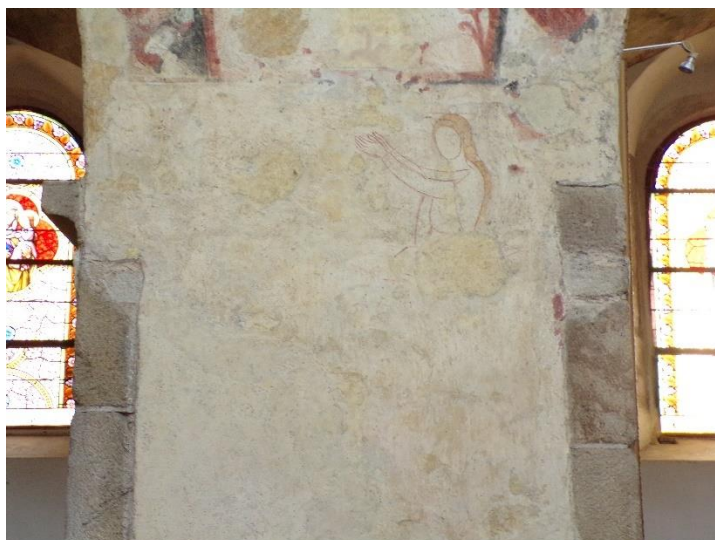
61. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, fragment světice v arkádě s velkým kruhem na jižní straně východního pilíře křížení, kolem 1300

62. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, Ukřižování na severní straně třetího východního pilíře, počátek 14. století

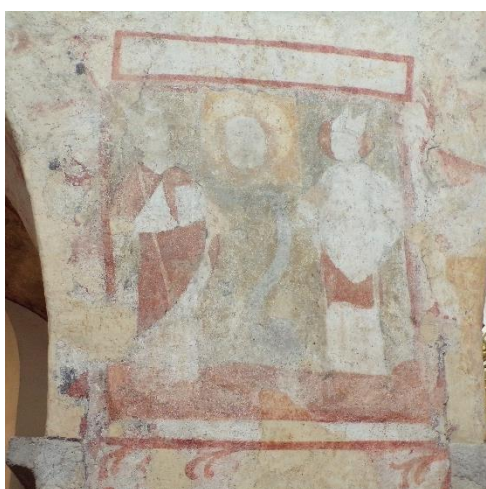
63. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, Ukřižování na severní straně druhého východního pilíře, 2. polovina 14. století

64. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, patrně postava donátorky na východní straně druhého západního pilíře, počátek 14. století

65. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, fragment kříže na jižní straně druhého západního pilíře, asi 14. století

66. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, postavy biskupů na východní straně třetího západního pilíře, 15. století

67. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, Ukřižování na stromě života na severní straně třetího západního pilíře, 30. léta 14. století

68. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, Ukřižování a erby s parohy na západní straně východního pilíře křížení, kolem 1300

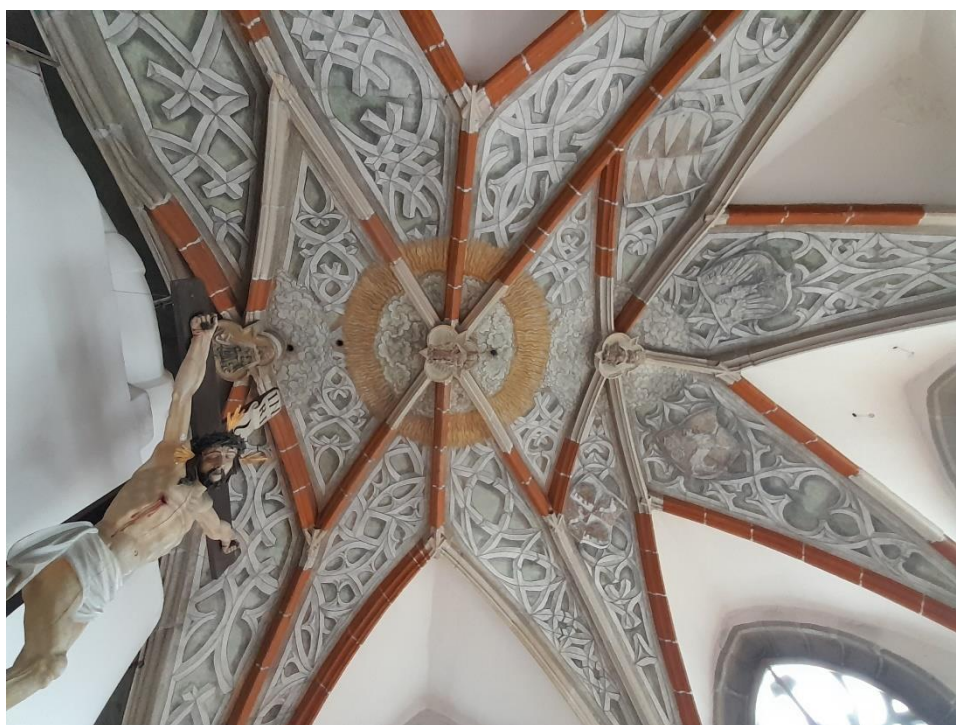
69. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, značky na severní straně druhého západního pilíře, jedna z nich znak pekaře Lulaicha, přelom 15. a 16. století

70. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, Ukřižování na severní straně východního pilíře křížení, jeho zálom, kolem 1300

71. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, fragment berly asi biskupa, severní strana druhého východního pilíře, po roce 1400

72. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, závěr kostela s iluzivně malovanou klenbou, 1499–1508

73. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, socha sv. Anežky (?) v závěru kostela, před 1508

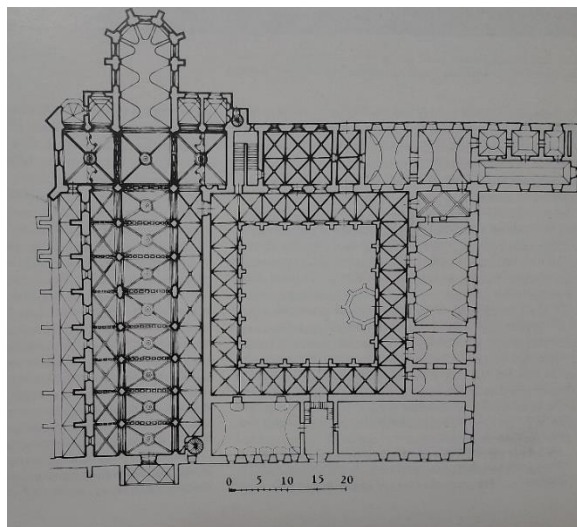
74. Jihlava, kostel Nanebevzetí Panny Marie, příklady baldachýnů v závěru kostela, vpravo se sv. Starostou (?), před 1508

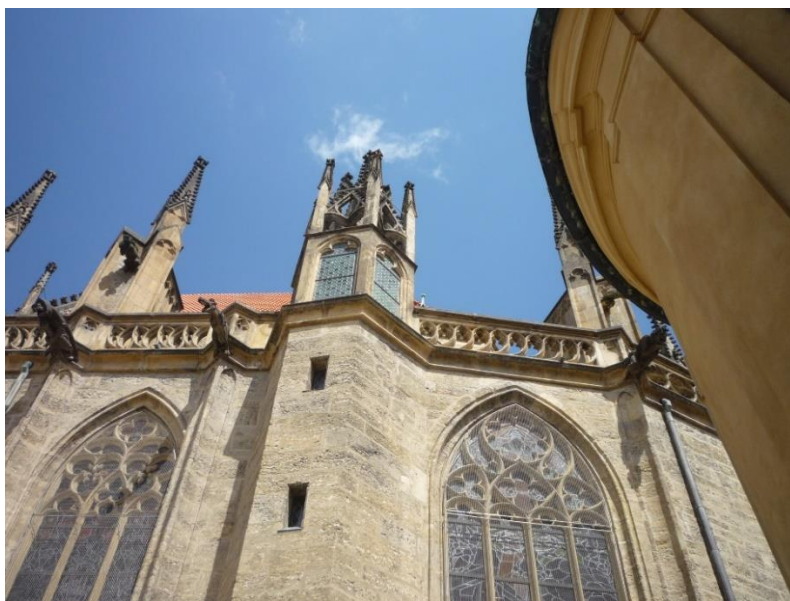
75. Trhové Sviny, kostel Nanebevzetí Panny Marie, pohled na presbytář s klenbou, po roce 1500

76. Zlatá Koruna, klášter, pohled od jihozápadu, založen roku 1263

77. Zlatá Koruna, klášter, půdorys

78. Kolín nad Labem, kostel sv. Bartoloměje, kružby závěru, 2. polovina 14. století

79. Kolín nad Labem, kostel sv. Bartoloměje, kružby závěru, 2. polovina 14. století

80. Jihlava, kostel sv. Jakuba Většího, pohled od jihozápadu, polovina 13. století

81. Jihlava, kostel sv. Jakuba Většího, pohled na severní stranu presbytáře od severovýchodu, polovina 13. století

82. Jihlava, kostel sv. Jakuba Většího, pohled od jihovýchodu, polovina 13. století

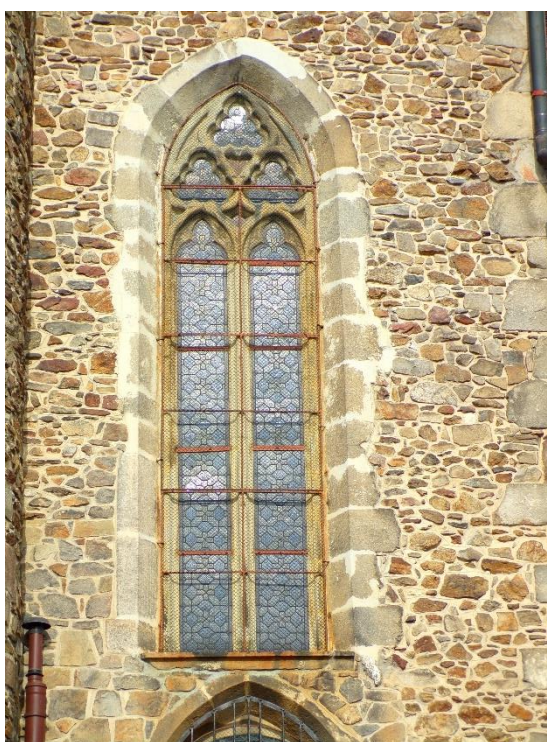

83. Jihlava, kostel sv. Jakuba Většího, pohled na kněžiště od východu, polovina 13. století

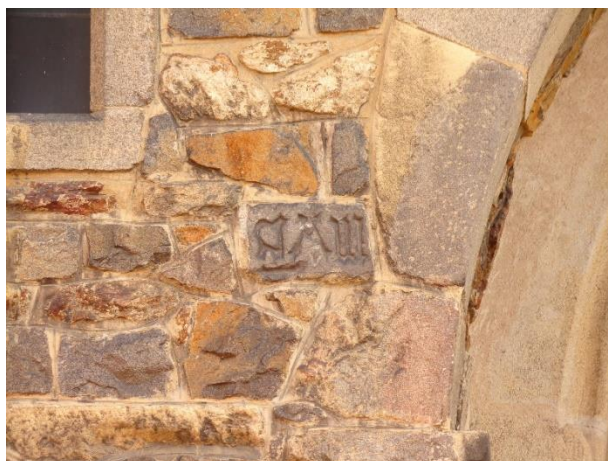

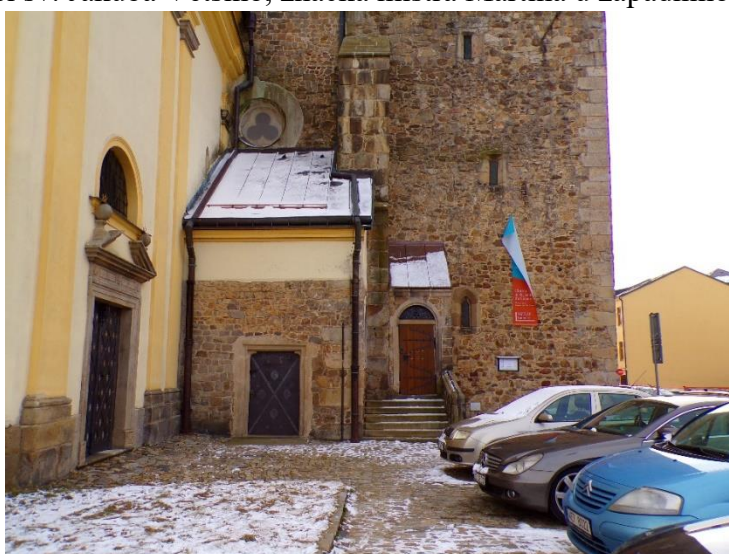
84. Jihlava, kostel sv. Jakuba Většího, okna jižní lodi strany kostela, kolem 1509

85. Jihlava, kostel sv. Jakuba Většího, okno na jižní straně kostela vedle válce směrem k východu, kolem 1270

86. Jihlava, kostel sv. Jakuba Většího, značka mistra Martina u západního portálu, 1416

87. Jihlava, kostel sv. Jakuba Většího, pohled na předsíň a bývalou kapli u severní věže

88. Jihlava, kostel sv. Jakuba Většího, jižní strana s pohledem na válec a sakristii vpravo, polovina 13. století

89. Jihlava, kostel sv. Jakuba Většího, pohled od severní boční lodi od východu

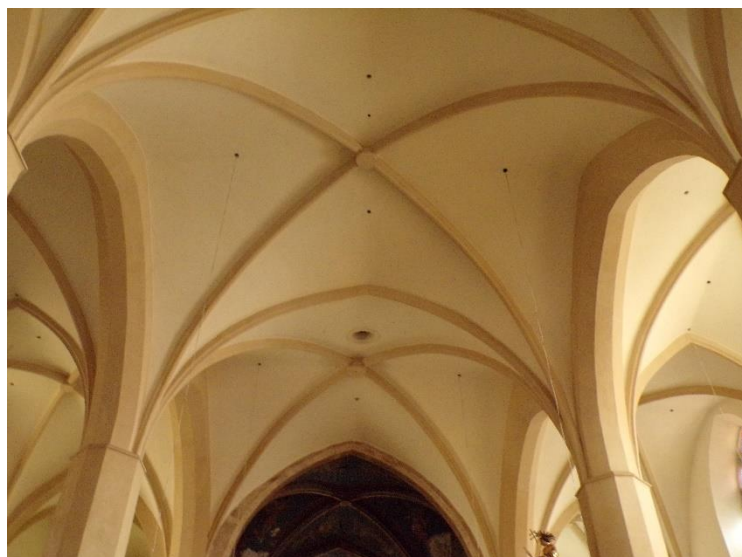
90. Jihlava, kostel sv. Jakuba Většího, pohled na klenbu s parléřovskou konzolou na západním pilíři severní boční lodi, 80. léta 14. století

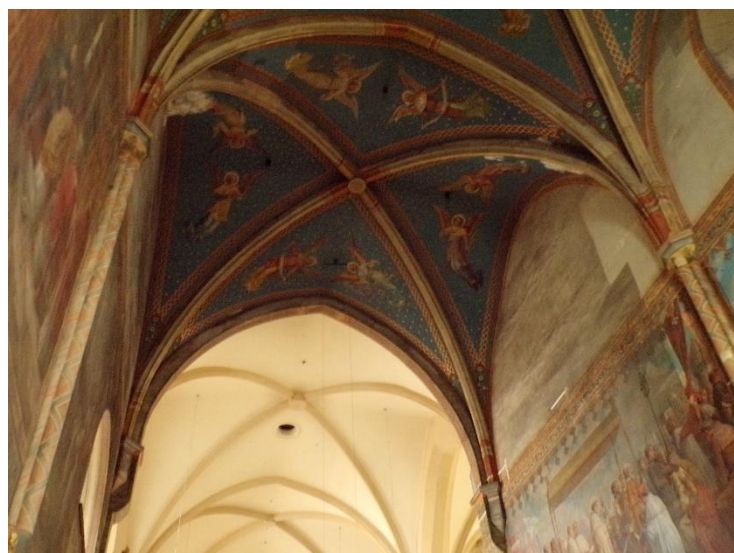
91. Jihlava, kostel sv. Jakuba Většího, pohled do jižní boční lodi od západu

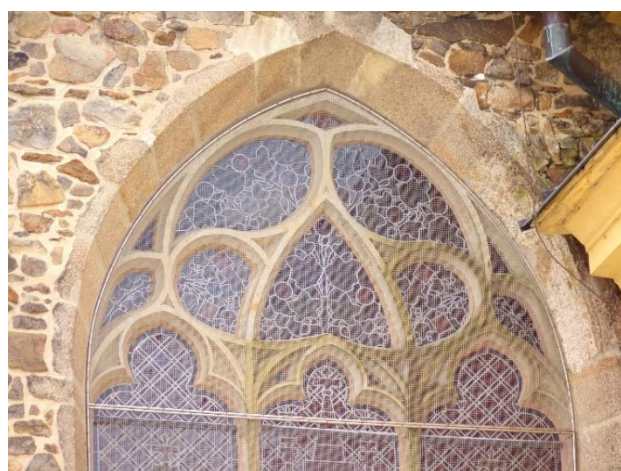
92. Jihlava, kostel sv. Jakuba Většího, pohled do interiéru od severu

93. Jihlava, kostel sv. Jakuba Většího, pohled na klenbu kostela, kolem 1509

94. Jihlava, kostel sv. Jakuba Většího, klenba presbytáře, po polovině 13. století

95. Jihlava, kostel sv. Jakuba Většího, kružba kaple sv. Šebestiána v severní lodi, asi kolem 1509

96. Jihlava, kostel sv. Jakuba Většího, okno severní strany presbytáře, asi kolem 1509

97. Jihlava, kostel sv. Jakuba Většího, hlavní západní portál, kolem 1260

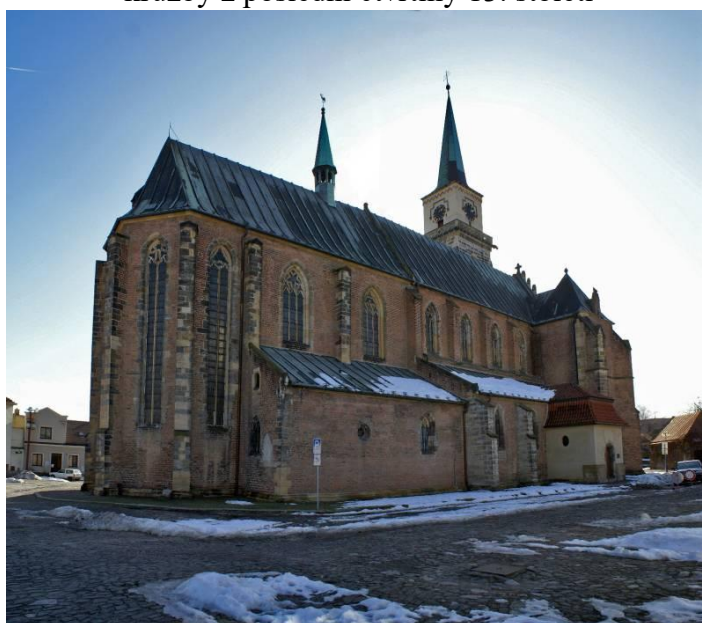
98. Praha, kostel sv. Františka při klášteře sv. Anežky, kružby závěru, 1240–1250

99. Paříž, katedrála Notre Dame, pohled do interiéru s kružbami s vepsaným kruhem, výstavba katedrály od roku 1163

100. České Budějovice, závěr dominikánského kostela Obětování Panny Marie, kružby z poslední čtvrtiny 13. století

101. Nymburk, kostel sv. Jiljí, kružby z poslední čtvrtiny 13. století

102. Jihlava, dominikánský kostel sv. Kříže, pohled na západní stranu stavby, kolem poloviny 13. století

103. Jihlava, dominikánský kostel sv. Kříže, pohled na presbytář od východu, kolem poloviny 13. století

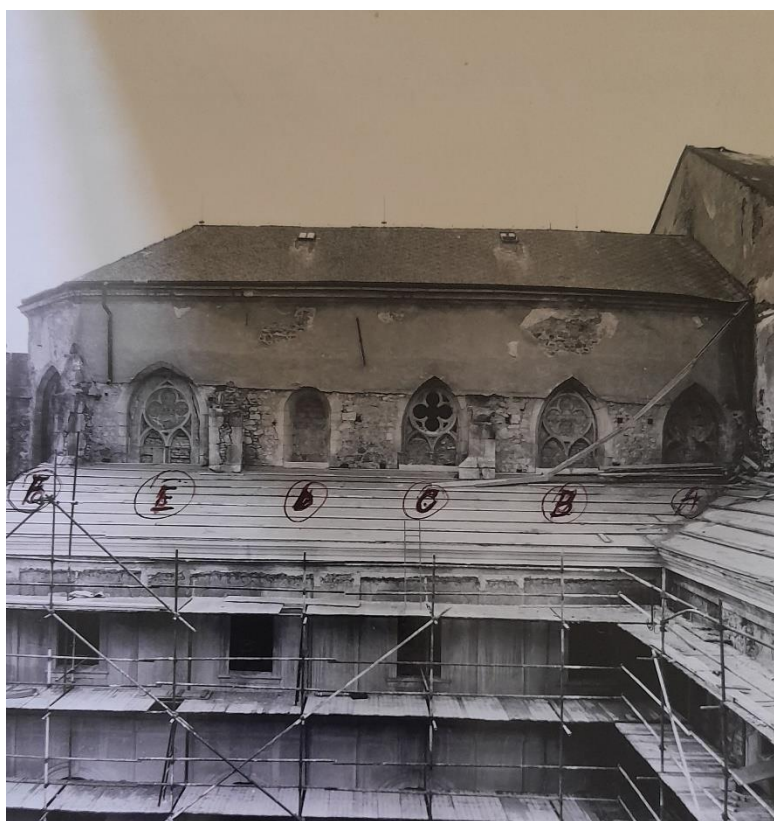
104. Jihlava, dominikánský kostel sv. Kříže, pohled na kostel od jihu, kolem poloviny 13. století

105. Jihlava, dominikánský kostel sv. Kříže, pohled na okna jižní strany presbytáře

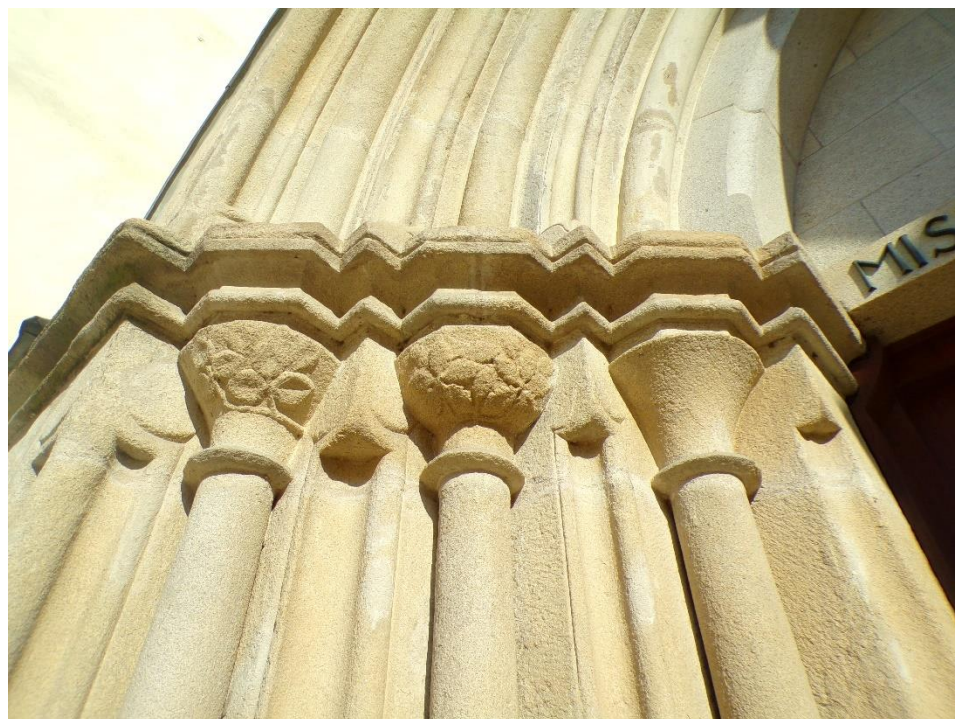
106. Jihlava, dominikánský kostel sv. Kříže, pohled na závěr presbytáře od východu před rekonstrukcí

107. Jihlava, dominikánský kostel sv. Kříže, stavební průzkum a zaměření severní stěny presbytáře roku 1992

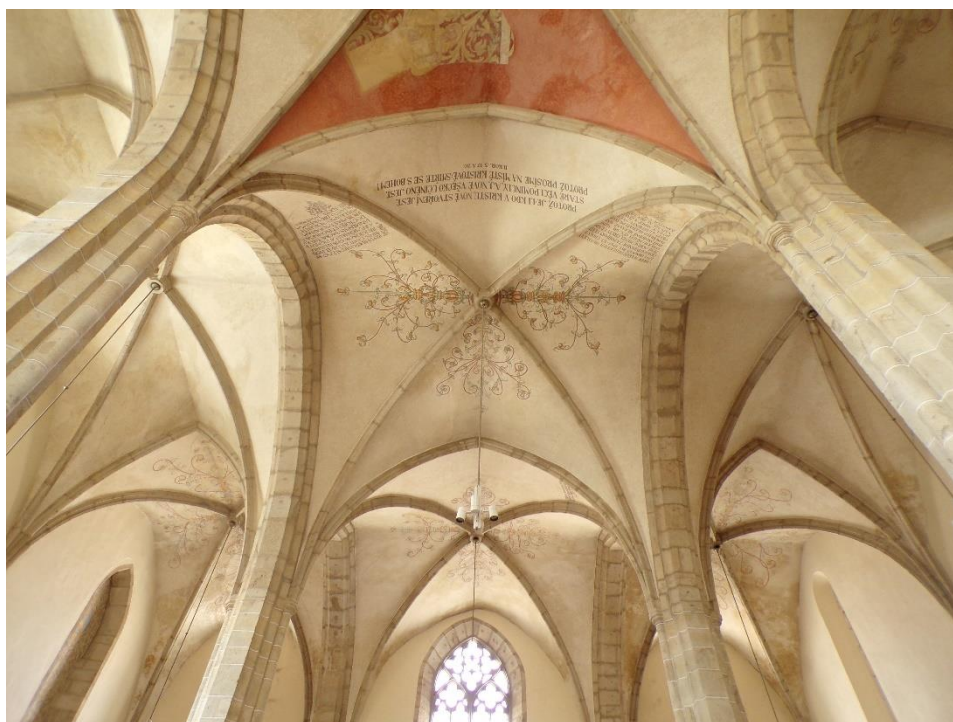
108. Jihlava, dominikánský kostel sv. Kříže, západní portál, před 1260

109. Jihlava, dominikánský kostel sv. Kříže, západní portál, detail severního ostění, před 1260

110. Jihlava, dominikánský kostel sv. Kříže, pohled do haly s presbytářem od západu, polovina 13. století

111. Jihlava, dominikánský kostel sv. Kříže, pohled na klenbu trojlodí, 2. polovina 14. století

112. Jihlava, dominikánský kostel sv. Kříže, severní boční loď od východu, polovina 13. století

113. Jihlava, dominikánský kostel sv. Kříže, jižní boční loď od východu, polovina 13. století

114. Jihlava, dominikánský kostel sv. Kříže, detail jednoho z pilířů trojlodí, asi před polovinou 14. století

115. Jihlava, dominikánský kostel sv. Kříže, přípory jižní strany triumfálního oblouku, kolem poloviny 13. století

116. Jihlava, dominikánský kostel sv. Kříže, přípory severní strany triumfálního oblouku, kolem poloviny 13. století

117. Jihlava, dominikánský kostel sv. Kříže, pohled na severní stranu presbytáře, polovina 13. století

118. Jihlava, dominikánský kostel sv. Kříže, příklad třídlínných přípor, polovina 13. století

119. Jihlava, dominikánský kostel sv. Kříže, sedile na severní straně presbytáře, polovina 13. století

120. Jihlava, dominikánský kostel sv. Kříže, hlavice sedile na severní straně presbytáře, polovina 13. století

121. Jihlava, dominikánský kostel sv. Kříže, severní závěrové okno presbytáře, polovina 13. století

122. Jihlava, dominikánský kostel sv. Kříže, detail severního závěrového okna presbytáře, polovina 13. století

123. Jihlava, dominikánský kostel sv. Kříže, pohled z presbytáře do trojlodí, kolem poloviny 13. století

124. Jihlava, dominikánský kostel sv. Kříže, sedile na jižní straně presbytáře, polovina 13. století

125. Jihlava, dominikánský kostel sv. Kříže, vchod do sakristie v jižní stěně presbytáře, kolem poloviny 13. století

126. Jihlava, dominikánský kostel sv. Kříže, příklad konzol jednoduchých přípor,

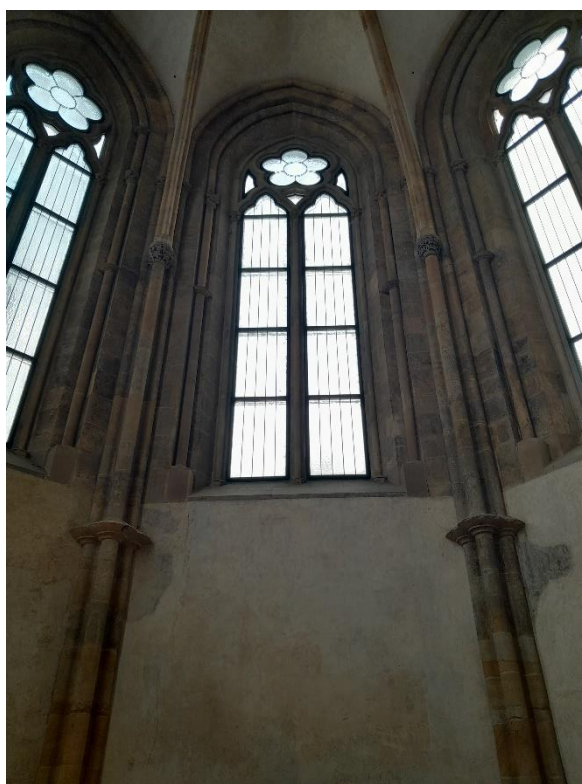
127. Jihlava, dominikánský kostel sv. Kříže, pohled na jižní stranu presbytáře, polovina 13. století

128. Jihlava, dominikánský kostel sv. Kříže, jednoduchá přípora na jižní straně presbytáře, kolem poloviny 13. století

129. Jihlava, dominikánský kostel sv. Kříže, pohled na klenbu severní boční lodi, 2. polovina 14. století

130. Praha, kostel sv. Salvátora při Anežském klášteře, přípořky přerušené prstenci, výstavba kolem roku 1260

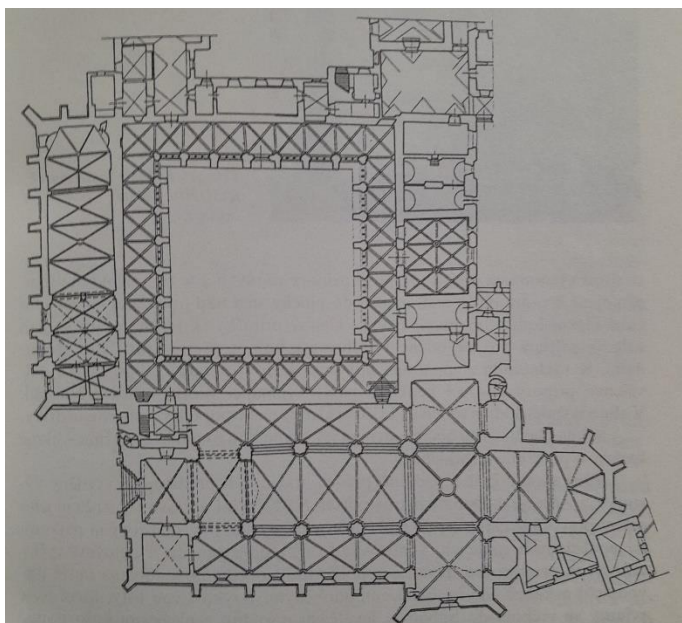

131. Praha, kostel sv. Salvátora při Anežském klášteře, přípory v rohu presbytáře i při triumfálním oblouku přerušené prstenci, výstavba kolem roku 1260

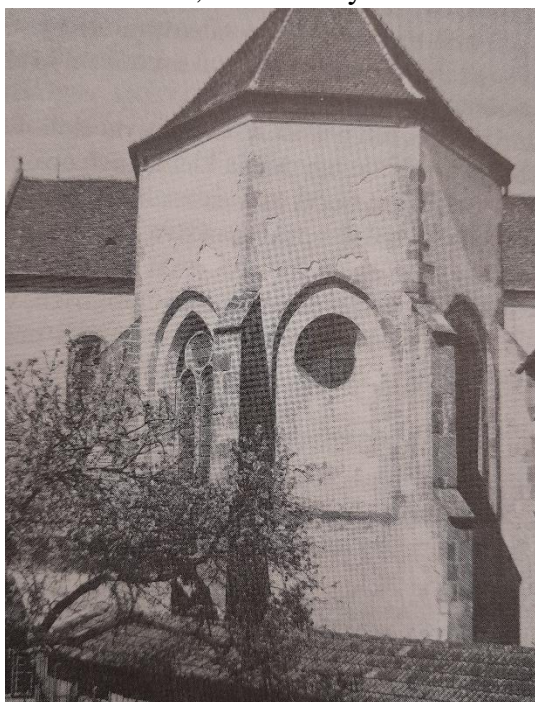

132. Předklášteří u Tišnova, cisterciácký kostel Porta Coeli, založení kláštera roku 1233

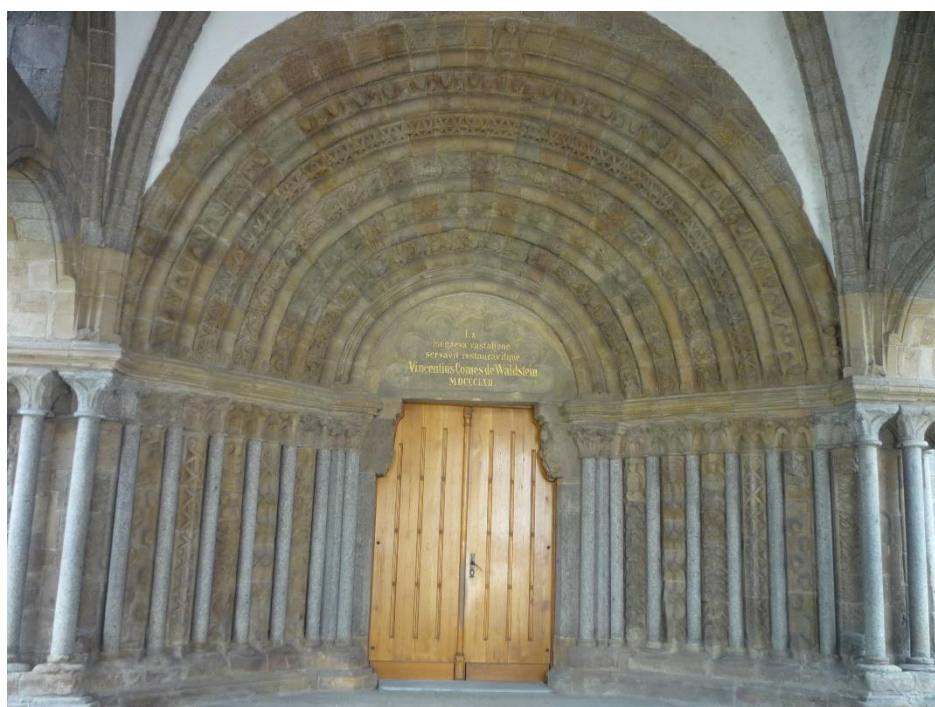
133. Předklášteří u Tišnova, cisterciácký klášter Porta Coeli, půdorys

134. Předklášteří u Tišnova, cisterciácký kostel Porta Coeli, pohled na presbytář s kružbou s vepsaným kruhem, založení kláštera roku 1233

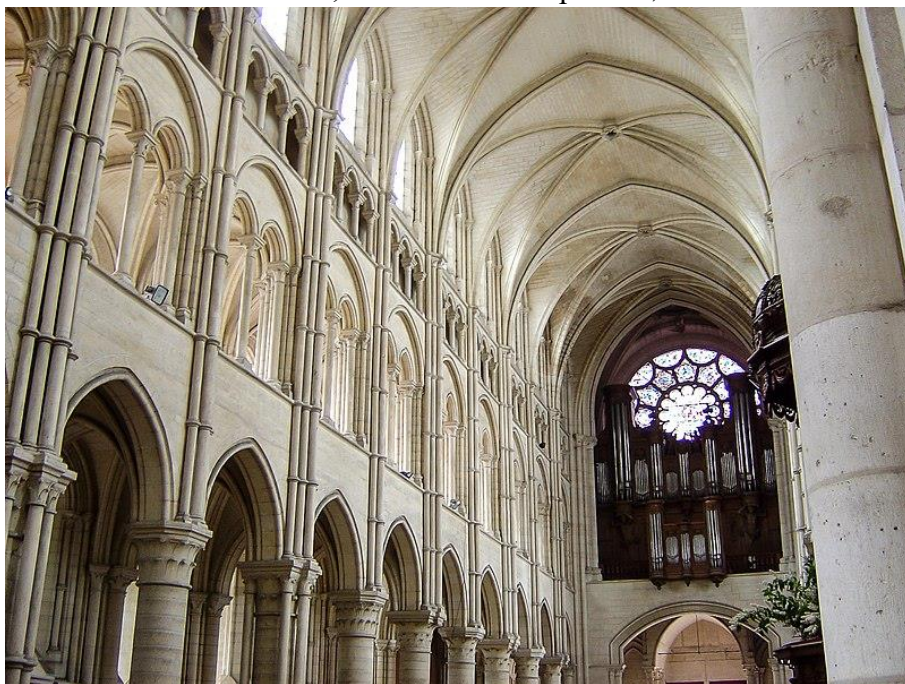
135. Předklášteří u Tišnova, cisterciácký kostel Porta Coeli, západní portál, mezi lety 1233 – 1241

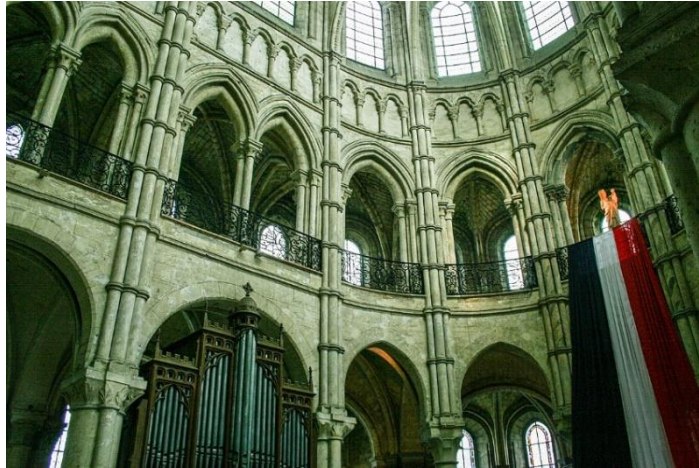
136. Třebíč, benediktinský kostel sv. Prokopa, severní portál, 40. léta 13. století

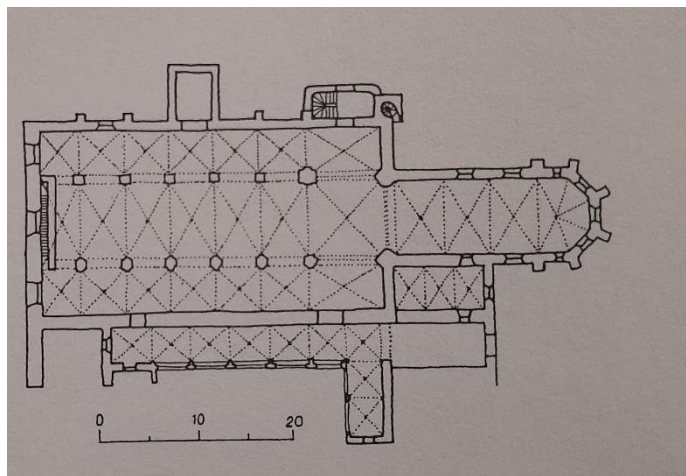
137. Klášter Hradiště, detail severního portálu, kolem roku 1260

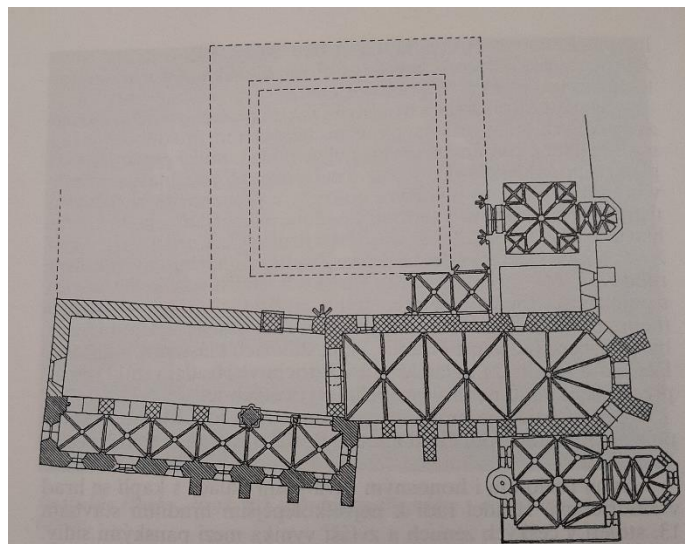
138. Laon, katedrála Notre Dame, pohled na přípory přerušené prstenci,

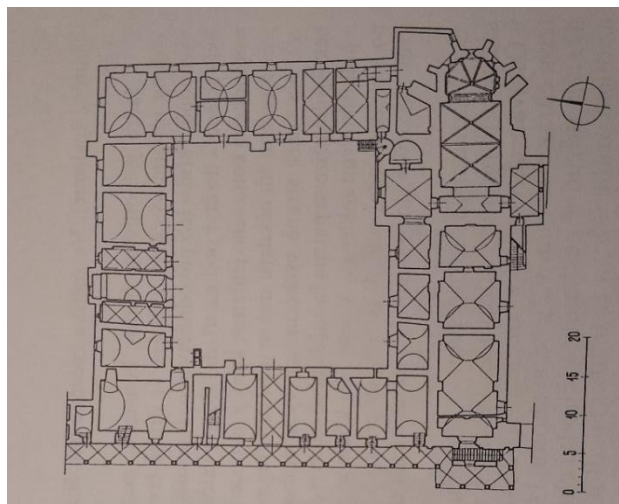
139. Noyon, katedrála Notre Dame, presbytář, pohled na přípory přerušené prstenci

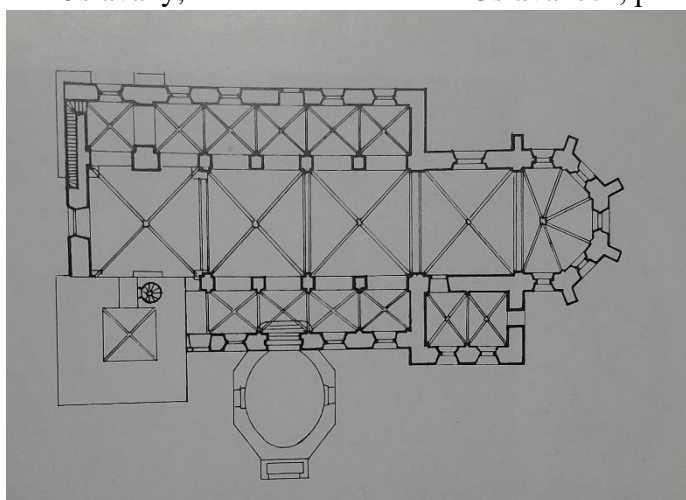
140. České Budějovice, dominikánský kostel Obětování Panny Marie, půdorys

141. Jindřichův Hradec, kostel sv. Jana Křtitele, půdorys

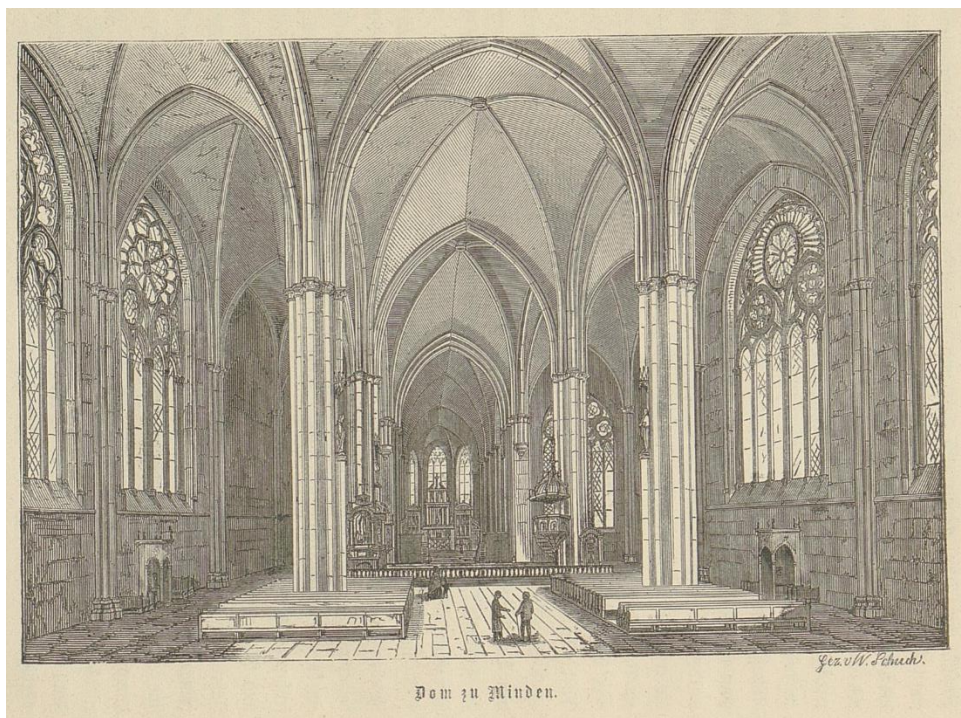
142. Oslavany, klášter cisterciáček v Oslavanech, půdorys

143. Písek, kostel Panny Marie, půdorys

144. Poitiers, katedrála sv. Petra, interiér s halovým zaklenutím, výstavba od roku 1162

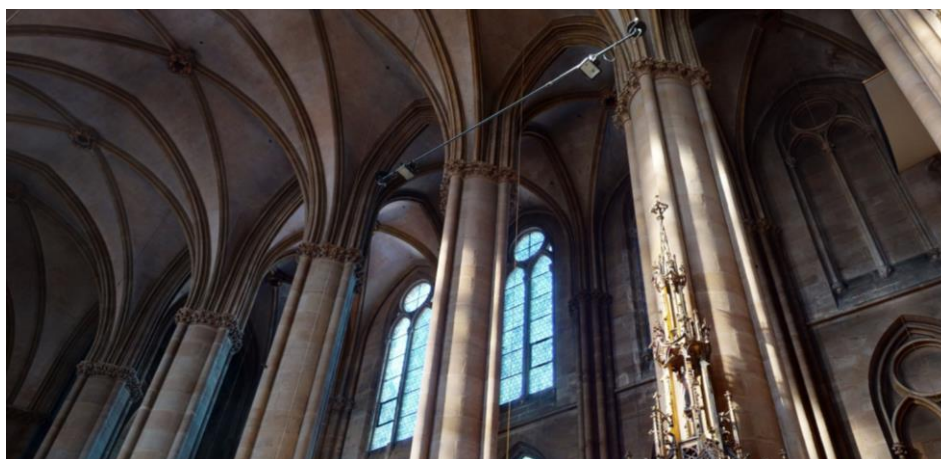
145. Minden, katedrála sv. Gorgonia a sv. Petra, interiér s halovým zaklenutím, halové trojloží někdy ze 2. poloviny 13. století

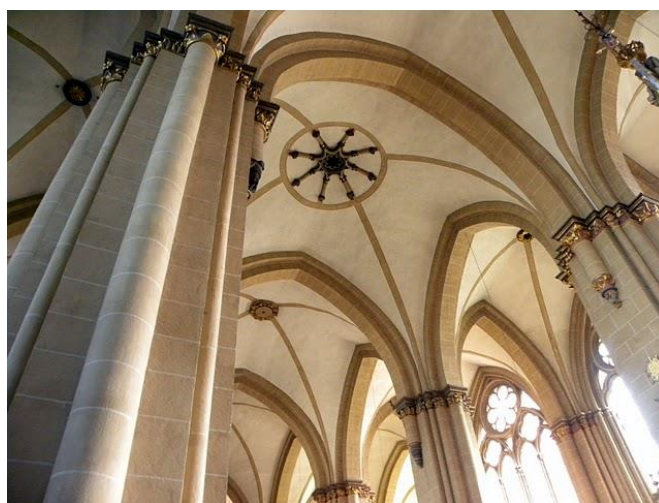
146. Trevír, kostel Panny Marie, kružby oken s vepsaným kruhem, výstavba asi mezi lety 1230–1260

147. Marburg, kostel sv. Markéty, výstavba od roku 1230

148. Marburg, kostel sv. Alžběty, interiér s halovým zaklenutím, výstavba od roku 1230

149. Paderborn, katedrála Panny Marie, sv. Libora a sv. Kiliána, interiér s halovým zaklenutím, dnešní katedrála ze 13. století

12. Anotace

Jméno a příjmení	Adriana Poláčková
Katedra	Katedra dějin umění
Vedoucí práce	Mgr. Petr Čehovský, Ph.D.
Rok obhajoby	2023

Název práce	Gotická sakrální architektura města Jihlavy
Název práce v angličtině	Sacred Gothic Architecture of town Jihlava
Anotace práce	Bakalářská práce se věnuje gotické sakrální architektuře ve městě Jihlava. Část textu se soustředí na shrnutí dějin města od počátků až do roku 1523. Následuje část soustředící se na vývoj sakrální architektury v Jihlavě ve vztahu k dalším památkám na Moravě, v Čechách, ale také v zahraničí. Katalogová část se soustřeďuje na rozbor čtyř středověkých sakrálních objektů.
Klíčová slova	Jihlava, gotika, architektura, sakrální, kostel, klášter, středověké opevnění, měšťanské domy
Anotace v angličtině	The bachelor's thesis is devoted to Gothic sacral architecture in the town of Jihlava. Part of the text focuses on summarizing the history of the town from its beginnings until 1523. This is followed by a part dealing with the development of sacral architecture in Jihlava in relation to other monuments in Moravia, in Bohemia, but also abroad. The catalog part focuses on the analysis of four medieval sacral objects.
Klíčová slova v angličtině	Jihlava, gothic, architecture, sacral, church, monastery, medieval fortification, town houses
Přílohy vázané v práci	Obrazová příloha (67 stran), vložené CD
Rozsah práce	128 stran
Jazyk práce	Český